

STICHTING PENSIOENFONDS
BRITISH AMERICAN TOBACCO

2017

Jaarverslag

Inhoudsopgave

I BESTUURSVERSLAG	3
VOORWOORD	4
MEERJARENOVERZICHT VAN KERNCIJFERS EN KENGETALLEN	5
1 ALGEMENE INFORMATIE	8
2 FINANCIËLE INFORMATIE	17
3 RISICOPARAGRAAF TEN AANZIEN VAN DOELSTELLINGEN, BELEID EN HET GEBRUIK VAN FINANCIËLE INSTRUMENTEN	20
4 INFORMATIE OVER DE VERWACHTE GANG VAN ZAKEN	28
5 BESTUURSAANGELEGENHEDEN	29
6 PENSIOENPARAGRAAF	34
7 COMMUNICATIEPARAGRAAF	36
8 BELEGGINGENPARAGRAAF	38
9 ACTUARIËLE PARAGRAAF	43
10 RAPPORTAGE OVER GOVERNANCE	46
II JAARREKENING	55
BALANS PER 31 DECEMBER 2017	56
STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2017	58
KASTSTROOMOVERZICHT OVER 2017	59
TOELICHTING OP DE BALANS EN STAAT VAN BATEN EN LASTEN	60
1 ALGEMENE TOELICHTING	60
2 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA	60
3 GRONDSLAGEN VOOR BEPALING VAN HET RESULTAAT	63
4 BELEGGINGEN VOOR RISICO PENSIOENFONDS	64
5 VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	66
6 STICHTINGSKAPITAAL EN RESERVES	66
7 TECHNISCHE VOORZIENINGEN	67
8 OVERIGE SCHULDEN EN OVERLOPENDE PASSIVA	69
9 RISICOBEBEER EN DERIVATEN	69
10 VERBONDEN PARTIJEN	75
11 PREMIEBIJDRAGEN (VAN WERKGEVER EN WERKNEMERS) EN KOOPSOMMEN	75
12 BELEGGINGSRESULTATEN RISICO PENSIOENFONDS	76
13 OVERIGE BATEN	76
14 PENSIOENUITKERINGEN	77
15 PENSIOENUITVOERINGSKOSTEN	77
16 MUTATIE VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO VAN HET PENSIOENFONDS	78
17 MUTATIE OVERIGE TECHNISCHE VOORZIENINGEN	78
18 SALDO OVERDRACHTEN VAN RECHTEN	78
19 AANTAL PERSONEELSLEDEN	78
20 BEZOLDIGING BESTUURDERS	79
GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM	79
III OVERIGE GEGEVENS	80
ACTUARIËLE VERKLARING	81
CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	83
APPENDIX A: AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	86

I Bestuursverslag

Voorwoord

Hierna treft u het jaarverslag van Stichting Pensioenfonds British American Tobacco over het jaar 2017 aan. Het bestuur legt in dit jaarverslag verantwoording af over het gevoerde beleid en de financiële resultaten.

In het meerjarenoverzicht op pagina 4 kunt u snel zien hoe de ontwikkelingen in 2017 zijn geweest. Het verslag van het bestuur gaat vervolgens in op de diverse thema's, gevolgd door de bevindingen van het verantwoordingsorgaan en van de visitatiecommissie, waarna in de jaarrekening alle cijfers worden uitgewerkt en toegelicht. Ten slotte vindt u de actuariële- en de accountantsverklaring.

Als u wilt reageren op de inhoud van de jaarrekening dan kunt u dat doen door een e-mail te sturen aan het bestuur van het fonds via pensioenfondsbat@dion.nl. Vanzelfsprekend kunt u ook een brief sturen aan ons postadres.

Het bestuur dankt iedereen die zich in 2017 heeft ingezet voor het fonds.

Het bestuur

Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen

Bedragen in duizenden €		2017	2016	2015	2014	2013
Aantal aangesloten werkgevers		4	4	5	5	4
Aantal verzekerden ultimo jaar						
	Actieve deelnemers (incl. AO'ers)	94	114	136	159	178
	Gewezen deelnemers ('slapers')	1.211	1.253	1.340	1.376	1.412
	Pensioengerechtigden	1.114	1.064	1.007	974	941
	Totaal aantal verzekerden	2.419	2.431	2.483	2.509	2.531
Pensioenen						
	Kostendeekkende premie	1	2.235	3.155	3.017	3.975
	Gedempte kostendeekkende premie	2	1.753	2.661	2.470	3.386
	Feitelijke premie incl. koopsommen	3	1.753	2.661	2.470	3.386
	Uitvoeringskosten	4	1.106	1.849	1.639	1.193
	Uitvoeringskosten per deelnemer	5	334	521	436	390
	Uitkeringen		14.650	14.072	14.070	14.174
					14.174	14.400
Verhoging/Toeslagverlening						
	Verhoging actieve deelnemers	6	107	28	-	1.586
	Toeslag pensioenen en premievrije rechten	7	7.317	958	2.060	2.357
					2.357	2.384
Vermogen en solvabiliteit						
	Aanwezig eigen vermogen	8	127.493	104.563	107.714	126.545
	Minimaal vereist eigen vermogen (PW)	9	21.755	22.352	21.373	20.908
	Vereist eigen vermogen (PW)	10	69.347	68.062	64.816	51.613
	Pensioenverplichtingen	11	522.912	537.197	509.561	496.143
	Beleidsdekkingsgraad in %	12	124,3%	115,1%	121,9%	127,6%
	Actuele DNB dekkingsgraad in %	13	124,4%	119,5%	121,1%	125,5%
	Vereiste dekkingsgraad in %	14	113,3%	112,7%	112,7%	110,4%
	Wettelijke reële dekkingsgraad in %	15	101,5%	94,0%	99,1%	102,4%
					102,4%	-
Beleggingsportefeuille						
	Vastgoedbeleggingen		-	-	4.281	4.404
	Aandelen		185.372	176.393	156.349	160.953
	Vastrentende waarden		457.630	458.166	458.697	446.882
	Derivaten	16	6.216	6.201	-2.358	10.056
	Balanswaarde		649.218	640.760	616.969	622.295
					622.295	542.209
Beleggingsrendement						
	Beleggingsopbrengsten		22.655	37.751	8.526	92.465
	Rendement portefeuille in %		3,6%	6,2%	1,4%	17,3%
	Kosten vermogensbeheer in % van gemiddeld belegd vermogen	17	0,30%	0,32%	0,31%	0,24%
			0,30%	0,32%	0,31%	0,27%
Gemiddeld rendement per jaar						
	Afgelopen 5 jaar		6,0%	8,7%	8,6%	10,6%
	Afgelopen 10 jaar		6,6%	6,5%	6,6%	7,7%
			6,6%	6,5%	6,6%	7,7%

Toelichting op het meerjarenoverzicht

1) *Kostendekkende premie (en koopsommen)*

Deze premie is berekend op basis van de door DNB gepubliceerde Rentetermijnstructuur (RTS) en de solvabiliteitsopslag primo jaar, met een kostenopslag van 2% voor administratie- en excassokosten. In de weergegeven kostendekkende premie tot en met ultimo 2014 is de voorwaardelijke verhoging van de actieve deelnemers (actuariële premie plus solvabiliteitsopslag) voor het gedeelte boven CPI alle huishoudens afgeleid (referentieperiode oktober tot en met oktober) opgenomen. Vanaf 1 januari 2015 is sprake van een middelloonregeling, waardoor deze voorwaardelijke verhoging actieven is komen te vervallen. Tevens is een kostenopslag ter grootte van de werkelijke uitvoeringskosten minus excassovrijval toegevoegd. Vanaf 2016 wordt jaarlijks een koopsom geheven ter dekking van de onvoorwaardelijke verhoging actieven, over de aanspraken die worden opgebouwd vanaf 1 januari 2015.

2) *Gedempte kostendekkende premie (en koopsommen)*

Vanaf 2016 wordt voor de berekening van de hoogte van het bedrag een 10-jaars gemiddelde over de gehele rentetermijnstructuur gehanteerd. Deze gemiddelde rente bedroeg primo 2017 3,0% (primo 2016: 3,2%) en de solvabiliteitsopslag primo jaar, met een kostenopslag van 2% voor administratie- en excassokosten. De jaren daarvoor werd de premie berekend op basis van het 10-jaars gemiddelde van de 15-jaars rente en de solvabiliteitsopslag primo jaar, met een kostenopslag van 2% voor administratie- en excassokosten. In de weergegeven gedempte kostendekkende premie tot en met ultimo 2014 is de voorwaardelijke verhoging van de actieve deelnemers (actuariële premie plus solvabiliteitsopslag) voor het gedeelte boven "CPI alle huishoudens afgeleid" opgenomen (referentieperiode oktober tot en met oktober). Tevens wordt een kostenopslag ter grootte van de werkelijke uitvoeringskosten minus excassovrijval toegevoegd.

3) *Feitelijke premie (en koopsommen)*

De werkelijke (feitelijk) te ontvangen premies en koopsommen.

4) *Uitvoeringskosten*

Per 1 april 2014 heeft het pensioenfonds de medewerkers van het pensioenbureau die in dienst waren bij BAT, zelf in dienst genomen. Per 1 april 2015 is een project manager bij het fonds in dienst getreden. Gedurende 2016 zijn twee medewerkers van het pensioenbureau uit dienst getreden. Hun werkzaamheden zijn ondergebracht bij Dion Pensioen Services B.V. Onder andere de personeelskosten en de kosten voor Dion Pensioen Services maken onderdeel uit van de uitvoeringskosten welke, na verrekening van de excassovrijval, als kostenopslag in de premie worden verwerkt. Eind maart 2017 is de project manager uit dienst getreden.

5) *Uitvoeringskosten per deelnemer*

De betreffende uitvoeringskosten per deelnemer zijn uitgedrukt in een getal waarbij de slapers zijn meegeteld. Verdere uitleg inzake de kosten is weergegeven in paragraaf 1 van het bestuursverslag onderdeel 'Uitvoeringskosten'.

6) *Verhoging actieve deelnemers*

De verhoging voor de actieve deelnemers was tot en met ultimo 2014 voorwaardelijk (toekenning als de nominale dekkingsgraad ultimo november groter is dan 105%). Per 31 december 2014 is een verhoging met betrekking tot kalenderjaar 2014 aan de actieve deelnemers toegekend in het eindloonsysteem. Vanaf 1 januari 2015 is sprake van een middelloonregeling. De onvoorwaardelijke verhoging voor de actieven, over de aanspraken die worden opgebouwd vanaf 1 januari 2015, is voor het eerst in 2016 toegekend.

7) *Toeslag pensioenen en premievrije rechten*

Toeslagen van pensioenen en premievrije rechten, welke per 1 januari worden toegekend, worden in de verplichtingen per ultimo van het voorgaande verslagjaar opgenomen. De toeslagverlening inactieve deelnemers is voorwaardelijk. Zie appendix B voor de tekst betreffende toeslagen.

De afgelopen jaren zijn de volgende toeslagen toegekend per 1 januari van het betreffende jaar: 2018: 1,34%, 2017: 0,18%, 2016: 0,41%, 2015: 0,52%, 2014: 0,63%. De toeslagverlening per 1 januari 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 en 2017 bedroeg minder dan 100% van de "CPI alle Huishoudens afgeleid" (met referentie periode oktober tot en met oktober).

Per 1 januari 2018 is een gedeelte van de oudste gemiste toeslag ingehaald. Alleen de pensioenaanspraken en pensioenrechten die de toeslag per 1 januari 2009 hebben gemist, zullen per 1 januari 2018 een inhaaltoeslag van 0,15% ontvangen.

Zie paragraaf 9 (actuariële paragraaf) voor uitleg over de criteria die gelden voor het inhalen van achterstanden.

De opgebouwde aanspraken van de actieven zijn, bij de overgang naar de middelloonregeling, per 31 december 2014 premievrij gemaakt. Deze premievrije rechten komen jaarlijks in aanmerking voor de voorwaardelijke toeslagverlening.

8) Aanwezig Eigen Vermogen

Het aanwezig eigen vermogen ultimo 2017 is vastgesteld met inachtneming van de waardering van de verplichtingen op basis van de door DNB gepubliceerde RTS per 31 december 2017.

9) Minimaal vereist eigen vermogen (PW)

Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt ultimo 2017 4,2% van de verplichtingen gewaardeerd op basis van de door DNB gepubliceerde RTS per 31 december 2017.

10) Vereist eigen vermogen (PW)

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen wordt het standaard model van DNB toegepast.

Het vereist eigen vermogen bedroeg ultimo 2017: 13,3% en ultimo 2016: 12,7%.

11) Pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen zijn gewaardeerd op basis van de door DNB gepubliceerde RTS per 31 december. Opname van de sterftetrend ten behoeve van het langlevensrisico is geïntroduceerd ultimo 2007. In 2012, 2014 en 2016 heeft het Actuariel Genootschap nieuwe Prognosetafels gepubliceerd, waarvan de effecten in de verplichtingen zijn verwerkt.

12) Beleidsdekkingsgraad in %

De beleidsdekkingsgraad is vastgesteld op basis van een twaalf-maands-middeling van de actuele DNB dekkingsgraad (zie bij 13).

13) Actuele DNB dekkingsgraad in %

De actuele DNB dekkingsgraad wordt berekend door de waarde van beleggingen te delen door de waarde van de pensioenverplichtingen op basis van de door DNB gepubliceerde RTS voor de betreffende maand.

14) Vereiste dekkingsgraad in %

De vereiste dekkingsgraad is gelijk aan 100% plus het vereist eigen vermogen uitgedrukt als percentage van de pensioenverplichtingen. Per ultimo 2017 bedraagt de vereiste dekkingsgraad $100\% + (69.347 / 522.912) = 113,3\%$.

15) Wettelijke reële dekkingsgraad in %

De reële dekkingsgraad wordt bepaald conform de wettelijke bepalingen die per 1 januari 2015 van kracht zijn en is niet te vergelijken met de reële dekkingsgraad zoals deze in het verleden door het pensioenfonds werd gehanteerd. De wettelijke kaders voor bepaling van de reële dekkingsgraad zijn vastgelegd in artikel 7 van de Regeling Pensioenwet. De weergegeven waarden ultimo 2016, 2015 en 2014 betreffen de reële dekkingsgraden conform het hiervoor genoemde artikel.

16) Derivaten

In de balans zijn de derivaten met positieve marktwaarde opgenomen in de activa. Derivaten met een negatieve marktwaarde zijn onder de passiva weergegeven. De cijfers over 2016 zijn aangepast. In onderstaand overzicht is de onderverdeling naar positieve of negatieve marktwaarde op contractniveau gemaakt. In het jaarverslag over 2016 werd de onderverdeling gesaldeerd per mandaat weergegeven.

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Positieve marktwaarde	24.771	31.697
Negatieve marktwaarde	-18.555	-25.496
Totaal	6.216	6.201

17) Kosten vermogensbeheer in % van gemiddeld belegd vermogen

De kosten vermogensbeheer zijn weergegeven, conform de aanbeveling Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie.

1 Algemene informatie

Stichting Pensioenfonds British American Tobacco ('het pensioenfonds'), statutair gevestigd in Amstelveen, is opgericht op 16 april 1937. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41200082. De statuten zijn voor het laatst gewijzigd op 16 oktober 2017.

Het pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds. Op basis van een uitkeringsovereenkomst in de vorm van een middelloonregeling ('pensioenregeling') bouwen de werknemers een financiële aanspraak op ten behoeve van de gevolgen van pensioering, arbeidsongeschiktheid en overlijden. Per 1 januari 2010 vallen nieuwe werknemers van de aangesloten ondernemingen in een andere pensioenregeling die niet door het pensioenfonds wordt uitgevoerd. Er komen sindsdien dus geen nieuwe deelnemers meer bij.

Het pensioenfonds draagt de verantwoordelijkheid voor een goede uitvoering van de pensioenregelingen voor (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en overige belanghebbenden in overeenstemming met de bestaande wet- en regelgeving. De inhoud van de pensioenregeling is het resultaat van het overleg tussen de sociale partners.

Het pensioenfonds heeft een paritair samengesteld bestuur dat zich terzijde laat staan door het pensioenbureau, een externe actuaris, een onafhankelijke accountant, een externe compliance officer, twee adviescommissies, waarvan een commissie tevens als klachten en geschillencommissie optreedt, en een verantwoordingsorgaan. Het interne toezicht wordt uitgevoerd door een visitatiecommissie. Er zijn 2 personeelsleden van het pensioenbureau in dienst bij het pensioenfonds. De werkzaamheden met betrekking tot vermogensbeheer, risk management, communicatie en beleidsvoorbereiding worden uitgevoerd door de medewerkers van het pensioenbureau. De deelnemersadministratie, uitkeringenadministratie en de financiële administratie zijn per 1 april 2016 ondergebracht bij Dion Pensioen Services B.V. ('Dion'). In de periode 1 april 2015 tot 1 april 2017 was er een project manager in dienst van het fonds.

AANGESLOTEN ONDERNEMINGEN

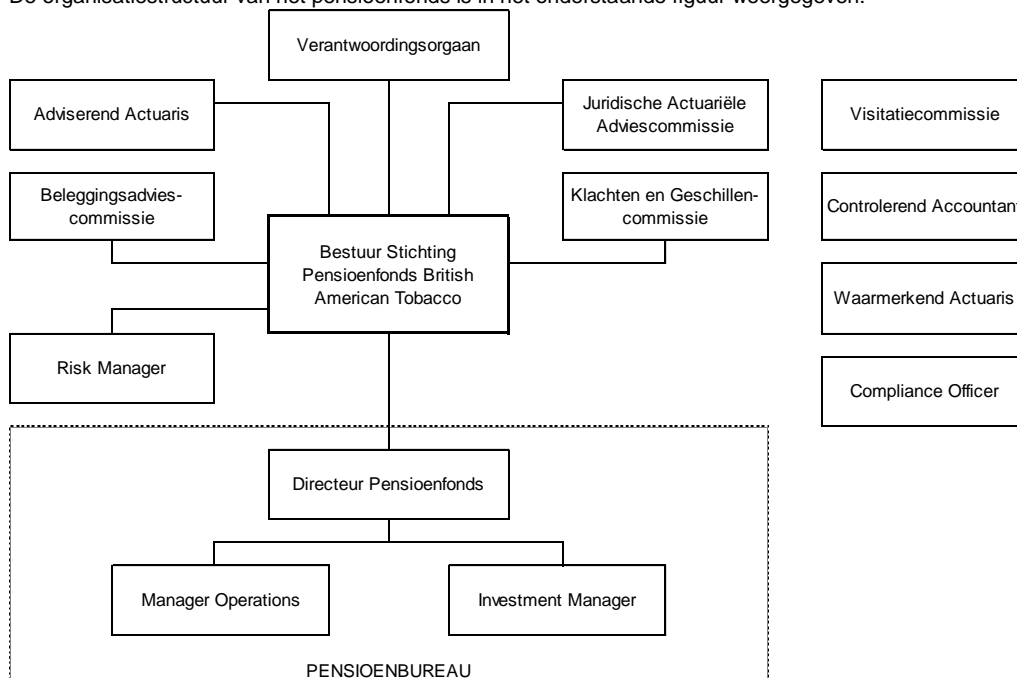
Tussen het pensioenfonds en de volgende ondernemingen ('de werkgever') bestaat een sponsorverband:

- British American Tobacco Nederland B.V.;
- British American Tobacco Holdings (The Netherlands) B.V.;
- Theodorus Niemeyer B.V. (alleen voor de populatie waarvan op 1 januari 2009 het arbeidscontract met British American Tobacco Manufacturing B.V. is overgegaan naar Theodorus Niemeyer B.V.).

Naast de sponsverbanden met voorgenoemde entiteiten is ook voor aansluiting van het pensioenfonds als werkgever een uitvoeringsreglement van kracht. Het pensioenfonds is daarmee de vierde 'aangesloten werkgever'.

ORGANISATIESTRUCTUUR

De organisatiestructuur van het pensioenfonds is in het onderstaande figuur weergegeven:

Figuur 1: organisatiestructuur Stichting Pensioenfonds British American Tobacco ultimo 2017

SAMENSTELLING VAN BESTUUR

De samenstelling van het bestuur is, als uitvloeisel van het onderzoek naar een passend bestuursmodel, per 16 oktober 2017 gewijzigd. Bij een volledige bezetting is het bestuur, sinds voorgenoemde datum, samengesteld uit twee werkgeversvertegenwoordigers één werknemersvertegenwoordiger en één vertegenwoordigers namens de pensioengerechtigden. Daarnaast zijn twee onafhankelijk bestuurders aangesteld.

Onderstaand worden de bestuursleden per groep weergegeven, waarbij mutaties zijn toegelicht.

Benoemd door de werkgever:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	Bestuurslid tot	Nevenfunctie
Drs. R.P. Doejaaren	Bestuurslid	29 april 2011	16 oktober 2017	Geen
Drs. R.J. Sommeling	Bestuurslid	1 juli 2011	1 juli 2021	Geen
R.H. Pennings	Secretaris	4 augustus 2014	4 augustus 2018	Geen

In het kader van de wijziging van de bestuurssamenstelling heeft de heer R.P. Doejaaren zich niet beschikbaar gesteld voor herbenoeming en is per 16 oktober 2017 afgetreden.

Benoemd namens de werknemers:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	Bestuurslid tot	Nevenfunctie
Mw. Mr. J.E.P. Bollen	Plaatsvervangend voorzitter	17 februari 2015	17 februari 2019	Geen

Benoemd namens de pensioengerechtigden:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	Bestuurslid tot	Nevenfunctie
Drs. J. van der Heide	Bestuurslid	1 april 2008	16 oktober 2017	Geen
Mr. W.C.M. Bénard	Plaatsvervangend Secretaris	16 februari 2016	16 februari 2020	Geen

In het kader van de wijziging van de bestuurssamenstelling heeft de heer J. van der Heide zich niet beschikbaar gesteld voor herbenoeming en is per 16 oktober 2017 afgetreden.

Benoemd als onafhankelijk bestuurslid:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	Bestuurslid tot	Nevenfunctie
Mr. J. van Dulst	Voorzitter	10 november 2015	16 oktober 2021	Geen
J.R. Schepen	Bestuurslid	16 oktober 2017	16 oktober 2021	Geen
M.H. Koenen	Secretaris	1 oktober 2016	1 april 2017	Geen

De heer M.H. Koenen is per 1 oktober 2016 benoemd als onafhankelijk bestuurslid. In het kader van de duur van het onderzoeksproject naar een mogelijk nieuw bestuursmodel heeft het bestuur, na overleg met DNB, de heer Koenen voor 6 maanden als onafhankelijk bestuurslid benoemd, teneinde van de kennis van de heer M.H. Koenen gebruik te kunnen blijven maken.

De heren J. van Dulst en J.R. Schepen zijn per 16 oktober 2017 als onafhankelijke bestuurders benoemd. De heer J. van Dulst was voorheen een afgevaardigde namens de werkgever.

De bestuursleden namens de werkgever worden voorgedragen door de werkgever en hebben een maximale zittingstermijn van 12 jaar (vanaf 1 juli 2014). De werknemersafgevaardigden en de vertegenwoordigers namens de pensioengerechtigden worden na verkiezing, gehouden uit de geledingen, voorgedragen voor een termijn van maximaal 4 jaar. Zij kunnen zich na afloop van de termijn 2 maal herkiesbaar stellen (vanaf 1 juli 2014). Voor onafhankelijke bestuursleden geldt ook een maximale zittingstermijn van 12 jaar en zij worden direct door het bestuur benoemd.

Jaarlijks wordt uitvraag gedaan naar de eventuele nevenfuncties van de bestuursleden. Voor zover deze nevenfuncties geen schijn van belangenverstrengeling hebben, worden deze als niet relevant beoordeeld en niet vermeld in het jaarverslag.

Het bestuur vertegenwoordigt het pensioenfonds en draagt (eind)verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregeling(en) en het daartoe behorende beleid. Het bestuur vergadert zo dikwijls als de voorzitter of twee leden dat wenselijk achten, maar tenminste éénmaal per jaar. Voor enkele besluiten, waaronder die over de liquidatie van het

pensioenfonds, is een gekwalificeerde meerderheid, van tenminste twee derde van het aantal stemmen, vereist. In 2017 is 9 maal door het bestuur vergaderd.

VERANTWOORDINGSORGAAN

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur ten aanzien van het door het bestuur gevoerde beleid. Het verantwoordingsorgaan, sinds medio december 2017, is als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Termijn tot
M. Wiechers	Commissielid (Werkgever)	25 juni 2021
J.C. Nooij	Commissielid (Werknemers)	16 februari 2020
T.F. Zwollo	Commissielid (Pensioengerechtigden)	9 december 2019
Ing. S. van Laar	Commissielid (Pensioengerechtigden)	20 december 2021

In samenhang met de aanpassing van het bestuursmodel is ervoor gekozen om het verantwoordingsorgaan in omvang te verkleinen. Om recht te doen aan de onderlinge getalsverhouding tussen de werknemers en pensioengerechtigden is er voor gekozen om twee pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan te benoemen, naast één afgevaardigde van de werknemers en één afgevaardigde namens de werkgevers.

De zittingstermijn van 4 van de afgevaardigden namens de pensioengerechtigden is per medio december 2017 verstreken. Hoewel er vanuit de personen waarvan de zittingstermijn afliep belangstelling was om nog een termijn te dienen, zijn ook de andere pensioengerechtigden in de gelegenheid gesteld om zich kandidaat te stellen. Deze oproep heeft niet geleid tot additionele kandidaten. Vanuit deze 4 zittende leden van het verantwoordingsorgaan heeft de heer Van Laar zich herbenoembaar gesteld. Hij is voor een nieuwe termijn van 4 jaar benoemd. Het bestuur dankt de heren Heslenfeld, Ackerman en Scholten voor hun inzet gedurende de afgelopen jaren.

De leden van het verantwoordingsorgaan worden benoemd/ gekozen door hun achterban (werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden) voor een periode van 4 jaar waarna ze aftreden, maar direct her- kiesbaar/benoembaar zijn. De maximale zittingsduur bedraagt 12 jaar.

Zie paragraaf 10, Rapportage over Governance, voor nadere toelichting.

VISITATIECOMMISSIE

Er heeft over 2017 een visitatie plaatsgevonden. Zie paragraaf 10, Rapportage over Governance, voor nadere toelichting.

PENSIOENBUREAU

Het dagelijkse beheer van het pensioenfonds is opgedragen aan het pensioenbureau, dat als volgt is samengesteld:

Naam	Functie
E.P.M. Koeckhoven, CFA, CPE	Directeur Pensioenfonds, Investment Manager Pensioenfonds en Medebepaler dagelijks beleid
A. Westerhof MBA, BBA, BPLA	Manager Operations Pensioenfonds, Risk Manager als opgedragen rol vanuit het bestuur en Medebepaler dagelijks beleid

De werkzaamheden met betrekking tot vermogensbeheer, risk management, communicatie en beleidsvoorbereiding worden uitgevoerd door voornoemde medewerkers van het pensioenbureau.

PROJECT MANAGER

In 2015 heeft het bestuur besloten de heer R.H. Pennings als project manager aan te stellen op basis van een contract voor bepaalde tijd. Dit contract liep eind maart 2017 af, waarna hij uit dienst is getreden.

KLACHTEN- EN GESCHILLENCOMMISSIE

Indien een klacht of een geschil ontstaat tussen het pensioenfonds en een belanghebbende bij het pensioenfonds, kan de belanghebbende zich wenden tot de klachten- en geschillencommissie van het pensioenfonds. Deze commissie zal haar oordeel over de klacht of het geschil uitbrengen, waarna het bestuur het oordeel van de klachten- en geschillencommissie zal toetsen en al dan niet zal bekrachtigen. Deze procedure, evenals de taken en verantwoordelijkheden staan beschreven in het 'Reglement klachten en geschillen Stichting Pensioenfonds British American Tobacco'.

De klachten- en geschillencommissie bestaat uit de volgende leden:

Naam	Functie
Prof. Dr. E. Lutjens	Voorzitter
Drs. M.W. Lohman AAG	Commissielid
Mr. M.J.M. Ligtenberg CPL	Commissielid

In 2017 heeft de klachten- en geschillencommissie geen klacht/geschil behandeld.

BELEGGINGSADVIESCOMMISSIE

De taak van de commissie is het gevraagd en ongevraagd adviseren van het bestuur en de directie ter zake van vermogensbeheer en beleggingsbeleid, daaronder begrepen strategische en tactische beleggingsvraagstukken alsmede beleidsadvisering met betrekking tot de optimale samenstelling van de beleggingsportefeuille. Beleidsadvisering over juridische- en actuariële beleidsvraagstukken maakt expliciet geen deel uit van de activiteiten van deze commissie. De beleggingsadviescommissie is als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Termijn tot
Drs. J.R. Schepen	Voorzitter	16 oktober 2017
Prof. Dr. R.A.H. van der Meer	Voorzitter	27 maart 2018
Drs. R.E. van Wakeren RBA	Commissielid	18 april 2020
Dhr. H. Peters	Commissielid	31 oktober 2020
Drs. J.R. Schepen	Toehoorder bestuur (geen stemrecht)	n.v.t.
Drs. R.J. Sommeling	Toehoorder bestuur (geen stemrecht)	n.v.t.

Per 16 oktober 2017 is de heer J.R. Schepen toegetreden tot het bestuur. In verband daarmee heeft hij zijn functie als voorzitter van de beleggingsadviescommissie neergelegd. De heer R.A.H. van der Meer heeft de rol van voorzitter overgenomen. Tevens is de heer H. Peters benoemd als nieuw lid. De leden van de commissie worden benoemd voor een periode van 3 jaar en zijn na afloop van deze periode opnieuw benoembaar. Gedurende de zittingsperiode kunnen de leden van de commissie, bij een met redenen omkleed bestuursbesluit, uit hun functie worden ontheven.

Tot de taken die in ieder geval tot het terrein van de commissie behoren, worden gerekend:

- Het adviseren over de invulling en uitvoering van het strategisch- en tactisch beleggingsbeleid en de implicaties daarvan ten aanzien van verwacht risico, rendement en kosten;
- Het adviseren over het beleid met betrekking tot de optimale samenstelling van de beleggingsportefeuille en de implicaties daarvan ten aanzien van verwacht risico, rendement en kosten;
- Het adviseren over de inhoud van, relevante passages uit, de actuariële- en bedrijfstechnische nota en het beleggingsstatuut van het fonds;
- Het adviseren met betrekking tot de periodiek door het fonds te verrichten Asset Liability Management studie, vooral daar waar het gaat om gehanteerde vooronderstellingen en methodiek;
- Het adviseren over vorm en inhoud van door het fonds gehanteerde en ontwikkelde rendements- en risicorapportages met betrekking tot individuele mandaten, beleggingscategorieën en de beleggingsportefeuille als geheel;
- Het adviseren over te sluiten overeenkomsten met derde partijen die betrokken zijn bij de uitvoering en uitbesteding van beleggings- en vermogensbeheeractiviteiten van het fonds; en
- Het adviseren over beleidsstandpunten die de toezichhouders, de DNB en de AFM, innemen en die van invloed zijn op de uitvoering door het fonds.

JURIDISCHE EN ACTUARIËLE ADVIESCOMMISSIE

De taak van de commissie is het gevraagd en ongevraagd adviseren van het bestuur en de directie ter zake van juridische en actuariële aangelegenheden daaronder begrepen juridische en actuariële beleidsvraagstukken. Beleidsadvisering over beleggingsbeleid en vermogensbeheer maakt expliciet geen deel uit van de activiteiten van de commissie. De juridische en actuariële adviescommissie bestaat uit de volgende leden:

Naam	Functie	Termijn tot
Prof. Dr. E. Lutjens	Voorzitter	25 juni 2020
Drs. M.W. Lohman AAG	Commissielid	25 juni 2020
Mr. M.J.M. Ligtenberg CPL	Commissielid	5 juni 2018
R.H. Pennings	Toehoorder bestuur (geen stemrecht)	n.v.t.
Mevr. J.E.P. Bollen	Toehoorder bestuur (geen stemrecht)	n.v.t.

De leden van de commissie worden benoemd voor een periode van 3 jaar en zijn na afloop van deze periode opnieuw benoembaar. Gedurende de zittingsperiode kunnen de leden van de commissie, bij een met redenen omkleed bestuursbesluit, van hun functie worden ontheven.

Tot de taken die in ieder geval tot het terrein van de commissie behoren, worden gerekend:

- Het adviseren over de inhoud van het pensioenreglement en met name over de juridische en actuariële gevolgen van voorgestelde wijzigingen in het pensioenreglement;
- Het adviseren over de maatregelen die het bestuur wenst te nemen in het kader van de voorschriften voor goed pensioenfondsbestuur en de uitvoering daarvan;
- Het adviseren over de inhoud van, relevante passages uit, de actuariële- en bedrijfstechnische nota en de statuten van het fonds;
- Het adviseren over vorm en inhoud van het door het fonds ontwikkelde communicatiebeleid ten aanzien van de deelnemers en overige belanghebbenden;
- Het adviseren over te sluiten uitvoeringsovereenkomst(en) met de werkgever(s) en over de overeenkomsten met derde partijen die betrokken zijn bij de uitvoering en uitbesteding van de deelnemers- en rechtenadministratie van het fonds;
- Het adviseren over beleidsstandpunten die de toezichthouders en de belastingdienst innemen en die van invloed zijn op de uitvoering door het fonds.

ADVISEURS

Het pensioenfonds wordt op actuariel gebied ondersteund door Mercer (Nederland) B.V..

De certificerend actuaaris is Mercer (Nederland) BV. Het pensioenfonds is in het bezit van een kopie van de gedragscode van Mercer die door de toezichthouder (DNB) is goedgekeurd.

De onafhankelijke accountant is PricewaterhouseCoopers Accountants N.V..

Voor de toepassing en naleving van de gedragscode van het pensioenfonds over boekjaar 2017 is TriVu (afsplitsing vanuit Willis Towers Watson) aangesteld als adviseur en compliance officer.

VERMOGENSBEHEERDERS EN CUSTODIAN

Gedurende 2017 is het vermogensbeheer uitbesteed aan State Street Global Advisors (SSgA), Northern Trust Global Investors (NTGI), NN Investment Partners, HSBC Asset Management en First Liability Matching N.V. (FLM). Gedurende 2017 heeft het pensioenfonds de geldmarkt beleggingen gespreid over 3 beheerders.

De vermogensbeheerders zijn verantwoordelijk voor de selectie en timing van de transacties in de door hen beheerde portefeuilles binnen de geldende beleggingsrestricties.

The Northern Trust Corporation voert als custodian de beleggingsadministratie en de onafhankelijke performancemeting uit voor het pensioenfonds.

Door Stichting Pensioenfonds British American Tobacco zijn de rapportages ontvangen van:

- First Investments B.V. (Beheerder van First Liability Matching) (ISAE 3402);
- Jaarverslag First Liability Matching N.V.;
- Northern Trust Global Investors (SOC 1);
- Jaarverslag Northern Trust Global Investors;
- NN Investment Partners ISAE 3402;
- Jaarverslag NN Investment Partners;
- HSBC Asset Management ISAE 3402;
- Jaarverslag HSBC Asset Management;
- State Street Global Advisors (SSAE 16 / SOC 1);
- Financial Statements State Street Global Advisor beleggingsfondsen; en
- Northern Trust (SOC 1).

UITVOERINGSKOSTEN

De Pensioenfederatie heeft eind 2011 de Aanbevelingen uitvoeringskosten gepresenteerd, waarin de pensioenfondsen opgeroepen worden om de kosten van het pensioenbeheer, vermogensbeheer en transactiekosten te publiceren. In 2012 is een nadere uitwerking van de Aanbevelingen gepubliceerd, waarna in 2013 een herziening is gepubliceerd. In 2016 is de meest recente herziening tot stand gekomen.

De aanbevelingen luiden als volgt:

- Rapporteer de kosten van pensioenbeheer in euro per deelnemer;
- Rapporteer de kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen;
- Rapporteer separaat (eventueel geschatte) transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen.

Verder wordt aanbevolen om, in het kader van eventuele prestatievergoedingen, de kosten vermogensbeheer in relatie tot de beleggingsmix en het rendement op langere termijn te bekijken.

Het pensioenfonds heeft geen contracten met vermogensbeheerders op basis waarvan er prestatievergoedingen zouden moeten worden betaald.

Het fonds deelt de mening van de Pensioenfederatie en wenst volledige transparantie te realiseren ten aanzien van deze kosten. Dit gaat dus verder dan alleen de direct in de jaarrekening te verantwoorden kosten. Met onderstaande overzichten geeft het fonds gevolg aan de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Kostenoverzicht

Het kostenoverzicht maakt onderscheid tussen de kosten van het pensioenbeheer en de kosten van vermogensbeheer.

Pensioenbeheer

De kosten per deelnemer worden berekend conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie, waarbij het aantal deelnemers gedefinieerd is als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen hierin dus niet mee. Het bestuur acht het, gezien het hoge aantal gewezen deelnemers, van belang om ook de kosten per deelnemer op basis van alle deelnemers weer te geven. Deze kosten zijn ook in onderstaande tabel opgenomen.

Deelnemerscategorieën	Totaal 2017	Totaal 2016
Actieve deelnemers en arbeidsongeschikten	94	114
Gewezen deelnemers	1.211	1.253
Gepensioneerden	1.114	1.064
Totaal deelnemers	2.419	2.431
Kosten Pensioenbeheer (€ * 1.000)	809	1.267
Kosten per deelnemer (€ * 1)	670	1.075
Kosten per deelnemer inclusief gewezen deelnemers (€ * 1)	334	521

Op basis van onderzoek van het actuarieel adviesbureau Lane Clark & Peacock (LCP) over 2016 liggen de gemiddelde pensioenbeheerskosten op € 366 per deelnemer bij pensioenfondsen met 1.000 tot 10.000 deelnemers. De kosten voor het pensioenbeheer liggen hoger dan bij een gemiddeld fonds. Doordat in 2016 extra kosten zijn gemaakt voor de transitie naar Dion is er sprake van een daling van de kosten in 2017. De personeelskosten zijn als gevolg van de uitbesteding van de administraties in 2016 en de daarmee samenhangende verlaging van het aantal medewerkers in 2017 lager.

Het bestuur is zich er van bewust dat de kosten hoger liggen dan bij een gemiddeld pensioenfonds met 1.000 tot 10.000 deelnemers, zoals door LCP is onderzocht. Het bestuur is van mening dat als gevolg van het toepassen van een opslag op de premie aan de werkgever ter dekking van deze kosten, de deelnemer hier geen nadelige gevolgen van ondervindt.

De werkgever betaalt, conform de uitvoeringsovereenkomst, de pensioenbeheerskosten (inclusief de personeelskosten) voor zover deze uitkomen boven de excassovrijval van 2% van de uitkeringen. Na het toepassen van de kostenopslag op de premie is er geen sprake van een 'verlies op kosten'.

De hogere pensioenbeheerskosten hebben ook geen invloed op de reserves van het fonds.

Vermogensbeheer

De kosten van het vermogensbeheer worden onderstaand weergegeven. Er is in 2017, net als de afgelopen 5 jaar, geen sprake geweest van enige prestatievergoeding.

Vermogensbeheer-categorie	Beheerkosten in bps		Transactiekosten in bps	
	2017	2016	2017	2016
Aandelen	9	10	-	-
Vastrentende waarden	15	14	0	2
Vastgoed		-		-
Derivaten				-
Overige kosten	6	8		-
Totaal belegd vermogen	649.218	640.760	649.218	640.760
In het verslagjaar gemiddeld belegde vermogen	642.352	637.225	642.352	637.225
Kosten als percentage van het gemiddeld belegde vermogen	0,30%	0,32%	0,00%	0,02%

Ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen komen de kosten uit op 0,30%. Deze kosten zijn relatief laag als gevolg van de gekozen beleggingsmix, waarvan alternatieve beleggingen geen deel uitmaken en er een relatief hoog bedrag belegd is in geldmarktfondsen. Rekening houdend met deze beleggingsmix is er ook sprake van lagere kosten dan bij een gemiddeld pensioenfonds. Afgaande op de studie van LCP over 2016 liggen de vermogensbeheerkosten exclusief de transactiekosten voor een pensioenfonds met een vermogen tussen de € 100 miljoen en € 1.000 miljoen gemiddeld op 0,35%.

De transactiekosten komen uitgedrukt in twee cijfers achter de komma uit op 0,00%. Met drie cijfers achter de komma komen de transactiekosten uit op 0,004%.

Bij de vaststelling van de kosten van het pensioenbeheer en vermogensbeheer zijn de personeelskosten van € 0,52 mln., zoals gepresenteerd in de toelichting bij de Staat van Baten en Lasten, als volgt verwerkt. Het pensioenfonds heeft een serviceovereenkomst met de sponsor waarin geregeld is dat de medewerkers van het pensioenfonds bepaalde pensioen gerelateerde taken uitvoeren voor de sponsor. Deze taken mogen 30% van de tijd van de betreffende medewerkers in beslag nemen. De personeelskosten behorende bij deze 30% worden niet meegenomen in bovenstaande berekeningen. Van de resterende 70% aan personeelskosten wordt 50% toegewezen aan pensioenbeheer en voor de overige 50% toegewezen aan kosten vermogensbeheer.

	2017	2016
Totaal vermogensbeheerkosten in staat van baten lasten	651	672
Toegewezen personeelskosten aan kosten vermogensbeheer	181	335
Beheerkosten in NAV's beleggingsfondsen	820	805
Performance fees in NAV's beleggingsfondsen	-	-
Transactiekosten in NAV's in beleggingsfondsen	27	149
Overige kosten in NAV's in beleggingsfondsen	243	260
Totaal kosten vermogensbeheer opgenomen in bestuursverslag	1.922	2.219

Statutaire doelstellingen

De rechten en plichten van de bij het pensioenfonds aangesloten werkgevers zijn vastgelegd in de statuten, de pensioenreglementen (hierna 'reglementen') en de uitvoeringsovereenkomst van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds heeft ten doel het verlenen van pensioenaanspraken en het doen van pensioenuitkeringen aan deelnemers en gewezen deelnemers en gepensioneerden, alsmede aan hun nabestaanden. Een en ander overeenkomstig de pensioenreglementen, die voldoen aan de voorwaarden van de Pensioenwet respectievelijk de wettelijke bepalingen betreffende de loonbelasting. Deze doelstelling vormt de kernactiviteit van het pensioenfonds.

Naast deze kernactiviteit voert het pensioenfonds geen nevenactiviteiten uit zoals het aanbieden van een levensloopregeling, vrijwillige verzekeringen, vrijwillige pensioenopbouw door derden of andere producten en diensten waaronder beleidsondersteuning en vermogensbeheer voor derden.

In de statutaire doelstellingen is geen verandering opgetreden.

Zie paragraaf 2, Financiële informatie en paragraaf 6, Pensioenparagraaf, voor een nadere toelichting op de ontwikkelingen en kenmerken met betrekking tot pensioenen en de pensioenregeling. Zie paragraaf 2, Financiële informatie, voor informatie over de tussen het pensioenfonds en de aangesloten werkgever(s) getroffen overeenkomst betreffende uitvoering en financiering en voor een nadere toelichting op de ontwikkelingen en kenmerken met betrekking tot de uitvoeringsovereenkomst.

Missie

Het pensioenfonds heeft als kerntaak een correcte en heldere uitvoering van de gemaakte afspraken aangaande pensioenen tussen alle belanghebbenden, waarbij het pensioenfonds, als gesloten fonds, zich in haar uitvoerend beleid richt op een solide waarborging van de pensioenen zonder daarbij de financiële ambities uit het oog te verliezen.

Visie

Sinds 1 januari 2010 kunnen geen nieuwe deelnemers meer tot de pensioenregeling onder beheer van het pensioenfonds toetreden. In vaktermen spreekt men daarom over een gesloten pensioenfonds. Dit heeft tot gevolg dat het actieve deelnemersbestand op termijn afneemt, de premie voor nieuwe pensioenopbouw in afnemende mate kan worden ingezet als sturingsmiddel en dat de vaste kosten, die door de werkgever worden betaald, over een steeds kleiner wordend (actief) deelnemersbestand worden gerekend. Naar de toekomst toe komt het erop neer dat het pensioenfonds bij financiële afwegingen hier rekening mee moet houden.

Naast de genoemde interne ontwikkeling staat het pensioenfonds bloot aan externe ontwikkelingen. Enerzijds wordt het pensioenfonds geconfronteerd met stringenter wet- en regelgeving op het gebied van governance en de daarmee samenhangende deskundigheid en worden de wettelijke vereisten die aan de uitvoering worden gesteld verder verscherpt. Anderzijds heeft het economische klimaat de afgelopen jaren geleid tot een grotere bewustwording van financiële risico's in het algemeen. Het pensioenfonds heeft in die jaren bewezen een solide en robuust beleggingsbeleid te hebben gevoerd. Het fonds blijft er zich terdege van bewust dat op interne en externe ontwikkelingen kritisch en alert in het te voeren beleid in de toekomst moet worden gereageerd dan wel zo mogelijk geanticipeerd.

Ten einde de missie te realiseren streeft het pensioenfonds als pensioenuitvoerder naar waarde toevoeging door:

1. Dienstverlening op hoog niveau;
2. Correcte, tijdige en duidelijke communicatie aan belanghebbenden;
3. Het voeren van een gedegen beleggingsbeleid met een adequate spreiding van de beleggingen;
4. Een evenwichtig risicomanagement, waarbij de maatregelen de soliditeit bevorderen en in evenwicht zijn met de mogelijkheid tot het realiseren van de (financiële) ambitie.

Strategie

De strategie van het pensioenfonds concretiseert het toekomstbeeld (visie) van het pensioenfonds door middel van realistische doelstellingen en beleidsuitgangspunten. Hierna worden de doelstellingen en de beleidsuitgangspunten van het fonds uiteengezet.

De doelstellingen van het pensioenfonds zijn als volgt:

1. Het correct en op tijd uitvoeren van de uitkeringenadministratie;
2. Het correct en transparant uitvoeren van de rechtenadministratie;
3. Duidelijke en tijdige communicatie met belanghebbenden opdat zij een weloverwogen beslissing kunnen nemen;
4. Zoveel mogelijke waarborging van de nominale pensioenverplichtingen;
5. Het zoveel mogelijk realiseren van de financiële ambitie;
6. Binnen de kaders van doelstellingen 4 en 5: risico's beheersen waarbij rekening wordt gehouden met de status van het pensioenfonds als gesloten fonds;
7. Het rekening houden met de belangen van alle belanghebbenden waarbij het pensioenfonds frequent toetst of de huidige uitvoering van het pensioenbedrijf deze belangen beter kan waarborgen ten opzichte van alternatieve uitvoeringsvormen;
8. Het streven naar een hoge mate van deskundigheid binnen het bestuur en het pensioenbureau.

Om de 4 waarde toevoegende onderdelen van de visie, alsmede de doelstellingen van het fonds te bereiken, richt het pensioenfonds zich op de volgende beleidsuitgangspunten:

1. Een professioneel pensioenbureau ondersteunt het bestuur in haar beleidsvormende en uitvoerende taken;
2. De externe pensioenuitvoerder van de administraties geeft, onder toezicht van het pensioenbureau, invulling aan de kwaliteitseisen en het hoge service niveau dat het bestuur nastreeft en in een service level agreement met de externe pensioenuitvoerder heeft vastgelegd;
3. Het communicatiebeleid van het pensioenfonds gaat uit van zoveel mogelijke standaardisatie van de informatie aan (gewezen) deelnemers, arbeidsongeschikten, pensioengerechtigden en ex-partners, in lijn met de wettelijke voorgeschreven informatieteksten en –sjablonen ten einde de herkenbaarheid en duidelijkheid te bevorderen. Het pensioenbureau onderhoudt de communicatiedocumenten en doet zo nodig wijzigingsvoorstellen aan het bestuur. Het bestuur en het pensioenbureau zien erop toe dat belanghebbenden tijdig en correct door de externe pensioenuitvoerder van de deelnemersadministratie worden geïnformeerd;
4. In het beleggingsbeleid streeft het fonds, binnen de beperkingen die een gesloten pensioenfonds met zich meebrengt, naar zoveel mogelijke uitlegbaarheid van de beleggingen, waarborging van de nominale pensioenverplichtingen alsmede het realiseren van de financiële ambitie, waarbij een adequate spreiding over beleggingscategorieën en partijen de basis vormt;
5. Het pensioenfonds hecht belang aan een zo volledig mogelijke identificatie van risico's ten einde deze te kunnen beheersen, waarbij maatregelen op een evenwichtige manier worden ingezet opdat een balans tussen reductie van het risico en het behoud van opwaarts potentieel (rendement) wordt gewaarborgd;
6. Ter bevordering van de deskundigheid heeft het bestuur een gedegen deskundigheidsbeleid vastgesteld. Het bestuur voelt zich in haar deskundigheid gesteund door een professioneel pensioenbureau dat als eerste lijn en countervailing power optreedt naar externe adviseurs en uitvoeringsorganisaties;
7. Het pensioenfonds is zich bewust van externe en mogelijk ook interne ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op de organisatie en de uitvoering van het pensioenbedrijf. Waar alternatieven op een evenwichtige en realistische wijze een verdere optimalisatie kunnen bewerkstelligen, zal het bestuur deze overwegen.

Om de haalbaarheid en relevantie te waarborgen toetst het bestuur op frequente basis in hoeverre de beleidsuitgangspunten nog van toepassing zijn en in hoeverre de doelstellingen zijn behaald.

Het bestuur van het pensioenfonds is nagegaan of en in hoeverre de missie van het pensioenfonds aansluit bij evenwichtige belangbehartiging, toekomstbestendigheid, duurzaamheid en risicohouding. Deze analyse heeft niet geleid tot een wijziging van de missie van het pensioenfonds, waardoor de missie als actueel en volledig kan worden verondersteld.

De Nederlandsche Bank heeft sector breed een uitvraag gedaan naar de strategiedocumentatie van pensioenfondsen. In dat kader heeft het bestuur van de gelegenheid gebruik gemaakt om de visie van het pensioenfonds op een gestructureerde wijze te toetsen op volledigheid en actualiteit. De visie blijft ongewijzigd.

In het kader van de Code Pensioenfondsen beoordeelt het pensioenfonds jaarlijks of en in hoeverre de doelstellingen zijn behaald en of de beleidsuitgangspunten nog actueel zijn. Het bestuur ziet de komende jaren een onverminderde voorzetting van ontwikkelingen op het gebied van pensioenen, waarvoor de beleidsuitgangspunten van toepassing blijven. Ten aanzien van de doelstellingen van het pensioenfonds heeft het bestuur, na evaluatie, kunnen vaststellen dat alle doelstellingen zijn behaald. Er is geen aanleiding om de doelstellingen voor 2018 aan te passen dan wel te wijzigen. De doelstellingen vormen samen met de beleidsuitgangspunten de strategie, welke ondersteunend is aan de missie van het pensioenfonds.

2 Financiële informatie

Beleggingen

Het pensioenfonds voert een beleggingsbeleid waarbij risico's worden onderkend, geanalyseerd en waar wenselijk en mogelijk worden afgedekt. De beleggingsportefeuille is opgesplitst in een 'matching' en een 'return' portefeuille. De 'matching' portefeuille bestaat uit een 'rente hedge' portefeuille en liquide middelen (geldmarktfonds). Doel van de 'rente hedge' portefeuille is de waardeontwikkeling van 'de in beheer gegeven kasstromen opgehoogd met een percentage waardevastheid' op basis van marktwaarde zo nauwkeurig mogelijk te repliceren.

Het beheer van deze 'rente hedge' portefeuille is opgedragen aan First Liability Matching N.V.. Deze 'rente hedge' portefeuille kan obligaties, index linked obligaties, liquiditeiten, renteswaps en inflatieswaps bevatten. Over de eventuele netto exposure van de payer renteswaps is de korte rente (6 maands Euribor) verschuldigd. Ultimo 2017 bedraagt het 'funding level' van de 'rente hedge' portefeuille 101% (2016: 98%).

Ultimo 2017 bedraagt de rente hedge 31% op basis van marktwaarde.

De benchmark voor de 'rente hedge' portefeuille is gedefinieerd als de waardeontwikkeling van de in beheer gegeven kasstromen opgehoogd met een percentage waardevastheid op basis van marktwaarde.

De overige beleggingen zijn ondergebracht in de 'return' portefeuille. Het doel van deze portefeuille is het behalen van een rendement om:

- De korte rente op de eventuele netto exposure van de renteswaps in de 'matching' portefeuille te kunnen financieren;
- Actuariële- en bestandsrisico's te kunnen opvangen; en
- Groei in dekkingsgraad te bewerkstelligen.

Over 2017 is het belegd vermogen met € 8,5 mln. gestegen tot € 649,2 mln. (inclusief liquide middelen). Daarbij is een rendement behaald van 3,6 % (na kosten). Zie paragraaf 8 van het bestuursverslag voor meer informatie.

Pensioenen

De voorziening pensioenverplichtingen is in 2017 met € 14,3 mln. afgenomen. De voorziening pensioenverplichtingen is mede gedaald door de betaalde uitkeringen (€ 14,9 mln.) en de wijziging in rente (€ 6,6 mln.). De toeslagverlening (€ 7,4 mln.) en nieuwe opbouw (€ 1,3 mln.) hebben de voorziening pensioenverplichtingen doen stijgen. De overige daling van € 1,5 mln. betreft kleine posten.

Ontwikkelingen in het aantal deelnemers

Het aantal actieve deelnemers (inclusief arbeidsongeschikten) is door de sluiting van de pensioenregeling voor nieuwe toetreders verder afgenomen (van 114 tot 94). Het aantal gewezen deelnemers is met 42 afgenomen en het aantal pensioengerechtigden is met 50 toegenomen. Het totale deelnemersbestand is met 12 afgenomen naar 2.419 deelnemers. In paragraaf 6 van het bestuursverslag is een tabel opgenomen met een uitsplitsing van het verloop van de deelnemers.

Samenvatting van het actuarieel rapport

Op basis van de nominale verplichtingen bedraagt per 31 december 2017 de beleidsdekkingsgraad 124,3%. De actuele DNB dekkingsgraad bedraagt ultimo 2017 124,4% en de reële dekkingsgraad bedraagt per 31 december 2017 (op basis van de wettelijke definitie) 101,5%. Voor de beoordeling van de financiële positie op basis van het nieuw FTK is de nominale beleidsdekkingsgraad van toepassing.

Onder het nieuw FTK zijn twee toetsingsgrenzen gedefinieerd, het Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV) en het Vereist Eigen Vermogen (VEV). De beleidsdekkingsgraad van 124,3% is hoger dan zowel de dekkingsgraad behorende bij het MVEV van 104,2%, als het VEV van 113,3%. Onder de nieuwe FTK-normen is derhalve geen sprake van een tekort.

Overeenkomsten tussen pensioenfondsen en aangesloten werkgevers betreffende uitvoering en financiering

Volgens de uitvoeringsovereenkomst is de pensioenpremie met betrekking tot 2017 voor alle aangesloten entiteiten als volgt berekend:

- Werkelijke kosten één jaar pensioenopbouw (coming service);
- Solvabiliteitsopslag van 12,7%;
- Proportionele verrekening administratie- en uitvoeringskosten met de excassovrijval;
- Onvoorwaardelijke toeslag actieven;
- Discontering tegen 3,0% (10-jaars voortschrijdend gemiddelde van de DNB RTS);
- Prognosetafel AG2016, startjaar 2017 met sterftecorrectiefactoren voor mannen ten opzichte van de Nederlandse bevolking met de Mercer-correctietafel 2016 op basis van inkomensklasse “Midden” en voor vrouwen een correctie ten opzichte van de Nederlandse bevolking met de Mercer-correctietafel 2016 op basis van inkomensklasse “Hoog” voor hoofdverzekerden. Voor de medeverzekerden geldt het omgekeerde (“Midden” voor vrouwen en “Hoog” voor mannen).

Voor de voorwaardelijke toeslagverlening van pensioenen en premievrije rechten wordt uitdrukkelijk geen premiecomponent in rekening gebracht bij de aangesloten werkgevers. Vanaf 1 januari 2016 zijn de kosten voor de onvoorwaardelijke toeslagverlening van de actieven over de pensioenaanspraken welke zijn opgebouwd vanaf 1 januari 2015 onderdeel van de premie.

Voor de premie wordt vanaf 1 januari 2016, conform de eisen van het nieuw FTK, het voortschrijdend gemiddelde van de gehele DNB RTS over 10 jaareinden gebruikt. Hierdoor is feitelijk sprake van het heffen van een gedempte kostendekkende premie volgens artikel 128, lid 2 van de Pensioenwet.

(Vereiste) dekkingsgraden van het pensioenfonds

Het nieuw FTK stelt eisen aan de minimale solvabiliteit van pensioenfondsen in termen van de nominale dekkingsgraad. Deze bestaan uit het Minimaal Vereist Eigen Vermogen en het Vereist Eigen Vermogen, welk laatste afhankelijk is van de samenstelling van de beleggingsportefeuille in combinatie met de omvang van de nominale pensioenverplichtingen. Het Minimaal Vereist Eigen Vermogen verlangt een nominale dekkingsgraad van ten minste 104,2% van de nominale pensioenverplichtingen van het fonds. Het Vereist Eigen Vermogen verlangt, per ultimo 2017, een nominale dekkingsgraad van 113,3%.

	2017	2016
	%	%
Beleidsdekkingsgraad	124,3	115,1
Vereist Eigen Vermogen	13,3	12,7
Minimaal Vereist Eigen Vermogen	4,2	4,2
Actuele DNB dekkingsgraad	124,4	119,5
Reële dekkingsgraad	101,5	94,0

Per 1 januari 2015 is onder het nieuw FTK de beleidsdekkingsgraad leidend voor beleidsbeslissingen. Deze dekkingsgraad wordt berekend als het 12-maands gemiddelde van de actuele DNB dekkingsgraad. Door deze middeling is de dekkingsgraad minder afhankelijk van dagkoersen.

Het bestuur heeft voor de bepaling van de (beleids)dekkingsgraden een gedegen proces opgezet om te kunnen vaststellen dat de berekening van beleidsdekkingsgraad aantoonbaar juist is verlopen. In de beschrijving van het proces is elk onderdeel dat effect heeft op de waarde van de beleggingen en van de verplichtingen opgenomen en is aangegeven welke impact de onderdelen hierop kunnen hebben. Per maand wordt een controle-overzicht samengesteld dat door een functionaris wordt opgesteld en door een andere functionaris wordt gecontroleerd. Tevens vindt in de maand opvolgend (of bij andere mutaties met terugwerkende kracht) een back-test plaats om de (beleids-)dekkingsgraad opnieuw te berekenen. Mocht bij het uitvoeren van de back-test een afwijking groter dan het tolerantieniveau van 0,3% dekkingsgraad worden geconstateerd, dan zal de dekkingsgraad worden aangepast na voorafgaande melding aan het bestuur. Dit tolerantieniveau is ook van toepassing op de maandrapportages aan DNB.

De actuele DNB dekkingsgraad wordt bepaald door gebruik te maken van de DNB rentecurve ultimo maand/jaar.

De reële dekkingsgraad wordt bepaald conform de wettelijke bepalingen die per 1 januari 2015 van kracht zijn en is niet te vergelijken met de reële dekkingsgraad zoals deze voor genoemde datum door het pensioenfonds werd gehanteerd. De wettelijke kaders voor bepaling van de reële dekkingsgraad zijn vastgelegd in artikel 7 van de Regeling Pensioenwet.

Solvabiliteit

Per 31 december 2017 bevond het pensioenfonds zich niet in een situatie van tekort ten opzichte van het vereist eigen vermogen. Er is daarom geen herstelplan van toepassing.

Toeslagverlening

De toeslagverlening binnen het pensioenfonds is afhankelijk van de financiële situatie van het pensioenfonds. De toeslagverlening is voorwaardelijk en het besluit tot toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur genomen. Het toeslagbeleid van het pensioenfonds staat volledige toeslagverlening toe indien de reële dekkingsgraad 100% of meer bedraagt. De reële dekkingsgraad bedroeg 100,5% per ultimo november 2017. De maatstaf "CPI alle Huishoudens afgeleid" (referentieperiode oktober 2016 tot en met oktober 2017) bedroeg 1,34%. Het bestuur heeft de belangen van de verschillende belanghebbenden in overweging genomen en heeft besloten, om op basis van de toeslagenstaffel de volledige toeslag van 1,34 % per 1 januari 2018, toe te kennen.

De toeslagenstaffel geeft aan dat er tussen een beleidsdekkingsgraad van 110% en 100% reële dekkingsgraad toeslag kan worden verleend conform het principe van 'Toekomstbestendig indexeren'. Bij een reële dekkingsgraad van 100% kan volledige toeslag worden verleend. Bij een reële dekkingsgraad boven 100% kan eventueel een inhaaltoeslag worden verleend, waarbij maximaal 1/5de van het surplus boven 100% voor inhaaltoeslag mag worden gebruikt. Hierbij wordt de oudste gemiste indexatie uit de gemiste indexaties over maximaal de afgelopen 10 jaar als eerste ingehaald. Indien de maatstaf een negatieve waarde heeft, wordt deze nu en in de toekomst niet meegenomen.

Aangezien de reële dekkingsgraad per ultimo november hoger was dan 100% bestaat er de mogelijkheid tot het verlenen van een inhaaltoeslag. De toeslag per 1 januari 2009 is de oudste gemiste toeslag. De inhaaltoeslag is alleen van toepassing op de deelnemers die de toeslag per 1 januari 2009 ook daadwerkelijk hebben gemist. Het bestuur heeft besloten om de deelnemers die de toeslag per 1 januari 2009 hebben gemist, per 1 januari 2018 een inhaaltoeslag van 0,15% toe te kennen.

3 Risicoparagraaf ten aanzien van doelstellingen, beleid en het gebruik van financiële instrumenten

Beschrijving van het risicomanagement systeem

Een organisatie neemt per definitie risico's. Aan welke risico's en in welke mate een organisatie aan risico's bloot staat, hangt onder andere af van de aard van de werkzaamheden, de invulling van de werkzaamheden en de omgeving van de organisatie. Kenmerkend voor een risico is dat er een gebeurtenis aan ten grondslag ligt, waarvan het moment van voordoen een onbekende factor is. De gevolgen van de gebeurtenis hebben een invloed op het aanvankelijke proces en mogelijk op de organisatie als geheel, zowel positief als negatief. Omdat positieve gevolgen een verbetering opleveren en daarmee niet onwenselijk zijn, worden risico's in de praktijk in verband gebracht met negatieve gevolgen. Binnen deze opzet voor invulling van risicomanagement bij het pensioenfonds wordt in het vervolg uitgegaan van risico's met de samenhangende negatieve gevolgen.

In de hiervoor beschreven benadering van risico's staan twee onderdelen centraal, de kans waarop een gebeurtenis zich voordoet en de mate van invloed van de gevolgen op het aanvankelijke proces (impact). Dit wordt als volgt uitgedrukt:

$$\text{Risico} = \text{Kans} \times \text{Impact}$$

Risico's zijn in te schalen naar het resultaat van kans maal impact. Zodoende kan worden bepaald of een risico onder of boven een bepaalde acceptatiegrens komt, ofwel een risico acceptabel dan wel onacceptabel is. Zolang een risico onder de acceptatiegrens blijft is er geen sprake van een kritieke situatie en zullen geen (extra) maatregelen getroffen behoeven te worden. In het geval dat een risico boven de acceptatiegrens komt, is er aanleiding c.q. noodzaak om maatregelen te treffen teneinde het risico onder de acceptatiegrens te krijgen.

In hoeverre een risico acceptabel dan wel onacceptabel is, hangt af van de kans waarop een gebeurtenis zich voordoet in relatie tot de invloed die de gebeurtenis op het aanvankelijke proces heeft. Beheersing van risico's vertaalt zich naar het beïnvloeden van de kans waarop een risico zich voordoet dan wel het beïnvloeden van de impact die een risico heeft in het geval dat het zich voordoet. In dit kader staan drie eigenschappen van mogelijke maatregelen centraal:

- Vermijden van het risico;
- Reduceren van het risico;
- Overdragen van het risico.

De keuze voor de te nemen maatregelen hangt nauw samen met de verwachte effectiviteit van de maatregelen alsmede met de inspanning, de kosten en de benodigde implementatietijd van de maatregelen. Derhalve dient (continu) te worden afgewogen of de inspanning en kosten opwegen tegen de verwachte effectiviteit van de maatregelen.

In het kader van risicobeheersing wordt onderscheid gemaakt tussen het bruto (inherent) risico en het netto risico. Het bruto risico reflecteert zoveel mogelijk het aanvankelijke risico zonder ingrijpen c.q. beïnvloeding van de kans en/of impact. Het netto risico reflecteert het resultaat na de maatregelen die worden ingezet teneinde het risico op een wenselijk c.q. acceptabel niveau te krijgen.

Risicomanagement is het in kaart brengen van de risico's en het kwalificeren/kwantificeren van de risico's teneinde de risico's te beheersen. Kortom, risicomanagement bestaat uit:

- Identificatie van risico's;
- Analyse en beoordeling van risico's;
- Analyse van de huidige beheersmaatregelen;
- Ontwerp en uitvoering van het actieplan;
- Meten, controleren en rapporteren;
- Resultaten integreren in besluitvormingsprocessen.

Risicomanagement is een dynamisch proces waarbinnen het resultaat van 'Kans maal Impact' een variabele factor is, maar ook de afweging van de maatregelen (verwachte effectiviteit versus inspanning, kosten en implementatietijd).

De kans waarop een risico zich voordoet, wordt sterk beïnvloed door de tijd/marktomstandigheden. Marktomstandigheden wijzigen voortdurend, waardoor de nadruk op actief risicomanagement is gegroeid. Bij actief risicomanagement worden de risico's periodiek herijkt, zodat de risico's in een actueel perspectief worden geplaatst en de efficiëntie alsmede de effectiviteit van de (voorgestelde) maatregelen worden getoetst.

De reikwijdte van risicomanagement bij het pensioenfonds omvat de interne organisatie alsmede de omgeving waarin het pensioenfonds opereert. De interne organisatie wordt hierbij gevormd door mensen, middelen en processen en procedures.

Vanwege het continue en dynamische karakter van het risicomanagementproces heeft het bestuur van het pensioenfonds besloten om het beheer en de uitvoering van het risicomanagementproces op te dragen aan de Manager Operations in de hoedanigheid van Risk Manager. Het bestuur blijft uitdrukkelijk verantwoordelijk voor de risicobeheersing (inzet beheersmaatregelen en vaststellen risk appetite). De Risk Manager staat voor zijn werkzaamheden voor het risicomanagement los van de uitvoering zodat hij onafhankelijk gevraagd en ongevraagd advies kan geven aan het bestuur.

Het bestuur behandelt de bevindingen en standpunten van de Risk Manager ten aanzien van alle risico's ten minste één keer per jaar of zoveel vaker als de classificatie van de risico's daar aanleiding toe geeft. Bij de behandeling van het gehele risicomanagement maakt de Risk Manager gebruik van een risicodashboard en een risicorapportage. Daarin is een volledige beschrijving van de risico's, de kans, de impact, inzet van eventuele beheersmaatregelen en de risk appetite van het bestuur opgenomen.

Risicoprofiel

Het strategisch risicoprofiel van het pensioenfonds dient aansluiting te vinden bij de missie, visie en strategie van het pensioenfonds. Hierdoor wordt in het strategisch risicoprofiel rekening gehouden met ambitie en de doelstellingen van het fonds in relatie tot de situatie waarin het pensioenfonds verkeert.

In de missie, visie en strategie van het pensioenfonds staan een correcte en heldere uitvoering alsmede een solide waarborging van de pensioenen en de realisatie van de financiële ambitie centraal. Dit in het licht van de situatie van het pensioenfonds als 'gesloten' pensioenfonds.

Het pensioenfonds hanteert binnen het risicomanagement risicocategorieën teneinde op een gestructureerde wijze risico's te signaleren en te definiëren. Deze risicocategorieën vinden hun basis in de categorisering die in de FIRM-methode wordt gebruikt. Het fonds is zich ervan bewust dat er ook andere benaderingen zijn. Binnen het risicomanagement worden de volgende categorieën onderscheiden:

- Bestandsrisico;
- Integriteitsrisico (markt, organisatorisch, personeel en relationeel);
- IT-risico;
- Juridisch risico;
- Kredietrisico;
- Marktrisico;
- Matching-/Renterisico;
- Omgevingsrisico;
- Operationeel risico;
- Uitbestedingsrisico;
- Verzekeringstechnisch risico.

Het pensioenfonds heeft de integriteitsrisico's samengevoegd binnen hetzelfde kader van het bovengenoemde risicomanagement, waardoor er sprake is van integraal risicomanagement.

De risicocategorieën zijn opgedeeld in risico-items die binnen het risicomanagement afzonderlijk worden gedefinieerd, geanalyseerd en behandeld. Het bestuur van het pensioenfonds behandelt in de bestuursvergadering de afzonderlijke risico's en ook de eventuele onderlinge samenhang, hetgeen een integrale aanpak bevordert.

Per risico-item is het inherent (bruto) risico vastgesteld. Dit is het ongeschoonde risico, waarbij nog geen rekening is gehouden met eventuele beheersmaatregelen die daarvoor zijn ingezet. Vanuit het inherente risico wordt het netto risico bepaald door de effectiviteit van eventuele beheersmaatregelen te waarderen. Het netto risico resulteert in een status van alertheid, waarbij het bestuur afhankelijk van de status van alertheid en het oordeel van de Risk Manager, gevraagd wordt om nadere besluitvorming. Deze besluitvorming kan leiden tot:

- inzet van (extra/alternatieve) interne beheersmaatregelen;
- het instellen dan wel bijstellen van een acceptatiegrens;
- het vaststellen van een risico appetite;
- het geheel of gedeeltelijk overdragen van het risico aan een externe partij.

Onderstaand volgen de belangrijkste risico's voor het pensioenfonds alsmede de risico's die volgens wettelijk voorschrift in het jaarverslag dienen te zijn opgenomen. Het betreffen met name de financieel gerelateerde risico-items. Ter indicatie van de praktische uitvoering van het beleid ten aanzien van beheersmaatregelen is, voor zover van toepassing, ook een beschrijving van de ingezette beheersmaatregelen per risico-item opgenomen. Een en ander geeft geen directe informatie over de waakzaamheid die de Risk Manager en/of het bestuur aan de risico-items toekent. Aangezien de totale risico appetite van het bestuur wordt geleid door de formeel vastgestelde korte- en lange termijn risicohouding wordt onderstaand niet ingegaan op de appetite van de individuele risico-items.

De risico-items worden niet in onderlinge samenhang beschreven. Het bestuur kijkt en beoordeelt de risico's wel in onderlinge samenhang en daardoor op integraal niveau. Het heeft mede daarom geen toegevoegde waarde om een grafische weergave van netto risico waarden en/of inherent risico waarden in het jaarverslag te tonen. Daarnaast zijn de in

dit jaarverslag getoonde risico's de belangrijkste risico's voor het pensioenfonds. Dit zijn de risico's met een aanzienlijk inherent risico. Ultimo 2017 zijn er geen netto risico waarden met een hoge mate van alertheid. Dit duidt erop dat er voldoende beheersmaatregelen zijn ingezet om het inherent risico naar een acceptabel niveau te brengen dan wel dat het bestuur hier een passende risico appetite voor heeft vastgesteld.

1. Matching-/renterisico's

1.A. RENTERISICO

Risicobeschrijving

Het risico dat de contante waarde van de (reële) kasstromen op basis van de marktrente door een dalende nominale rente onevenredig toeneemt ten opzichte van de waarde van de beleggingen.

Impact

Alle toekomstige uitkeringen van zowel ingegane pensioenen als van de nog niet ingegane pensioenen worden contant gemaakt, waardoor een kleine verandering in de rentetermijnstructuur grote gevolgen kan hebben voor de actuele financiële positie van het pensioenfonds. Een dalende nominale rente heeft een verhogend effect op de verdisconteerde verplichtingen en daarmee een negatief effect op de financiële positie van het pensioenfonds.

Beheersmaatregelen

De huidige afdekking van het renterisico van 31% over alle kasstromen, valt binnen de strategische bandbreedte die het bestuur heeft vastgesteld. De Investment Manager, de Risk Manager en de beleggingsadviescommissie monitoren het risico en behandelen het onderwerp in elke vergadering van de beleggingsadviescommissie, waarna een advies aan het bestuur wordt gegeven ten aanzien van het al dan niet wijzigen van de afdekking. Het bestuur neemt hierop een besluit in de bestuursvergadering. Geheel 2017 is het grootste gedeelte van het risico (69%) niet afgedekt, waardoor de effectiviteit van de beheersmaatregel in 2017 niet is gewijzigd.

1.B. RENTECURVE-RISICO

Risicobeschrijving

Het risico dat door rentebewegingen de 'matching' portefeuille een onevenredige ontwikkeling laat zien ten opzichte van de ontwikkeling van de verplichtingen die volgens de UFR-methode worden gewaardeerd.

Impact

Door de afdekking van het renterisico van alle kasstromen op marktwaarde te baseren, worden schommelingen in de dekkingsgraad op marktwaarde gedempt. Omdat vanaf de 20-jaars periode de UFR-methode van toepassing is welke over de korte termijn een stabiel verloop heeft, kan de afdekking op basis van marktwaarde na de 20-jaars periode een tegengesteld effect op de actuele (DNB) dekkingsgraad op basis van de UFR-methode hebben. Zo kunnen situaties ontstaan dat de dekkingsgraad op basis van marktwaarde daalt en de actuele (DNB) dekkingsgraad stijgt en andersom.

Op de lange termijn zal de UFR-curve dalen omdat de recente historie van het 10-jaars gemiddelde een flinke daling van de rente met zich meebrengt. Vanuit de UFR (na de 20-jaars periode) bezien zal dat een negatief effect op de financiële positie van het pensioenfonds hebben.

Beheersmaatregelen

Het rentecurve-risico kan niet worden afgedekt. De afhankelijkheid van de beweging in de marktrente en de mate van afdekking op basis van marktwaarde ten opzichte van een stabielere UFR-curve die over lange termijn daalt, biedt geen mogelijkheid tot optimalisatie. Met dit gegeven wordt het risico door het pensioenfonds geaccepteerd.

2. Marktrisico's

2.A. PRIJSVOLATILITEIT

Risicobeschrijving

De prijsvolatiliteit van beleggingen (aandelen, obligaties, maar ook swaps, etc.) reflecteert de bewegelijkheid van de waarde van de beleggingen als gevolg van wijzigingen in marktprijzen; dit zowel omhoog als omlaag. In het kader van risicomanagement bij het pensioenfonds worden waardeinstijgingen echter buiten beschouwing gelaten, omdat een waardeinstijging juist het doel c.q. gewenste effect is van de beleggingen. Het risico-item prijsvolatiliteit staat los van de volatiliteit van de verplichtingen.

Impact

De prijsvolatiliteit kan een hoge impact hebben op de financiële positie van het pensioenfonds alsmede op de liquiditeit op korte termijn.

Beheersmaatregelen

De strategische asset allocatie gaat uit van een lange termijn horizon, waarbij het bestuur per beleggingscategorie bandbreedtes heeft ingesteld, welke de risico appetite reflecteren. Dit, in combinatie met de monitoring van de ontwikkelingen van de beleggingen door de Investment Manager, de beleggingsadviescommissie en de Risk Manager geeft voldoende waarborging om trendmatige ontwikkelingen te beheersen. Daarnaast zien het bestuur en voornoemde partijen toe op een integrale risicobenadering, waarbij risico's in perspectief worden geplaatst.

Afgezien van het eventueel afdekken van het valutarisico, zijn er geen maatregelen genomen om de prijsvolatiliteit dan wel de kans op prijsdaling in een enkele belegging te verlagen. Onder het risico-item '2.C. Concentratie en correlatie' worden andere maatregelen (bandbreedtes en spreiding) beschreven die de impact kunnen beïnvloeden, maar die geen directe relatie hebben met de prijsvolatiliteit van een belegging en daarom niet onder dit risico-item worden uitgewerkt. Binnen de bandbreedtes kan het bestuur vanuit tactische overwegingen de beleggingen aanpassen, waardoor in zekere mate kan worden geanticipeerd op een korte termijn prijsvolatiliteit.

Het bestuur accepteert het risico van prijsvolatiliteit. Het bestuur voorziet dat de beleggingen op langere termijn waarde toevoegen.

2.B. MARKTLIQUIDITEIT

Risicobeschrijving

Het risico dat de beleggingen in financiële instrumenten niet tijdig en/of tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor op korte termijn niet aan de verplichtingen (o.a. de op dat moment uit te betalen uitkeringen) kan worden voldaan.

Impact

Afhankelijk van de gebeurtenis kan het risico leiden tot een financieel verlies dan wel reputatieschade als er sprake is van niet tijdige verkoop en het niet op tijd kunnen uitvoeren van de uitkeringen.

Beheersmaatregelen

Marktliquiditeit per belegging is niet door het pensioenfonds beïnvloedbaar. Het pensioenfonds kan wel inschatten en monitoren of en in hoeverre de kans op marktliquiditeit aanwezig is dan wel zich kan voordoen. Tevens heeft het pensioenfonds een spreiding in de beleggingen, waardoor het in slechte scenario's toch in staat blijft om beleggingen om te zetten in liquide middelen. Door actief te monitoren en tijdig te anticiperen kan het pensioenfonds mogelijk voorkomen dat beleggingen niet of niet tegen een aanvaardbare prijs in liquide middelen kunnen worden omgezet. De impact voor het pensioenfonds is van dien aard dat het pensioenfonds voor een relatief klein bedrag (maandelijkse uitkeringen) kan worden gedwongen om tegen een laag bedrag beleggingen te verkopen.

Onaanvaardbare verkoop van beleggingen in de 'return' portefeuille kan zich voltrekken als deze beleggingen de vastgestelde bandbreedtes overschrijden, met dien verstande dat vanaf het moment van overschrijding een herstelperiode/uitlooperperiode van 60 dagen geldt. De vastgestelde bandbreedtes per beleggingscategorie binnen de 'return' portefeuille zijn uitgedrukt in een percentage van de totale 'return' portefeuille en zijn voldoende ruim opgesteld. De kans op overschrijding en tegelijkertijd een gedwongen verkoop tegen een onaanvaardbare prijs is beperkt.

Het pensioenfonds beschikt over een grote positie in zeer liquide middelen (geldmarktfondsen) binnen de 'matching' portefeuille, waardoor het liquiditeitsrisico in feite niet aanwezig is. Het fonds hoeft vanuit liquiditeitsoogpunt geen beleggingen tegen een onaanvaardbare prijs te verkopen en het fonds kan aan de verplichtingen (uitkeringen) voldoen.

2.C. CONCENTRATIE EN CORRELATIE

Risicobeschrijving

Het risico dat een gebrek aan spreiding en diversificatie in de beleggingen kan leiden tot een onevenwichtig dan wel bovengemiddeld effect op de waardering van de gehele portefeuille.

Impact

Voor zover in een beperkt aantal financiële instrumenten wordt belegd die een relatief hoge volatiliteit kennen, kan de impact hoog zijn. Bij een lage volatiliteit kan de impact eveneens hoog zijn, maar dan wordt de impact bepaald door de aard van de gebeurtenis waarin de concentratie zich bevindt.

Beheersmaatregelen

De volgende maatregelen leiden tot reductie van het risico:

- Evenwichtige spreiding binnen de beleggingscategorieën (rekening houdend met correlatie);
- Spreiding over de betrokken partijen.

De 'rente hedge' portefeuille bestaat grotendeels uit obligaties. Dit impliceert in de basis een hoog concentratierisico. Binnen deze beleggingscategorie vindt echter spreiding op basis van diversificatie plaats. Spreiding in productcategorieën binnen de beleggingscategorie obligaties en geografische spreiding over landen, waarbij het pensioenfonds de PIIGS-landen heeft uitgesloten. Het aanvankelijke risico is hiermee gereduceerd, maar blijft onder continue aandacht/alertheid van

de Investment Manager, Risk Manager en de beleggingsadviescommissie.

Als gevolg van afbouw van posities in vastrentende waarden in 2014 en de afbouw van posities in vastgoed, bestaat de 'return' portefeuille alleen uit aandelen. Door deze afbouw is echter het belang in de aandelen niet vergroot. De opbrengsten zijn namelijk ondergebracht in een geldmarktfonds binnen de 'matching' portefeuille. De waarde van de beleggingen in de 'return' portefeuille staat onder de voortdurende aandacht van de Investment Manager, de beleggingsadviescommissie en de Risk Manager. In elke vergadering van de beleggingsadviescommissie wordt rechtvaardiging van de actuele positie in aandelen besproken, dan wel afbouw/verhoging van de positie. Hierbij wordt rekening gehouden met de karakteristieken van het pensioenfonds als gesloten pensioenfonds.

Het bestuur heeft bandbreedtes vastgesteld waarbinnen de beleggingen onder normale omstandigheden vrij kunnen bewegen en waardoor de kans op een ongewenst scheve verhouding – ten opzichte van de strategische wegging – tussen de beleggingen in Developed Markets en Emerging Markets gereduceerd is.

Door de omvang van de belegging in het geldmarktfonds is besloten om deze belegging te spreiden. Waar voorheen in één geldmarktfonds werd belegd is dit ultimo 2017 uitgebreid naar 3 geldmarktfondsen (van verschillende vermogensbeheerders).

2.D. VALUTARISICO

Risicobeschrijving

Het betreft hier het translatierisico dat ontstaat als gevolg van transacties in buitenlandse valuta. Hieronder vallen beleggingen in financiële instrumenten op buitenlandse markten waarvoor geen euronotering geldt.

Impact

De impact is afhankelijk van de actuele beleggingen in buitenlandse valuta genoteerde financiële instrumenten/fondsen. Omdat het fonds wereldwijd belegt kan de impact substantieel zijn.

Beheersmaatregelen

Zolang het beleggingsbeleid niet het doel heeft om in vreemde valuta te beleggen, is het valutarisico een (meestal ongewenst) bijeffect. Het valutarisico van de beleggingen in aandelen ontwikkelde landen wordt, voor zover een afdekking van toepassing is, in een apart mandaat afgedekt. Het valutarisico van de beleggingen in aandelen opkomende landen wordt niet afgedekt, omdat de kosten voor het afdekken in deze markten te hoog zijn. Binnen de aandelen opkomende landen wordt in verschillende markten (valuta) belegd, waardoor de waardering van het fonds niet afhankelijk is van één valuta.

3. Kredietrisico's

3.A. DEFAULT PROBABILITY

Risicobeschrijving

Het risico dat de instellingen waaraan kredietfaciliteiten verstrekt zijn of waarvan leningen gekocht zijn hun verplichtingen niet (volledig) na kunnen komen.

Impact

De beleggingsportefeuille van de meeste pensioenfondsen, zo ook van dit pensioenfonds, bestaat voor een belangrijk deel uit krediet gerelateerde verhandelbare producten. Een verlaging van de rating c.q. kredietwaardigheid levert in eerste instantie alleen een verhoogd risico op, maar heeft wel direct invloed op de waarde dan wel de verhandelbaarheid van het product en valt daarmee onder prijsrisico. De impact van dit risico-item ontstaat derhalve alleen als instellingen of landen daadwerkelijk hun verplichtingen niet meer kunnen nakomen. In dat geval kan de impact, afhankelijk van het aandeel in de totale beleggingsportefeuille, aanzienlijk zijn.

Beheersmaatregelen

De beheersmaatregelen bestaan uit spreiding over verschillende debiteuren en begrenzing van de exposure. Het bestuur heeft binnen de 'matching' portefeuille restricties vastgesteld ten aanzien van de kredietwaardigheid (rating) van partijen waarmee het pensioenfonds/vermogensbeheerder zaken kan doen. De kans dat instellingen niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen is niet door het pensioenfonds beïnvloedbaar. Het pensioenfonds kan echter wel de financiële gezondheid in de gaten houden en mogelijk ingrijpen voordat verhandelbare producten onaanvaardbare waarde verliezen. Daarnaast kan het pensioenfonds het risico overdragen door het aangaan van een Credit Default Swap. Hieraan zijn uiteraard wel kosten verbonden waardoor het een afweging is tussen kosten en baten.

Het bestuur heeft besloten om in de 'rente hedge' portefeuille investeringen in PIIGS-landen uit te sluiten. Hierdoor is het (directe) effect van een eventuele default van een van deze landen gereduceerd.

Het pensioenfonds kent een grote positie aan liquiditeiten. Vanwege het tegenpartij risico is dat niet op een bankrekening gestald, maar zijn de liquide middelen in geldmarktfondsen belegd. In het geldmarktfonds wordt in kortlopende financiële instrumenten geïnvesteerd. Een gedeelte is financieel gedekt door het verkrijgen van onderpand. Het kredietrisico heeft betrekking op het gedeelte dat niet financieel gedekt is. Het kredietrisico is echter beperkt door enerzijds spreiding over verschillende financiële instrumenten en anderzijds door spreiding over verschillende tegenpartijen.

3.B. CONCENTRATIE EN CORRELATIE

Risicobeschrijving

Het risico dat als gevolg van ontoereikende diversificatie binnen de portefeuille een bepaalde ontwikkeling of gebeurtenis een aanzienlijk tot hoog effect heeft op de waarde van de kredietportefeuille.

Impact

In de context van concentratierisico dient, naast de overige kredietrisico's, ook de prijsvolatiliteit van de verhandelbare waardepapieren/kredieten te worden meegenomen. Met dit laatst genoemde risico wordt echter onder prijsvolatiliteit bij marktrisico's al rekening gehouden. Indien en voor zover er sprake is van een onevenredig grote investering in waardepapieren/kredieten van één instelling of land, kan het risico een grote impact op de financiële positie van het pensioenfonds hebben.

Beheersmaatregelen

Het bestuur heeft in het mandaat aan de vermogensbeheerder eisen gesteld ten aanzien van beleggingscategorieën en debiteuren. Dit impliceert dat het risico op concentratie en correlatie wordt beperkt. Het bestuur heeft besloten om het mandaat aan de vermogensbeheerder verder aan te scherpen door de investeringen in waardepapieren van PIIGS-landen uit te sluiten.

Indien situaties dan wel omstandigheden daar aanleiding toe geven zal het pensioenbureau, tezamen met de beleggingsadviescommissie, het bestaande mandaat evalueren en zo nodig ter aanpassing aan het bestuur voorleggen.

Binnen de geldmarktfondsen wordt gespreid belegd over verschillende instrumenten en partijen. In het kader van het beperken van het concentratierisico wordt nu in geldmarktfondsen bij drie verschillende vermogensbeheerders geïnvesteerd.

De beleggingsadviescommissie en de Investment manager onderzoeken of binnen de matching portefeuille de posities in covered bonds kunnen worden afgebouwd en waarbij of er betere alternatieven beschikbaar zijn.

4. Verzekeringstechnische risico's

4.A. STERFTE (LANGLEVEN)

Risicobeschrijving

Het risico dat deelnemers in werkelijkheid langer leven dan waarmee rekening is gehouden in de grondslagen.

Impact

Zolang een enkeling met een gemiddelde pensioenuitkering ouder wordt dan de algemene levensverwachting heeft dit beperkte invloed op de solvabiliteit van het pensioenfonds. Zodra het om een substantieel aantal mensen gaat, kan dat ook tot een substantieel effect op de solvabiliteit leiden. Gezien het beperkt aantal deelnemers is het fonds gevoelig voor uitschieters.

Beheersmaatregelen

De kans en impact hangen af van de algemeen gemiddelde levensverwachting van Nederlands ingezetenen. Deze wordt periodiek vastgesteld, waardoor het aantal mensen dat ouder wordt dan de algemeen gemiddelde levensverwachting wordt beperkt. Daarnaast past het pensioenfonds correctiefactoren toe, waardoor in de grondslagen rekening wordt gehouden met een eventueel trendmatige afwijking binnen de populatie van het fonds ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

5. Uitbestedingsrisico / Operationeel risico

5.A. UITKERING/BETALING/SETTLEMENT

Risicobeschrijving

Het risico dat de uitvoering van uitkeringen/betalingen/settlement niet plaatsvindt/niet wordt afgehandeld.

Impact

De impact heeft met name betrekking op de reputatie van het pensioenfonds.

Beheersmaatregelen

De maandelijkse (verwerking van de) betalingen van uitkeringen en de betalingen van facturen is uitbesteed aan Dion. Naast dat deze partij ruime ervaring heeft in het uitvoeren van uitkeringenadministraties en financiële administraties, is er voldoende arbeidscapaciteit aanwezig om de tijdige effectuering van de betalingen te waarborgen.

5.B. CONTINUÏTEIT BEDRIJFSVOERING

Risicobeschrijving

Het risico dat de continuïteit van het pensioenfonds in het geding komt door instabiliteit bij een externe partij die diensten aan het pensioenfonds levert.

Beheersmaatregelen

Ter reductie van de impact heeft het pensioenfonds voor levering van diverse diensten een back-up dienstverlener. In verband met de benodigde kennis en ervaring is dit niet voor iedere dienst mogelijk of is er nog geen directe vervanger aangewezen. Dit geldt met name voor de rechtenadministratie en samenhangende actuariële dienstverlening, alsmede voor bepaalde dienstverlening op het gebied van de rente hedge. Voor de dienstverlening op het gebied van de rente hedge beschikt het bestuur wel over een short-list van alternatieven en heeft daarmee inzicht van wat er in de markt wordt aangeboden. Wijziging van de uitbesteding van de rechtenadministratie levert verlies op van parate kennis over het pensioenfonds. De voormalige uitvoerder van de rechtenadministratie is echter nog als adviserend actuaaris bij het pensioenfonds betrokken waardoor het verlies aan kennis beperkt blijft.

5.C. KWALITEIT VAN DE DIENSTVERLENING

Risicobeschrijving

Het risico dat de geleverde kwaliteit van de dienstverlening ontoereikend is dan wel de geleverde diensten onjuistheden bevatten.

Beheersmaatregelen

Het pensioenfonds heeft de uitvoering van de administraties van het pensioenfonds uitbesteed. De organisatie is dusdanig ingericht dat alle dienstverlening in eerste instantie aan het pensioenbureau gericht is, waardoor het pensioenbureau de kwaliteit van de dienstverlening kan beoordelen c.q. de uitvoering kan controleren. De deelnemersadministratie is in een geavanceerd administratiepakket opgenomen en is grotendeels geautomatiseerd. Het pensioenfonds heeft met de uitvoerder van de uitbestede administraties afspraken gemaakt over de gewenste kwaliteit van de dienstverlening, de uitvoering en naleving ervan, en de verantwoording van de uitvoering aan het pensioenfonds.

5.D. INTEGRITEIT

Risicobeschrijving

Het risico dat de reputatie dan wel de financiële positie van het pensioenfonds wordt geschaad door niet integere handelingen van partijen waaraan activiteiten zijn uitbesteed.

Beheersmaatregelen

Externe relaties dienen hun eigen compliance regeling te voeren of de compliance regeling van het pensioenfonds na te leven. Tevens monitort en evalueert het pensioenfonds de ISAE3402 of soortgelijke verklaringen.

In principe voeren alleen de bestaande relaties handelingen uit die de reputatie dan wel de financiële positie van het pensioenfonds zouden kunnen schaden. Het pensioenbureau voert de regie en controle over deze externe dienstverlening. Voor andere (projectmatige) handelingen kan in bepaalde situaties voor een nieuwe partij gekozen worden. Hierbij stelt het pensioenbureau vast of de partij geen belangen nastreeft die het pensioenfonds zouden kunnen schaden. Er wordt meestal gebruik gemaakt van partijen van naam en faam in de pensioenwereld.

6. Juridisch risico

6.A. WET- EN REGELGEVING

Risicobeschrijving

Het risico dat de werkwijze van het pensioenfonds wordt beïnvloed door of niet meer houdbaar is door verandering in wet- en regelgeving.

Impact

Omstandigheden kunnen aanleiding geven om de organisatie van het pensioenfonds anders in te richten. Dergelijke aanpassingen vergen tijd, inspanning en mogelijk ook kosten. Wijzigingen in wet- en regelgeving kunnen echter ook aanleiding geven om de huidige wijze van uitvoering van het pensioenfonds te herzien dan wel te optimaliseren. Hierbij wordt algehele overdracht van de verplichtingen naar een andere uitvoeringsvorm niet uitgesloten.

Beheersmaatregelen

Het bestuur werkt vanuit het principe 'regeren is vooruitzien'. In dit kader laat het bestuur zich in de meeste gevallen al vooraf door het pensioenbureau en/of externe deskundigen informeren, voordat de gevolgen wijzigingen in van wet- en regelgeving in werking treden. Het bestuur beoordeelt de relatie van de wijzigingen met het pensioenfonds alsmede de impact van de wijzigingen. Zodoende kan het pensioenfonds (vaak) tijdig en beheerst de nodige besluiten nemen en eventueel de pensioenuitvoering aanpassen. Het bestuur laat zich geen wijzigingen met aanzienlijke of grote impact overkomen en reduceert daarmee de noodzaak tot en kans op overhaaste en ondoordachte beslissingen.

Risico's in 2017

De financiële positie van het pensioenfonds in termen van dekkingsgraden is gedurende het jaar versterkt. Enerzijds is dat het gevolg van fors opgelopen aandelenmarkten en anderzijds door een stijging van de rente met een daling van de verplichtingen tot gevolg. De inflatieverwachtingen zijn in 2017 licht gestegen en hebben een licht negatief effect op de reële dekkingsgraad op basis van marktwaarde gehad. Deze licht negatieve impact is meer dan volledig gecompenseerd door de stijging van de rente en het resultaat op de returnportefeuille, waardoor ook de reële dekkingsgraad op marktwaarde gedurende 2017 is gestegen.

Doordat het pensioenfonds het valutarisico op de aandelen ontwikkelde landen volledig heeft gehedged heeft het fonds dit risico geneutraliseerd. Evenwel heeft de valutahedge voor een groot deel bijgedragen aan het positieve resultaat op de aandelen ontwikkelde landen.

Het valutarisico op aandelen opkomende markten is niet gehedged. In 2017 bedroeg het verschil in rendement op aandelen opkomende markten gemeten in lokale valuta en het rendement gemeten in euro 9,97%. Waarbij het rendement gemeten in lokale valuta hoger lag.

Gedurende het jaar heeft het pensioenfonds de positie in aandelen in het kader van winstneming met kleine stappen verlaagd. Per saldo is de waarde van de positie in aandelen over geheel 2017, ondanks de winstnemingen, gestegen. Daardoor is het prijsrisico van aandelen ook gestegen.

Ten aanzien van de financiële risico's heeft het pensioenfonds minder risico gelopen dan in 2016. Dit komt doordat de risicopositie in het valutarisico is verlaagd als gevolg van in 2016 stapsgewijze opbouw van de afdekking van het valutarisico. Doordat de buffers zijn gestegen is het risico om in een tekort te geraken verminderd.

Tevens heeft het pensioenfonds het concentratierisico ten aanzien van het geldmarktfonds gereduceerd door de beleggingen hierin te spreiden over drie vermogensbeheerders.

In 2017 is de samenstelling van het bestuur gewijzigd, hetgeen het bestuur robuuster en weerbaarder heeft gemaakt voor de toekomst. De wijziging in de samenstelling draagt bij aan een gedegen waarborging van de geschiktheid binnen het bestuur. Daarnaast is het als gevolg van de verkleining van het aantal bestuurders vanuit de werkgever, werknemers en pensioengerechtigden in het bestuur, getalsmatig makkelijker om eventuele vacatures in deze geledingen te vervullen. Ten slotte zijn er verdere procedures opgesteld om de kwetsbaarheid ten aanzien van het pensioenbureau te verminderen.

4 Informatie over de verwachte gang van zaken

Over onderstaande zaken, maar niet limitatief, zal het bestuur gedurende het jaar 2018 beleid ontwikkelen en/of tot beleidsbeslissingen komen.

Deskundigheidbeleid

Evenals in de afgelopen jaren zal de deskundigheid van het bestuur, zowel collectief als individueel, geëvalueerd worden door middel van een zelfevaluatie en zullen de uitkomsten gebruikt worden om het deskundigheidsniveau verder te verhogen. Voor de keuze van eventuele ontwikkeltrajecten zal de huidige deskundigheidsmatrix als basis gelden. Hierbij kan gedacht worden aan opleidingen, cursussen, seminars en master classes.

Naast het bovenstaande zullen in 2018 wederom de 'permanente educatiedagen' ten behoeve van het bestuur worden georganiseerd. Tijdens de 'permanente educatiedagen' presenteren (externe) deskundigen actuele onderwerpen aan het bestuur, het verantwoordingsorgaan en het pensioenbureau.

Beleggingsbeleid

Conform het beleggingsplan zal er in 2018 aandacht worden besteed aan de rente-, inflatie- en valuta-afdekking. Tevens zullen de spreads van Investment Grade Obligaties en High Yield Obligaties worden gemonitord om te bekijken of er binnen deze beleggingscategorieën voldoende rendement kan worden gegenereerd ten opzicht van het risico. Aan deze voorwaarde dient voldaan te worden voordat overgegaan kan worden tot het beleggen in deze obligaties. Verder zal het beleggingsbeleid worden aangepast om te voorzien in de mogelijkheid om het renterisico en, mits van toepassing, het inflatierisico (nagenoeg) volledig af te dekken.

Wijziging Pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar

Als gevolg van de stijgende levensverwachting wordt de wettelijke pensioenrichtleeftijd per 1 januari 2018 naar 68 jaar verhoogd. De inhoud van de pensioenovereenkomst is voorbehouden aan de sociale partners. Het bestuur dient in 2018 te beoordelen of de nieuwe pensioenovereenkomst uitvoerbaar, uitlegbaar en financieel haalbaar is. Als dit het geval is zal het pensioenfonds de opdracht aanvaarden en de werkgever hiervan op de hoogte stellen. Vervolgens dient het reglement en de administratie hierop te worden aangepast, waarna het pensioenfonds de (gewezen) deelnemers van de wijzigingen op de hoogte zal brengen.

IT beveiliging

Het pensioenfonds zal ook in 2018 haar IT-beveiligingsbeleid verder uitwerken, waarbij er duidelijker zicht en controle komt op de gehele IT-keten, ook bij uitbestedingspartners. Er bestaat ook een relatie tussen IT beveiliging en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), die veel aandacht zal krijgen.

Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

In mei 2018 wordt de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht. Deze Europese verordening stelt eisen aan de verwerking van persoonsgegevens door bedrijven. Ook het pensioenfonds zal hieraan moeten voldoen. Het zwaartepunt van deze wijzigingen ligt bij de administrateur Dion en leverancier van het pensioenadministratiesysteem (Axyware). Verder zullen ook de interne processen van het pensioenbureau en de contracten met de uitbestedingspartners voor de AVG worden aangepast. Binnen het pensioenfonds is een werkgroep operationeel, die in nauwe samenwerking met en gebruik makend van de ervaring van Dion, zorg draagt voor de tijdige implementatie van de vereisten van de AVG.

Update ABTN

De ABTN zal, waar nodig, worden aangepast aan de beleidsbesluiten van het bestuur.

AG Prognosetafel 2018

Het Actuariel Genootschap (AG) presenteert elke twee jaar een prognose van de levensverwachting. In 2018 zal een nieuwe prognose worden gepubliceerd. Het pensioenfonds dient met deze nieuwe prognose rekening te houden bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen. Het effect van deze nieuwe prognose is nog niet bekend.

5 Bestuursaangelegenheden

Gedurende 2017 heeft het bestuur 9 maal vergaderd, waarvan drie maal gezamenlijk met het verantwoordingsorgaan. Tijdens deze vergaderingen zijn onder andere de volgende aangelegenheden behandeld.

Bestuursmodellen

De afgelopen jaren hebben een aantal externe en interne ontwikkelingen plaatsgevonden zoals de continue afname van het aantal actieve deelnemers in het fonds, de toenemende regeldruk en de complexere regelgeving.

Deze ontwikkelingen hebben geleid tot de noodzaak van meer deskundigheid in het bestuur en ook tot een zwaardere belasting van de zittende bestuursleden. Daarbij kwam het verzoek van BAT Nederland om de (toekomstige) belasting van de BAT organisatie te beperken. Dit verzoek heeft het bestuur doen besluiten om na te gaan of het bestuursmodel nog wel voldoet of dat er alternatieve modellen zijn die beter passen bij de situatie waarin het fonds zich bevindt en bij de door het pensioenfonds voorziene toekomst.

Het bestuur is op zoek gegaan naar het best passende bestuursmodel voor het fonds, waarbij wordt voldaan aan alle aspecten van wet- en regelgeving. Belangrijke voorwaarden hierbij waren dat de continuïteit van pensioenactiviteiten in eigen beheer worden gerespecteerd en dat de belangen van BAT - als leverancier van leden voor het bestuur en het verantwoordingsorgaan - en overige belanghebbenden evenwichtig worden gewogen.

Vanuit wetgeving staan het pensioenfonds 5 soorten bestuursmodellen ter beschikking. Deze zijn onder te verdelen in drie categorieën, zijnde het "paritair model", het "onafhankelijk model" en het "gemengd model". Het bestuur heeft in de loop van het project deze modellen gewogen tegen vooraf vastgestelde succesfactoren (efficiënte opzet, eigenheid, robuustheid, beschikbaarheid en kwetsbaarheid) en is tot de conclusie gekomen dat het paritair model met vier bestuursleden, aangevuld met externe deskundigen het beste voldoet. De nieuwe samenstelling van het bestuur is medio oktober 2017 van kracht geworden.

Wijzigingen Pensioenregeling

Als gevolg van aanpassingen in de fiscale wetgeving, zal het pensioenreglement per 1 januari 2018 aangepast moeten worden. De aangesloten werkgevers zijn ultimo 2016 van de aanstaande wijzigingen op de hoogte gebracht en zijn verzocht om tijdig een nieuwe pensioenovereenkomst met de werknemers overeen te komen. Gedurende 2017 heeft het pensioenfonds nog geen verzoek gehad om een nieuwe pensioenovereenkomst uit te voeren. Ter voorkoming van fiscale bovenmatigheid heeft het bestuur daarom besloten om een administratieve maatregel te nemen om eenzijdig het pensioenreglement per 1 januari 2018 aan te passen. Het bestuur verwacht dat het pensioenfonds begin 2018 het verzoek van de werkgever alsnog zal ontvangen.

Ondanks het feit dat er nog geen nieuwe pensioenovereenkomst is afgesloten heeft het bestuur aandacht besteed aan het nieuwe pensioenreglement. Zo heeft het bestuur de reglementen beoordeeld ten aanzien van de recentelijke wettelijke bepalingen inzake administratieve verlichting en heeft het bestuur de onderwerpen korting grootleeftijdsverschil en het terugvloeien van bijzonder partnerpensioen bij vooroverlijden van de ex-partner besproken. Deze onderwerpen zullen in de aanpassing van het reglement per 1 januari 2018 worden meegenomen. Daarnaast is gesproken over de ontwikkelingen in wet- en regelgeving ten aanzien van het uitvoeren van een conversie (interne waardeoverdracht) in het kader van de mogelijke verhoging van de pensioenrichtleeftijd. Hierover is ultimo 2017 nog geen besluit genomen.

Pre- en Post implementation Check transitie pensioenadministratie

Begin 2017 heeft Willis Towers Watson de zogenaamde "Pre- en Post implementation Check" afgerond. Het doel van deze "check" was om in de verschillende fases van de transitie van de pensioenadministratie naar Dion controles uit te voeren. Hierbij is specifieke aandacht besteed aan alle uitzonderingen en de administratie van de indexatieachterstanden. De controles hebben uitgewezen dat de aanspraken, inclusief de uitzonderingen en de indexatieachterstanden volledig en juist in de administratie van Dion zijn verwerkt.

Nevenfuncties

In het kader van het integriteitsbeleid heeft het bestuur de nevenfuncties van alle bestuursleden begin 2017 integraal besproken om na te gaan of er sprake is van belangenverstrengeling. Door het pensioenfonds worden de functies die de bestuursleden vervullen bij British American Tobacco als nevenfunctie aangemerkt. Er is onderkend dat er sprake is van nevenfuncties en mogelijk dubbele petten. Doordat dit volledig open en transparant wordt behandeld en van ongewenste belangenverstrengeling geen sprake is, is dit naar mening van het bestuur echter geen probleem.

Hoofdpijnen IT beveiliging

Gedurende 2017 is het bestuur nader ingegaan op de processtappen die in 2016 zijn vastgesteld. Hierbij is vastgesteld welke belangrijke digitale gegevens het pensioenfonds moet beschermen. Vervolgens is nagegaan via welke weg de gegevensstromen verlopen en waar deze data wordt opgeslagen. Dit vanuit het oogpunt "Heb zicht op je IT keten en weet waar welke data staat".

De volgende processtappen raken het traject in het kader van de Verordening Algemene Gegevensbescherming. Hierom zullen deze twee onderdelen gezamenlijk door het pensioenfonds worden opgepakt.

Code Pensioenfonds

Het bestuur heeft begin 2017 beoordeeld in hoeverre voldaan wordt aan alle 83 normen zoals geformuleerd in de Code Pensioenfonds. Het pensioenfonds heeft uitgelegd waarom niet voldaan wordt aan de normen 45, 67, 68 en 69. De aanpassingen die zijn doorgevoerd waren reeds verwerkt in het jaarverslag over 2016. De uitkomsten van de beoordeling die begin 2018 heeft plaatsgevonden is in dit jaarverslag opgenomen.

Zelfevaluatie

Begin 2017 heeft bestuur een zelfevaluatie uitgevoerd, waarvan de uitkomsten in het vorige jaarverslag waren opgenomen. Tevens heeft het bestuur eind 2017 de methodologie voor de zelfevaluatie in 2018 vastgesteld. De uitkomsten van zelf-evaluatie welke begin 2018 heeft plaatsgevonden (over kalenderjaar 2017) zijn in dit jaarverslag opgenomen.

ISAE rapportages

Aan het begin van het tweede kwartaal van 2017 heeft het bestuur de ISAE/SOC rapportages van de administrateur, de vermogensbeheerders en de custodian behandeld. Hierbij is specifiek gekeken naar de verklaringen van de onafhankelijke accountants, de eventuele bevindingen van de accountants en is naar aanleiding van de rapportages een aantal vragen geformuleerd. Deze vragen zijn door de desbetreffende partijen naar behoren beantwoord.

Compliance

Begin 2017 is Willis Towers Watson benoemd als compliance officer voor de compliance dienstverlening. Gedurende 2017 zijn de compliance dienstverleningsactiviteiten vanuit Willis Towers Watson afgesplitst. Deze dienstverlening is door dezelfde persoon, maar buiten Willis Towers Watson, voortgezet onder de naam TriVu.

In samenspraak met de compliance officer is in 2017 de gedragscode, de incidenten regeling en de klokkenluidersregeling weer in lijn gebracht met de nieuwste modelgedragscode van de pensioenfederatie.

Beoordeling SLA rapportages Dion Pensioen Services

Elk kwartaal ontvangt het pensioenfonds een SLA rapportage van Dion Pensioen Services. In deze rapportage wordt door Dion Pensioen Services verantwoording afgelegd over de uitvoering van de deelnemersadministratie, de uitkeringsadministratie en de financiële administratie. Deze rapportages worden in de bestuursvergaderingen behandeld. In sommige gevallen worden door het bestuur nadere actiepunten benoemd om de dienstverlening op een hoog niveau te houden.

Haalbaarheidstoets

Op basis van het nieuw FTK dient het pensioenfonds een risicohouding vast te leggen, welke is opgesplitst in een korte termijn risicohouding en een lange termijn risicohouding. Het pensioenfonds heeft voorafgaand aan de vaststelling van de risicohouding, overleg gehad met de sociale partners (werkgevers, vakbond en ondernemingsraad) en het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds. De risicohouding voor de korte termijn is uitgedrukt in een maximum percentage voor het vereist eigen vermogen.

De risicohouding voor de lange termijn is uitgedrukt in drie (onder)grenzen voor het pensioenresultaat, zoals beschreven in artikel 30b en 30c Regeling Pensioenwet.

Het bestuur heeft, in lijn met de uitkomsten van het overleg met de sociale partners en het verantwoordingsorgaan, de volgende elementen van de risicohouding vastgesteld:

1. De ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau, waarbij wordt voldaan aan het vereist eigen vermogen, bedraagt 90%;
2. De ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau, waarbij het startpunt de feitelijke financiële positie van het pensioenfonds is, bedraagt 95%;
3. De maximale afwijking van het pensioenresultaat op fondsniveau in slechtweersscenario, waarbij het startpunt de feitelijke financiële positie is, bedraagt 25%;
4. Voor de korte termijn risicohouding geldt een maximum voor het vereist eigen vermogen van 25%.

De voornoemde ondergrenzen en maxima zijn, vóór de definitieve vaststelling door het bestuur, met behulp van een aanvangshaalbaarheidstoets onderzocht. Vóór de definitieve vaststelling van de aanvangshaalbaarheidstoets is door het pensioenfonds gecontroleerd of voldaan wordt aan de vereisten volgens artikel 30c, eerste lid van het Besluit financieel toetsingskader. Hierbij dient het verschil tussen de ondergrens en het verwacht pensioenresultaat vanuit de situatie van het vereist eigen vermogen in procentpunten hoger te zijn dan het verschil tussen de ondergrens en het verwacht pensioenresultaat vanuit de feitelijke financiële positie in procentpunten. Omdat hieraan voldaan werd (10% ten opzichte van 9%) heeft het bestuur de ondergrenzen en de maxima voor de risicohouding vastgesteld.

Jaarlijks moet worden berekend of nog voldaan wordt aan de: 'Ondergrens verwacht pensioenresultaat, vanaf feitelijke positie' en de 'Maximale afwijking in slechtweersscenario, vanaf feitelijke positie'. Onderstaand worden de resultaten van de aanvangshaalbaarheidstoets en de hoogte van het vereist eigen vermogen in het kader van de korte termijn risicohouding per 1 januari 2015 en de jaarlijkse haalbaarheidstoets per 1 januari 2017 weergegeven. De percentages zijn afgerond op gehele procenten.

	Jaarlijkse Haalbaarheids- toets 2017 %	Uitkomst aanvangs- haalbaarheidstoets 2015 %	Gedefinieerde (onder)grenzen %
1. Ondergrens verwacht pensioenresultaat, vanaf VEV	Nvt	100	90
2. Ondergrens verwacht pensioenresultaat, vanaf feitelijke positie	103	104	95
3. Maximale afwijking in slechtweersscenario, vanaf feitelijke positie	13	19	25
4. Maximum hoogte van het VEV (1 jaar)	13	10	25

Uit de tabel blijkt dat met de uitkomsten van zowel de aanvangshaalbaarheidstoets (2015) als de jaarlijkse haalbaarheidstoets (2017) voldaan wordt aan de gedefinieerde (onder)grenzen.

Toeslagenbeleid (negatieve inflatie)

Naar aanleiding van de ontwikkeling van de gerealiseerde inflatie in 2016 heeft het bestuur zich in 2017 gebogen over het effect van negatieve inflatie op het toeslagbeleid en onderzocht wat de mogelijkheden zijn die het pensioenfonds heeft om invulling te geven aan het toeslagbeleid indien er sprake is van een negatieve inflatie en daarmee van een negatieve toeslagmaatstaf. In deze discussie stond het fiscale kader centraal. Mede op basis van de terugkoppeling van het centraal aanspreekpunt pensioenen van de belastingdienst dat het niet verrekenen van negatieve inflatie met toekomstige positieve inflatie of achterstanden in toeslagverlening, niet leidt tot fiscale bovenmatigheid, heeft het bestuur besloten om negatieve inflatie niet te verrekenen via indexatie-achterstanden of met toekomstige indexaties. Dit is zo aan het toeslagenbeleid toegevoegd.

Evaluaties functioneren accountant en waarmerkend actuaris.

Conform de Code Pensioenfondsen evalueert het bestuur het functioneren van de accountant en waarmerkend actuaris ten minste één maal in de vier jaar. Na het vaststellen van de criteria voor de evaluaties, hebben deze in 2017 plaatsgevonden. De uitkomst was dat het bestuur tevreden is met de dienstverlening van beide partijen. Deze uitkomst is conform de Code Pensioenfondsen gedeeld met de accountant, de waarmerkend actuaris en het verantwoordingsorgaan. Ook de visitatiecommissie is, gedurende de visitatie over boekjaar 2017, van deze uitkomst op de hoogte gesteld.

Evaluatie diversiteitsbeleid

Naar aanleiding van de Code Pensioenfondsen worden periodiek de diversiteitsdoelstellingen geëvalueerd. Er is geconcludeerd dat de doelstellingen nog niet volledig zijn behaald. Ten aanzien van de samenstelling naar leeftijd, heeft het bestuur besloten om de doelstelling aan te passen om de leeftijdsgrens voor 'jongeren' niet op 40 jaar te leggen, maar op een leeftijd lager dan de gemiddelde leeftijd van de actieve deelnemers. Dit als gevolg van de steeds stijgende leeftijd van het deelnemersbestand, veroorzaakt door de sluiting van de regeling voor nieuwe toetreders per 1 januari 2010.

BTW

Afgelopen jaren zijn er meerdere vonnissen en arresten geweest door rechtbanken, de Hoge Raad en het Europese Hof van Justitie die verband houden met de BTW positie van pensioenfondsen. Gedurende 2017 zijn er geen nieuwe, duidelijke mogelijkheden voor het pensioenfonds ontstaan om de BTW druk te verminderen. Het pensioenfonds blijft de BTW ontwikkelingen monitoren.

Statuten

In het kader van wijziging van de bestuursbezetting zijn de statuten aangepast. Tevens is er, na positief overleg met en advies van het verantwoordingsorgaan, voor gekozen om een maximum van twee leden per geleding in het verantwoordingsorgaan in te stellen. Dit heeft er toe geleid dat het aantal leden namens de pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan is teruggebracht van vijf naar twee.

Vaste versus variabele indexatie inkopen bij eventuele overgang naar een verzekeraar

Gedurende de educatiedagen in mei en in oktober en in een bestuursvergadering heeft het bestuur discussie gevoerd over de mogelijkheden en de voor- en nadelen van het inkopen van een Europese prijsinflatie of een vaste indexering bij een eventuele overgang naar een verzekeraar. Het bestuur is nu goed geïnformeerd over de mogelijkheden en de voor- en nadelen, maar heeft (en hoeft) hierover nog geen besluit te nemen. Tevens is het transitieplan (in geval er kan worden overgegaan op overgang naar een verzekeraar) herzien.

Deskundigheidsbeleid/geschiktheidsbeleid

Als gevolg van de wijziging in de bestuurssamenstelling is het deskundigheidsbeleid aangepast. Daarnaast spreekt het document nu over geschiktheidsbeleid in plaats van deskundigheidsbeleid; geschiktheid is de combinatie van deskundigheid en competenties. Competenties maakten al onderdeel uit van het deskundigheidsbeleid. Daarbij is het vereist deskundigheidsniveau 1 en 2 vervangen door het geschiktheidsniveau A en B.

Beoordeling Beleidsuitgangspunten en Doelstellingen (Missie, Visie en Strategie)

Het bestuur van het pensioenfonds is nagegaan of, en in hoeverre de missie van het pensioenfonds aansluit bij evenwichtige belangbehartiging, toekomstbestendigheid, duurzaamheid en risicohouding. Deze analyse heeft niet geleid tot een wijziging van de missie van het pensioenfonds en dientengevolge kan de missie als actueel en volledig worden beschouwd.

De Nederlandsche Bank heeft sector breed een uitvraag gedaan naar de strategiedocumentatie van pensioenfonds. In dat kader heeft het bestuur van de gelegenheid gebruik gemaakt om de visie van het pensioenfonds op een gestructureerde wijze te toetsen op volledigheid en actualiteit. De visie blijft ongewijzigd.

In het kader van de Code Pensioenfonds beoordeelt het pensioenfonds jaarlijks of en in hoeverre de doelstellingen zijn behaald en of de beleidsuitgangspunten nog actueel zijn. Het bestuur ziet de komende jaren een onverminderde voorzetting van ontwikkelingen op het gebied van pensioenen, waardoor de beleidsuitgangspunten van toepassing blijven. Ten aanzien van de doelstellingen van het pensioenfonds heeft het bestuur, na evaluatie, kunnen vaststellen dat alle doelstellingen zijn behaald. Er is geen aanleiding om de doelstellingen voor 2018 aan te passen. De doelstellingen vormen samen met de beleidsuitgangspunten de strategie van het pensioenfonds, welke ondersteunend is aan de missie van het pensioenfonds.

Noodprocedure

Conform de Code Pensioenfonds is een Noodprocedure Spoedeisende situaties vastgesteld. De noodprocedure beschrijft geen spoedeisende situaties, maar biedt een handelingsprocedure om tot spoedige besluitvorming te komen. In de procedure worden de volgende zaken beschreven: Organisatie, Bevoegdheden, Mandaten, Taakverdeling, Communicatie en Bereikbaarheid. In 2017 is het document geactualiseerd.

Toeslag niet-actieve deelnemers / verhoging actieve deelnemers en aanpassing franchises

Sinds 1 januari 2015 is de pensioenregeling gebaseerd op de middelloonsystematiek. De pensioenopbouw wordt jaarlijks per 1 januari verhoogd met een reglementaire onvoorwaardelijke toeslag van 3%. Het betreft hier een verhoging van de pensioenen die vanaf 1 januari 2015 onder werking van de nieuwe pensioenregeling worden opgebouwd.

Indien en zodra actieve deelnemers bij de werkgever uit dienst treden dan wel (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt worden, vervalt de reglementaire onvoorwaardelijke toeslag en is het toeslagbeleid van het pensioenfonds van toepassing zoals dat ook voor de niet-actieve deelnemers geldt. Voor het deel dat een gedeeltelijk arbeidsongeschikte deelnemer nog wel werkt en pensioen opbouwt geldt nog wel de reglementaire onvoorwaardelijke toeslag van 3%. De tot en met 31 december 2014 opgebouwde pensioenaanspraken van de actieve deelnemers vallen onder de werking van het voorwaardelijke toeslagbeleid van het pensioenfonds.

Voor de niet-actieve deelnemers en overige premievrije rechten geldt het voorwaardelijke toeslagbeleid van het pensioenfonds, dat gebaseerd is op de financiële situatie van het pensioenfonds per ultimo november van het jaar voorafgaand aan de eventuele toeslagverlening (per 1 januari).

Eind 2017 heeft het bestuur besloten om de niet-actieve deelnemers en voornoemde pensioenaanspraken die onder werking van het voorwaardelijk toeslagbeleid van het pensioenfonds vallen een toeslag van 1,34%, zijnde 100% van de reglementaire toeslagmaatstaf, toe te kennen per 1 januari 2018.

Daarnaast bestond er financiële ruimte om een stukje inhaaltoeslag toe te kennen. Per 1 januari 2018 ontvangen de deelnemers die de toeslag per 1 januari 2009 hebben gemist (de oudste gemiste toeslag) een inhaaltoeslag van 0,15%.

In december 2017 heeft het bestuur het maximum pensioengevend salaris voor 2018 voorlopig vastgesteld op € 105.075,-. Het franchise is voorlopig vastgesteld op € 13.344,-. De reden dat de vaststelling voorlopig is, is gelegen in het feit dat de definitieve bedragen nog niet officieel door de overheid zijn gepubliceerd, het feit dat de minimale franchise afhankelijk is van de pensioenrichtleeftijd en verder dat het formeel nog niet duidelijk is welke pensioenrichtleeftijd er tussen de werkgevers en werknemers wordt overeengekomen.

Monitoring financiële positie

Het bestuur wordt maandelijks adequaat geïnformeerd over de financiële positie van het pensioenfonds en de redenen voor de wijziging in de dekkingsgraden. Tevens ontvangt het bestuur elke maand tabellen met scenario-analyses om inzicht te verkrijgen in de effecten van mutaties in rente, inflatie en in aandelenkoersen in verschillende rente-/inflatie hedge strategieën. Daarnaast heeft het bestuur per kwartaal uitgebreidere financiële rapportages ontvangen.

Risicomanagement

Het bestuur heeft de rol van Risk Manager uitbesteed aan de Manager Operations van het pensioenbureau.

Ten minste éénmaal per jaar, of zo vaak als de Risk Manager daar aanleiding toe ziet, wordt risicomanagement in de bestuursvergadering behandeld. De Risk Manager is niet bevoegd om beheersmaatregelen in te stellen, maar kan wel voorstellen doen aan het bestuur. Het bestuur zal in alle gevallen (eventueel buiten vergadering) besluiten over voorstellen tot het nemen van beheersmaatregelen.

In paragraaf 3 van het bestuursverslag wordt nader ingegaan op een aantal onderkende risico's (niet uitputtende lijst).

Jaarverslag

Het jaarverslag 2016 is in 2017 door het bestuur behandeld en goedgekeurd.

Update ABTN

De ABTN is onder andere vanwege de aanpassingen in de bestuursamenstelling, de omvang van het verantwoordingsorgaan, het geschiktheidsbeleid en het toeslagenbeleid inzake negatieve inflatie aangepast.

Visitatiecommissie

Eind 2017 heeft het bestuur, na advies van het verantwoordingsorgaan, besloten over de samenstelling van en de opdracht aan de visitatiecommissie inzake de visitatie over boekjaar 2017. Naast de reguliere onderwerpen die de visitatiecommissie beoordeelt, heeft het bestuur aan de visitatiecommissie gevraagd om het proces van de totstandkoming van de nieuwe bestuursamenstelling ook te beoordelen.

Als gevolg van de Verzamelwet pensioenen 2017 dienen pensioenfondsen met een belegd vermogen groter dan EUR 1 miljard voor het intern toezicht een Raad van Toezicht in te stellen in plaats van een visitatiecommissie. Aangezien dit pensioenfonds een belegd vermogen heeft dat onder de EUR 1 miljard ligt, kan het intern toezicht middels een visitatiecommissie worden voortgezet.

Toezichthouders

Het formele toezicht op de naleving van wet- en regelgeving voor pensioenfondsen ligt bij twee toezichthouders, te weten; De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

Het pensioenfonds heeft in 2017 een bezoek gebracht aan DNB. In dit gesprek is met DNB overlegd over de voors- en tegens van de verschillende bestuursmodellen. Tevens heeft DNB desgevraagd een bezoek aan het pensioenfonds gebracht om te worden geïnformeerd over de laatste stand van zaken m.b.t. de bestuursamenstelling en om het pensioenfonds kennis te laten maken met de nieuwe account manager van DNB.

Het fonds heeft geen gesprek gehad met of bezoek gehad van de AFM.

Door het jaar heen heeft het pensioenfonds aan alle rapportageverplichtingen richting DNB voldaan. Van de AFM zijn geen rapportageverzoeken ontvangen.

DNB

Het pensioenfonds en DNB hebben gecorrespondeerd inzake: dekkingsgraadrapportages, kwartaalrapportages, FTK premies 2017, rapportages reglementen, jaarstukken boekjaar 2016, de haalbaarheidstoets per 1 januari 2017, voorgenomen benoeming bestuursleden, de gewijzigde ABTN, de uitvraag niet-financiële risico's, EMIR, de uitvraag strategiedocumentatie en melding cloud computing.

Van DNB zijn er brieven ontvangen inzake de publicatie van individuele gegevens van pensioenfondsen, heffing reguliere toezichtskosten en de Statenbrief 2018.

AFM

In 2017 is er geen communicatie geweest met de AFM.

6 Pensioenparagraaf

Het pensioenfonds voerde gedurende het verslagjaar één regeling uit, waarbinnen door deelnemers aanspraken worden opgebouwd, namelijk het 'Pensioenreglement 2015'.

Reglement 1999 was al gesloten voor nieuwe deelnemers en per 1 januari 2010 geldt dat ook voor Reglement 2006 en opvolgende reglementen. Sinds 1 januari 2010 biedt de werkgever nieuwe medewerkers een andere pensioenregeling aan, die niet door het pensioenfonds wordt uitgevoerd.

De pensioenovereenkomst houdt een uitkeringsovereenkomst in. De belangrijkste kenmerken zijn als volgt:

	Reglement 2015
Pensioensysteem	Middelloon
Pensioenleeftijd	67
Pensioengevend salaris	12 maal basismaandsalaris plus evt. 13 ^{de} maand, vakantietoeslag
Toeslagverlening op aanspraken vanaf 1 januari 2015 zolang deelnemer actief is	3% onvoorwaardelijk over opgebouwde aanspraken vanaf 1 januari 2015
Toeslagverlening op premievrije aanspraken	Voorwaardelijk (CPI alle huishoudens afgeleid; periode oktober tot oktober)
Franchise ouderdomspensioen (per 1/1/17)	€ 13.123,-
Pensioengrondslag	Pensioengevend salaris (maximum € 103.317 per 1 januari 2017) minus franchise
Opbouwpercentage vast salaris	1,875%
Nabestaandenpensioen	Opbouw
Eigen bijdrage	Geen

Het Pensioenreglement 2015 van het pensioenfonds is van toepassing op diegene die op 31 december 2014 deelnemer was in de zin van Pensioenreglement 2014 en op 1 januari 2015 een arbeidsovereenkomst met de werkgever heeft.

Wijzigingen in de reglementen

In 2017 zijn er geen wijzigingen in reglementen doorgevoerd.

Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving

Toekomstbestendig pensioenstelsel

De Commissie Toekomst Pensioenstelsel van de SER heeft in 2015 en gedurende 2016 gewerkt aan de verkenning van een nieuw pensioencontract. De SER heeft het CPB gevraagd om een kwantitatieve analyse van de verkenningresultaten uit 2015 en 2016. In totaal is gevraagd om vijf contract varianten nader te analyseren. Medio 2016 heeft het CPB de resultaten van de analyse in een notitie uiteengezet, waarbij een vergelijk wordt gemaakt tussen de pensioencontracten met een collectief karakter en de pensioencontracten met een individueel karakter. De pensioencontracten met een collectief karakter kwamen iets beter uit de analyse.

Bij het verzoek om kwantitatieve analyse van de pensioencontracten heeft de SER aan het CPB gevraagd om een analyse van de effecten van overgang van het huidige pensioencontract met doorsneesystematiek naar een nieuw pensioencontract zonder de doorsneesystematiek. Het CPB concludeert dat de transitie, zonder nadere maatregelen, nadelig is voor bestaande deelnemers. Deze nadelige effecten kunnen enigszins worden beperkt door inzet van maatregelen.

Op 6 juli 2016 heeft staatssecretaris Klijnsma de Tweede Kamer haar hoofdlijnennotitie 'Hoofdlijnen van een toekomstbestendig pensioenstelsel' gestuurd, waarin aansluiting is gezocht met 5 varianten zoals deze eerder benoemd waren in de Nationale Pensioendialoog. Het kabinet concludeert in de notitie dat twee varianten de meeste potentie hebben, namelijk: (1) Een optimalisering van de bestaande uitvoeringsovereenkomst en (2) Het persoonlijk pensioenvermogen met (collectieve) risicodeling.

Het is de partijen die vertegenwoordigd zijn in de SER (nog) niet gelukt om tot overeenstemming te komen over een nieuw pensioenstelsel. Vooral over het afschaffen van de doorsnee premie en het introduceren van degressieve opbouw bestaat onenigheid. Hierdoor heeft er in 2017 weinig voortgang op dit onderwerp plaatsgevonden. Wel is in het regeerakkoord aangegeven dat de regering voornemens is een persoonlijk pensioenvermogen mét collectieve risicodeling te realiseren, waarbij de doorsneesystematiek in de premie wordt afgeschaft. De regering streeft er naar om begin 2018 een akkoord van de sociale partners te hebben, waarna het wetgevingstraject tot 2020 zijn beloop zal krijgen.

Pensioenrichtleeftijd per 1 januari 2018

Ultimo oktober 2016 heeft het CBS de nieuwe raming voor de macro gemiddelde levensverwachting bekend gemaakt. Als gevolg van de gestegen levensverwachtingen zal de pensioenrichtleeftijd met ingang van 1 januari 2018 verder worden verhoogd naar 68 jaar. Dit zal geen directe doorwerking hebben in de fiscale maxima. De pensioenregelingen worden aangepast aan de nieuwe pensioenrichtleeftijd. Indien en voor zover de pensioenrichtleeftijd niet wordt aangepast, zullen andere fiscale maxima gaan gelden.

Wet waardeoverdracht klein pensioen

Staatssecretaris Klijnsma en de pensioensector zijn in 2016 tot overeenstemming gekomen over afschaffing van het recht op afkoop van kleine pensioenen. In de plaats daarvan krijgen pensioenuitvoerders het recht om kleine pensioenen zonder tussenkomst van de gewezen deelnemer over te dragen naar de nieuwe pensioenuitvoerder waar de deelnemer actief pensioen opbouwt. Het betreft derhalve geen plicht om de bestaande portefeuille over te dragen, maar het houdt wel een plicht in om mee te werken aan inkomende waardeoverdrachten.

Naast de wijzigingen inzake waardeoverdrachten bevat deze wet ook een wijziging voor het uitvoeren van (interne) waardeoverdrachten naar een andere (fiscaal toegestane) pensioenrichtleeftijd. Een dergelijke wijziging kan, onder voorwaarden, zonder toestemming van de deelnemers worden doorgevoerd. De wettelijke verankering hiervan, heeft in 2017 plaatsgevonden, maar zal pas in 2018 in werking treden.

Verwachte wijzigingen in het komende jaar

De derde fase van de inwerkingtreding van de Wet Pensioencommunicatie zal in 2018 zijn beslag krijgen, zodat het pensioenfonds haar gegevensaanlevering aan het Pensioenregister alsmede het communicatiebeleid, haar website, standaardcommunicatie en overige communicatie tijdig zal moeten aanpassen.

Daarnaast zal de discussie over een toekomstbestendig pensioenstelsel in 2018 verder gevoerd worden en zullen er evaluaties van het FTK en Wet versterking bestuur pensioenfondsen worden gepubliceerd. Het pensioenfonds zal deze ontwikkelingen volgen.

Mutatieoverzicht deelnemers 2017

	Actieven en Arbeids- ongeschikten	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Beginstand	114	1.253	1.064	2.431
Ontslag	-14	14	-	-
Ingang pensioen	-6	-50	56	-
Overlijden	-	-6	-1	-7
Andere oorzaken	-	-	-5	-5
Waarde-overdracht	-	-	-	-
Eindstand	94	1.211	1.114	2.419

7 Communicatieparagraaf

Het pensioenfonds besteedt veel aandacht aan communicatie naar de deelnemers. Het fonds streeft ernaar om deelnemers zo volledig en duidelijk mogelijk te informeren over hun pensioensituatie nu en in de toekomst. Maatschappelijke ontwikkelingen en wettelijke vereisten hebben invloed op de vorm en inhoud van de pensioencommunicatie. Hierdoor is het communicatieproces al lang geen statisch proces meer en is het voortdurend aan verandering onderhevig. Het communicatiebeleid van het pensioenfonds is er op gericht om de communicatie af te stemmen op deze ontwikkelingen.

Het communicatiebeleid volgt de levenscyclus van deelnemers. De levenscyclus van deelnemers begint bij aanvang van het deelnemerschap en eindigt bij overlijden, bij afkoop of bij waardeoverdracht van de pensioenaanspraken bij Stichting Pensioenfonds British American Tobacco naar een andere pensioenuitvoerder. Zowel tijdens als ná actieve deelname informeert het pensioenfonds de deelnemers over de voor hen relevante wijzigingen in de pensioenregeling en/of wijzigingen in de pensioensituatie. Het pensioenfonds communiceert pro-actief, actief, reactief en passief met haar deelnemers.

Pro-actieve communicatie

Het pensioenfonds communiceert pro-actief met de (gewezen) deelnemer, ex-partner of pensioengerechtigde indien het pensioenfonds via derden relevante informatie heeft ontvangen die invloed heeft op de pensioensituatie. Een voorbeeld hiervan is een melding van een echtscheiding die het pensioenfonds via de Basis Registratie Personen bereikt. Het pensioenfonds informeert de (gewezen) deelnemer, pensioengerechtigde en de ex-partner pro-actief over de consequenties bij echtscheiding en de mogelijk te ondernemen acties door beide ex-partners.

Actieve en reactieve communicatie

De actieve en reactieve communicatie is de meest voorkomende wijze waarop het pensioenfonds communiceert. Actieve communicatie is voornamelijk periodiek van aard en is erop gericht om (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en ex-partners te informeren en/of tot actie te bewegen. Voorbeelden hiervan zijn de nieuwsbrieven welke in principe twee maal per jaar per post worden verstuurd en het uniform pensioenoverzicht (UPO).

De reactieve communicatie van het pensioenfonds volgt op een gebeurtenis dan wel een melding of verzoek van een (gewezen) deelnemer, pensioengerechtigde of ex-partner. Degenen die een uitkering ontvangen krijgen hun uitkeringsspecificatie bij aanvang van de uitkering, in januari van elk jaar met een toelichting en bij een tussentijdse wijziging van de uitkering.

Passieve communicatie

De passieve communicatie heeft betrekking op de website van het pensioenfonds. De website kan op ieder moment worden benaderd en belanghebbenden kunnen direct informatie downloaden zonder daarvoor een verzoek in te dienen. Het pensioenfonds heeft alleen invloed en controle op de informatie die wordt aangeboden. Op de vraag of informatie iedereen bereikt / kan bereiken, heeft het pensioenfonds geen invloed, behalve dat het pensioenfonds in de andere vormen van communicatie verwijst naar de website.

Standaard communicatie

Het pensioenfonds maakt voor de regelmatig voorkomende events gebruik van communicatiesjablonen die, zowel in opzet als qua taalgebruik in lijn zijn met het UPO dat per 1 januari 2008 verplicht is bij de jaarlijkse verzending van pensioenoverzichten aan de actieve deelnemers, inclusief arbeidsongeschikten met premievrije voortzetting van pensioenopbouw. Het doel hiervan is om de duidelijkheid, helderheid, herkenbaarheid en de begrijpelijkheid van de communicatie te vergroten. Het betreft onder andere de volgende informatie events:

- Jaarlijkse verzending van het UPO;
- Waardeoverdracht, zowel inkomend als uitgaand;
- Echtscheiding en einde partnerschap;
- Einde deelneming;
- Ingang pensioen;
- Verhuizen naar een andere lidstaat binnen de EU;
- Afkoop.

Maatwerk / niet standaard communicatie

Niet standaard communicatie heeft in de meeste gevallen betrekking op massaverzending. Het betreft hier de nieuwsbrieven, welke in principe tweemaal per jaar worden verzonden, en melding van eventuele wijzigingen in de fondsdocumenten en van ontwikkelingen in het kader van het toeslagenbeleid. Naast dat de communicatie binnen het pensioenbureau door meerdere mensen op juistheid en begrijpelijkheid wordt gecontroleerd, wordt de communicatie ook door het bestuur of een afvaardiging daarvan beoordeeld en geaccordeerd.

Bij maatwerk naar individuele deelnemers wordt de communicatie op juistheid en begrijpelijkheid gecontroleerd via het vier-ogen-principe. Indien de medewerkers van het pensioenbureau het nodig achten, wordt het bestuur gevraagd om de maatwerk communicatie naar een individuele deelnemer te beoordelen en te accorderen.

Wet Pensioencommunicatie

De Wet Pensioencommunicatie is per 1 juli 2015 inwerking getreden. De meest ingrijpende bepalingen van deze wet worden gefaseerd ingevoerd, waardoor de aanpassingsimpact van de wet een uitloop heeft tot in 2018.

8 Beleggingenparagraaf

Inleiding

In het jaar 2017 werden de financiële markten wederom gedomineerd door de centrale banken. De centrale bank van de Verenigde Staten (FED) is langzaam begonnen met het verhogen van de rente en het langzaam afbouwen van de opgekochte obligaties door het niet volledig herbeleggen van aflossingen en couponnen van de opgekochte obligaties. In Europa zit de centrale bank (ECB) nog in een andere fase. In 2017 is aangekondigd dat het opkoopprogramma ten minste tot aan september 2018 zal lopen. Wel is het opkoopprogramma in omvang verlaagd. De rente in Europa is mede hierdoor licht opgelopen.

De aandelenmarkten zijn het gehele jaar door gestegen zonder een tussentijds substantiële daling. De aantrekkelijke groei, de gunstig blijvende financieringskosten en de hoop op de aangekondigde investeringen en belastingverlagingen in de Verenigde Staten droegen hier aan bij. Zelfs de spanningen rond de raketlanceringen door Noord Korea, de claim van dit land van de geslaagde ontwikkeling van een waterstofbom of de onderzoeken van de senaat en de special counsel inzake inmenging van Rusland in de verkiezingen van de Verenigde Staten bleken de beurzen niet van de wijs te brengen.

Onderstaand wordt dieper ingegaan op de acties van de centrale banken van de Verenigde Staten en Europa in 2017, de economische groei, de ontwikkelingen op de financiële markten en aanpassingen in het beleggingsbeleid van het pensioenfonds in 2017. Daarnaast wordt ingegaan op de portefeuillesamenstelling, het rendement, het toezicht op de externe vermogensbeheerders en een toelichting op het beleid inzake duurzaam beleggen.

Acties centrale banken

In de Verenigde Staten heeft de FED de rente 3 maal met 0,25% verhoogd (maart, juni en december 2017). Verder heeft de FED besloten om vanaf oktober 2017, de aflossingen en couponnen niet volledig te herbeleggen. De afbouw zal beginnen met een bedrag van maximaal USD 6 miljard per maand en in stappen van USD 6 miljard per kwartaal worden verhoogd tot maximaal USD 30 miljard. Dit maximum wordt dan bereikt in oktober 2018.

De ECB heeft in de eerste 3 maanden van 2017 EUR 80 miljard per maand aan obligaties opgekocht. Dit bedrag is vanaf april 2017 verlaagd naar EUR 60 miljard per maand. In oktober 2017 heeft de ECB aangekondigd dat de maandelijkse opkopen vanaf januari 2018 zullen worden verlaagd naar EUR 30 miljard per maand. Deze maandelijkse opkoop zal ten minste tot september 2018 plaats vinden. De ECB heeft in 2017 de rentetarieven niet aangepast.

Economische groei

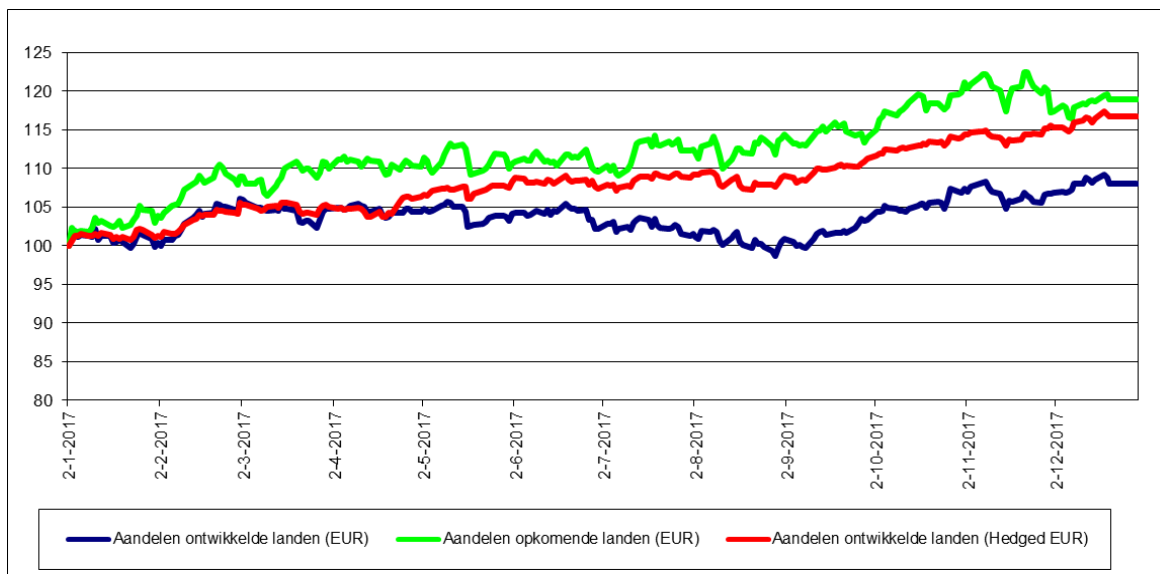
De economische groei in de Verenigde Staten is over 2017 uitgekomen op 2,5%. De arbeidsmarkt is verbeterd. Het werkloosheidspercentage is gedaald van 4,7% tot 4,1%.

Mede door het ruime monetair beleid van de centrale bank en de structurele maatregelen van de verschillende overheden is de economische groei in Europa uitgekomen op 2,1%. De werkloosheid in de eurozone is gedaald van 9,7% eind 2016 naar 8,7% eind 2017.

Ontwikkelingen financiële markten

De aandelenmarkten hebben over geheel 2017 een stijging laten zien. Wel is er een groot verschil in het rendement van de aandelen ontwikkelde landen gemeten in Euro en waarbij de valuta is gehedged naar Euro. Het verschil in rendement bedroeg ruim 9% ten gunste van de naar Euro gehedgde variant.

Onderstaand wordt het verloop van de MSCI World Index en de MSCI Emerging Markets weergegeven. De MSCI World Index wordt zodanig weergegeven dat het rendement wordt gemeten in Euro en waarbij de valuta is gehedged naar Euro.

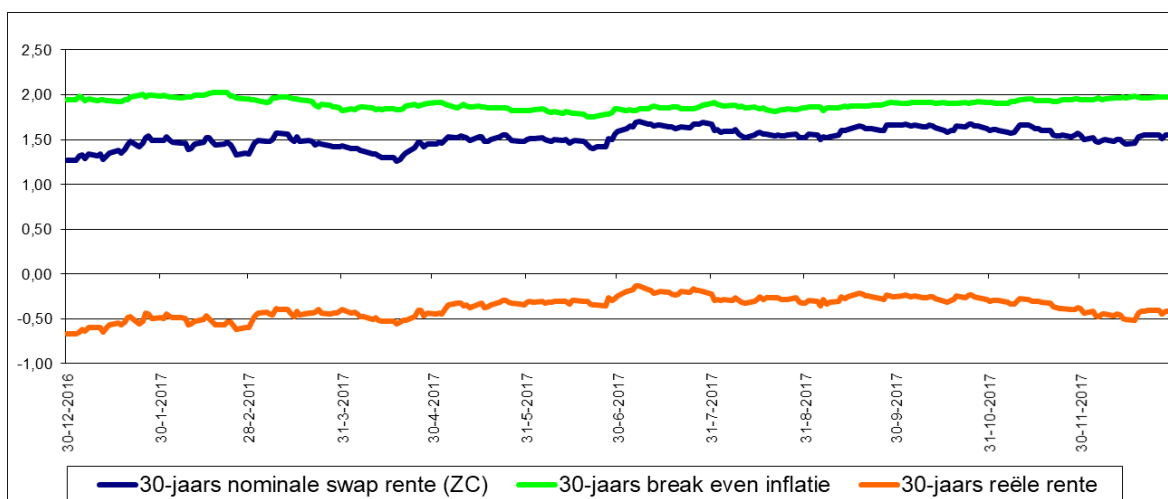
In Eurotermen heeft de MSCI World (gehedged naar Euro) over 2017 een rendement van 16,8% gegenereerd. De MSCI World (unhedged) heeft, uitgedrukt in Euro, een rendement van 7,5% behaald.

De MSCI Emerging Markets (unhedged) uitgedrukt in Euro heeft een resultaat laten zien van 20,6%.

Verdeeld naar regio's komen de rendementen in Euro (unhedged) als volgt uit; Europa 10,2%; North America 6,2% en Far East 10,64%.

De Euro heeft in 2017 waarde gewonnen ten opzichte van de Amerikaanse dollar (1,05 naar 1,20), waardoor beleggingen in dollars in waarde daalde. De daling is gecompenseerd door de valutahedge.

De ontwikkelingen van de rentes en inflatieverwachtingen worden nauwlettend gevolgd. Zie onderstaand het verloop van de 30-jaars nominale zero coupon swap rente, de 30-jaars break even inflatie en de 30-jaars reële rente gedurende 2017. De nominale rente steeg met 28 basispunten en de inflatieverwachtingen zijn met 3 basispunten gestegen. Per saldo resulteerde dit in een stijging van de reële rente met 25 basispunten. De reële rente is echter nog steeds negatief.

Aanpassingen beleggingsbeleid in 2017

Het beleid van het bestuur is erop gericht om risico's te onderkennen, te analyseren en waar wenselijk en mogelijk, af te dekken.

Gedurende 2017 zijn er in het beleggingsbeleid maar een beperkt aantal aanpassingen doorgevoerd. Gedurende het jaar zijn er twee maal aandelenbeleggingen verkocht. Dit in het kader van een deel winst 'inlocken'. Daarnaast heeft het bestuur besloten om de allocatie in het geldmarktfonds om diversificatieredenen te spreiden over drie beheerders in plaats van één.

Matching en Return

Om beter te kunnen bepalen of de waargenomen risico's van de verplichtingen (op marktwaarde) ook goed afgedekt worden, is in 2007 besloten de beleggingen te splitsen in een 'matching' portefeuille en een 'return' portefeuille. De 'matching' portefeuille bevat een 'rente hedge' portefeuille die obligaties, liquiditeiten en renteswaps bevat om de rentekarakteristieken van 'de in beheer gegeven kasstromen, opgehoogd met een percentage waardevastheid', zo nauwkeurig mogelijk te repliceren. Daarnaast bevat de 'matching' portefeuille de beleggingen in liquide middelen (geldmarktfondsen).

De overige beleggingen zijn ondergebracht in de 'return' portefeuille. Het doel van deze portefeuille is het behalen van een rendement om de korte rente op de derivatenposities in de 'matching' portefeuille te kunnen financieren, actuariële- en bestandsrisico's te kunnen opvangen en groei in dekkingsgraad te bewerkstelligen.

Tussen de 'matching' portefeuille en de 'return' portefeuille vindt geen 'rebalancing' plaats, behalve als gevolg van een daartoe strekkend bestuursbesluit.

Portefeuillesamenstelling

Ultimo 2017 zien de bandbreedtes en strategische normwegingen er als volgt uit:

	Minimum	Strategische normweging	Maximum
'Matching' portefeuille			
% nominale rente hedge (rente hedge portefeuille)	30,0%	31,0%	70,0%
% inflatieafdekking (rente hedge portefeuille)	0,0%	0,0%	50,0%
+ liquide middelen (geldmarktfondsen)			
'Return' portefeuille			
Emerging Markets aandelen	21,1%	31,1%	41,1%
Mature Markets aandelen	58,7%	68,7%	78,7%
Investment Grade en High Yield	0,0%	0,0%	20,0%

Ingeval er op enig moment voor een hogere rente hedge wordt gekozen, kunnen de middelen uit het geldmarktfonds worden gebruikt en/of kan leverage worden toegepast. De keuze om de omvang van de 'return' portefeuille te wijzigen blijft een bestuursbesluit dat separaat naast de wijziging van de rente hedge moet worden genomen.

Per ultimo 2017 heeft de 'matching' portefeuille en de beleggingen in liquide middelen (geldmarktfondsen) de volgende verdeling:

'Matching' portefeuille	Feitelijke allocatie		
	Ultimo	2017	2016
		%	%
Vastrentende waarden			
Staatsobligaties		4,0	3,9
Covered Bonds		16,2	17,0
Supranationals		3,0	4,0
Agencies		4,2	4,3
Rente swaps		1,2	1,4
Liquide middelen		71,4	69,5

Benchmark voor de 'rente hedge' portefeuille is de waardeontwikkeling van de in beheer gegeven kasstromen.

Ultimo 2017 bedroeg het rentehedge-percentages van de nominale verplichtingen 31% op marktwaarde.

De verdeling van de 'return' portefeuille ultimo 2017 is als volgt:

'Return' portefeuille	Ultimo	Feitelijke allocatie		Strategische Benchmark	Normatieve Benchmark
		2017	2016		
		%	%	%	%
Zakelijke waarden					
Aandelen ontwikkelde Landen (incl. val. hedge)		75,4	68,3	68,7	
Aandelen opkomende Landen		23,4	31,2	31,3	
MSCI All Country			-		100,0
Onroerend goed			-		
Liquide middelen		1,2	0,5		

Het pensioenfonds hanteert een 'rebalancing beleid' (wegingen van beleggingen aanpassen tot de strategische benchmark weging) binnen de 'return' portefeuille, waarbij minimaal eens per jaar 'rebalancing' plaatsvindt. Bij het gebruik van de bandbreedtes kan, bij overschrijding van de bandbreedtes, tussentijdse 'rebalancing' benodigd zijn. Tevens kan het bestuur besluiten om wegingen aan te passen als gevolg van een visie op bepaalde beleggingscategorieën.

In onderstaande tabel is weergegeven hoe de totale portefeuillevordering er de afgelopen jaareinden heeft uitgezien.

Totale portefeuille	Ultimo	Feitelijke allocatie	
		2017	2016
		%	%
Vastrentende waarden			
Staatsobligaties		2,8	2,8
Covered Bonds		11,5	12,3
Supranationals		2,2	2,9
Agencies		3,0	3,1
Rente swaps		0,9	1,0
Liquide middelen		51,0	50,5
Zakelijke waarden			
Aandelen ontwikkelde Landen		21,7	18,9
Aandelen opkomende Landen		6,8	8,6
Onroerend goed			0,0
Valuta Hedge		0,1	0,0

Rendement

Het rendement over 2017 bedraagt 3,64% na kosten, ten opzichte van het rendement van de strategische benchmark van 3,64%.

Het rendement is als volgt per beleggingscategorie verdeeld:

	Rendement (%)	Benchmark (%)
Vastrentende waarden ('matching' portefeuille)	-1,52	-1,45
'Rente hedge' portefeuille	-3,31	-3,16
Geldmarktfondsen	-0,49	-0,46
Aandelen (inclusief valuta-afdekking)	18,32	18,02
Totaal rendement inclusief valuta-afdekking	3,64	3,64

Rendementsontwikkeling

De benchmark voor de 'rente hedge' portefeuille is gedefinieerd als de waardeontwikkeling van de in beheer gegeven kasstromen eventueel opgehoogd met een percentage waardevastheid. Aan het begin van 2017 bedroegen de 'in beheer gegeven kasstromen' 31% van de totale kasstromen en bedroeg de waardevastheid 0%. Deze percentages zijn gedurende 2017 niet aangepast. Het rendement van benchmark van de 'rente hedge' portefeuille is gebaseerd op de marktwaarde (en niet op de DNB RTS).

Binnen de aandelenbeleggingen is de outperformance voornamelijk gedreven door de stock-selectie van de vermogensbeheerder.

In de strategische benchmark wordt het valutarisico van de aandelen ontwikkelde landen volledig afgedekt.

(Extern) vermogensbeheer

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan externe vermogensbeheerders. Het pensioenbureau analyseert de behaalde resultaten van de beheerders op maandbasis of zoveel eerder als daar aanleiding toe is. Hierbij wordt tevens getoetst of de beheerder binnen de geldende beleggingsrestricties heeft geopereerd.

Duurzaam beleggen

Vanwege de omvang van het pensioenfonds, wordt voornamelijk belegd in naar index gewogen en samengestelde beleggingsfondsen, waardoor het nagenoeg onmogelijk is om een beleid inzake verantwoord/duurzaam beleggen te formuleren dat op alle beleggingen toegepast kan worden.

Binnen de verschillende beleggingsfondsen wordt aan wet en regelgeving voldaan inzake sancties en controversiële wapens. Er wordt binnen het beleggingsbeleid verder niet specifiek rekening gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen.

Investering in naar index gewogen en samengestelde beleggingsfondsen heeft louter tot doel om een mate van risicospreiding te realiseren. Indien en voor zover de beleggingen van deze fondsen bestaan uit dubieuze bedrijven die niet onder de sanctiewetgeving vallen en deze geen substantieel aandeel vormen in de beleggingen van de beleggingsfondsen, geven die geen directe aanleiding om de investering terug te trekken dan wel niet in de beleggingsfondsen te investeren.

Tevens is het zo dat de kosten voor mandaten met een eigen beleid ten aanzien van verantwoord beleggen veelal duurder zijn (actieve mandaten zijn duurder dan passieve mandaten).

Bij uitsluiting van investeringen in bepaalde bedrijfstakken wordt in een aantal gevallen de sigarettenindustrie genoemd. Een dergelijke uitsluiting kan, gezien de sponsor van het pensioenfonds, niet plaatsvinden.

Het bestuur heeft kennis genomen van het stembeleid en de engagement principles van fondsbeheerder SSgA. Dit beleid en deze principes, evenals de rapportages over hoe in diverse gevallen namens SSgA is gestemd in het jaar 2017 wijzen niet op zaken die onverenigbaar zijn met de opvattingen van het pensioenfonds. Hierbij wordt nadrukkelijk opgemerkt dat het pensioenfonds in haar beleggingsbeleid geen eisen stelt met betrekking tot milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen anders dan dat het beleid dient te voldoen aan wettelijke eisen.

9 Actuariële paragraaf

Actuariële analyse

In onderstaand overzicht is de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten opgenomen.

(In duizenden €)	2017	2016
	€	€
Premieresultaat		
Premiebijdragen werkgevers en koopsommen	1.753	2.661
Premiebijdragen werknemers	-	-
Pensioenopbouw in het jaar	-1.266	-1.412
Ottrekking voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten	298	285
Pensioenuitvoeringskosten	-1.106	-1.849
Interestresultaat		
Belegingsresultaten	22.655	37.751
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	1.145	297
Indexering en overige toeslagen	-7.424	-958
Wijziging marktrente	6.592	-43.122
Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten	-	-
Omrekening overlevingstafels	-	3.610
Overige baten	290	-406
Wijziging herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-	-
Overige lasten	-7	-9
Totaal saldo van baten en lasten	22.930	-3.151

Beleid ten aanzien van toeslagverlening

Voor de actieve deelnemers geldt een reglementaire onvoorwaardelijke toeslag van 3% op alle pensioenaanspraken die vanaf 1 januari 2015 zijn opgebouwd. Deze toeslag wordt jaarlijks per 1 januari toegekend aan de deelnemers die op dat moment nog een dienstverband met de werkgever hebben. Deze onvoorwaardelijke toeslag wordt geheel door de werkgever betaald en maakt onderdeel uit van de premie. De eventuele toeslag vanuit het fondsbeleid is voorwaardelijk en wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld. Hierbij maakt het bestuur gebruik van de volgende toeslagenstaffel, maar het bestuur kan hiervan afwijken. Een afwijkend besluit maakt niet dat de toeslagverlening onvoorwaardelijk wordt. De voorwaardelijke toeslag wordt uit rendement gefinancierd.

Hoogte dekkingsgraad	Toeslag mechanisme
< 110 % beleidsdekkingsgraad	Geen toeslag
Tussen 110% beleidsdekkingsgraad en 100% reële dekkingsgraad	Gedeeltelijke toeslagverlening volgens principe "Toekomstbestendig indexeren"
100% reële dekkingsgraad	Volledige toeslag
>100% reële dekkingsgraad	Inhaaltoeslag volgens wettelijke bepalingen.

Als gevolg van het nieuw FTK en de wijze van bepaling van de wettelijke reële dekkingsgraad heeft het bestuur de toeslagenambitie in 2015 verhoogd naar 100% van de maatstaf.

De premiebijdragen van werkgevers en werknemers over 2017 bedragen in totaal 40,5% van de loonsom. De kostendekkende, gedempte kostendekkende en feitelijke pensioenpremies over 2017 waren als volgt, conform artikel 130 van de Pensioenwet:

(In duizenden €)	2017	2016
	€	€
Kostendekkende premie	2.235	3.155
Gedempte kostendekkende premie	1.753	2.661
Feitelijke premie	1.753	2.661

Kostendekkende premie

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt bepaald:

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Actuariële premie	1.266	1.412
Opslag kosten	808	1.564
Solvabiliteitsopslag	161	179
Totaal	2.235	3.155

	2017	2016
	%	%
Interne rentevoet volgens DNB yieldcurve (enkelvoudig) primo jaar	1,6	1,7

De personeelskosten maken onderdeel uit van de uitvoeringskosten die, na verrekening van de excassovrijval, als 'opslag kosten' in de premie zijn verwerkt.

Per 1 januari 2015 is er sprake van een middelloon regeling met een reglementair onvoorwaardelijke toeslag van 3% over de pensioenaanspraken die onder werking van pensioenreglement 2015 zijn opgebouwd. Deze toeslag wordt jaarlijks per 1 januari toegekend aan de deelnemers die op dat moment nog een dienstverband met de werkgever hebben. De reglementair onvoorwaardelijke toeslag is niet van toepassing op de pensioenaanspraken die vóór 1 januari 2015 zijn opgebouwd. De reglementair onvoorwaardelijke toeslag is voor het eerst op 1 januari 2016 toegekend en wordt opgenomen in de premie van het jaar waarin de onvoorwaardelijke toeslag wordt toegekend.

Gedempte kostendekkende premie

De samenstelling van de gedempte kostendekkende premie is als volgt bepaald:

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Actuariële premie	839	973
Opslag kosten	808	1.564
Solvabiliteitsopslag	106	124
Totaal	1.753	2.661

	2017	2016
	%	%
10-jaars gemiddelde van de DNB RTS primo jaar	3,0	3,2

Het verschil tussen de kostendekkende premie en gedempte kostendekkende premie is de toegepaste rekenrente. In de kostendekkende premie wordt de door DNB gepubliceerde yieldcurve als basis genomen. Bij de gedempte kostendekkende premie wordt gebruik gemaakt van het 10-jaars gemiddelde van de DNB RTS.

Feitelijke premie

De feitelijke premie over 2017 is als volgt berekend en is gelijk aan de gedempte kostendekkende premie:

- Werkelijke kosten één jaar pensioenopbouw (coming service);
- Werkelijke kosten reglementair onvoorwaardelijke toeslagverlening van 3%;
- Solvabiliteitsopslag van 12,7%;
- Proportionele verrekening administratie- en uitvoeringskosten met de excassovrijval;
- Discontering tegen 3,0% (10-jaars voortschrijdend gemiddelde van de DNB RTS);
- Prognosetafel AG2016, startjaar 2017 met sterftec correctiefactoren voor mannen ten opzichte van de Nederlandse bevolking met de Mercer-correctietabel 2016 op basis van inkomensklasse "Midden" en voor vrouwen een correctie ten opzichte van de Nederlandse bevolking met de Mercer-correctietabel 2016 op basis van inkomensklasse "Hoog" voor hoofdverzekerden. Voor de medeverzekerden geldt het omgekeerde ("Midden" voor vrouwen en "Hoog" voor mannen).

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

Onder het FTK is het 'vereist eigen vermogen' gedefinieerd als het vermogen dat hoort bij de zogeheten evenwichtssituatie van het pensioenfonds. In die evenwichtssituatie is het eigen vermogen zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen één jaar over minder middelen beschikt dan nodig om te kunnen voldoen aan de onvoorwaardelijk toegezegde pensioenverplichtingen. Met andere

woorden, de kans dat het pensioenfonds zich één jaar later in een situatie van onderdekking bevindt, is kleiner dan of gelijk aan 2,5%.

De toezichthouder, DNB, heeft een gestandaardiseerde methode vastgesteld om te toetsen of er voldoende eigen vermogen aanwezig is; de standaardtoets. Deze meet voor een aantal risicofactoren het mogelijke (negatieve) effect (in euro's) op het eigen vermogen. Omdat de resultaten van de standaardtoets afhankelijk zijn van marktomstandigheden en het risicoprofiel van de aanwezige beleggingen, fluctueert het 'vereist eigen vermogen' in de loop van de tijd.

De vereiste solvabiliteit op basis van deze toets bedraagt ultimo 2017 € 69.347 mln.. Het feitelijke eigen vermogen van het pensioenfonds ultimo 2017 bedraagt € 127.493 mln.. Dit betekent dat het pensioenfonds ultimo 2017 voldoet aan de solvabiliteitstoets.

10 Rapportage over Governance

Met de invoering van de Pensioenwet per 1 januari 2007 zijn de StAr-principes voor goed pensioenfondsbestuur (Pension Fund Governance, 'PFG') opgenomen in een wettelijk kader. Per 1 januari 2014 zijn deze principes vervangen door de Code Pensioenfondsen, welke door de pensioensector zelf is opgesteld en welke in het Besluit uitvoering Pensioenwet en het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen de wettelijke verankering vindt.

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op een integere bedrijfsvoering. De verantwoordelijkheid hiervoor is vastgelegd in artikel 143 van de Pensioenwet. Dit houdt in ieder geval het volgende in:

- Het beheersen van bedrijfsprocessen en bedrijfsrisico's;
- Integriteit;
- De soliditeit van het pensioenfonds, waaronder wordt verstaan: het beheersen van financiële risico's en het beheersen van andere risico's die de soliditeit van het pensioenfonds kunnen aantasten; en
- Het beheersen van de financiële positie over de lange termijn door periodiek een haalbaarheidstoets te maken.

Het pensioenfonds heeft op de volgende wijze invulling gegeven aan medezeggenschap binnen het pensioenfonds:

- Intern toezicht middels een visitatiecommissie;
- Een verantwoordingsorgaan.

Intern toezicht

De visitatiecommissie beoordeelt en geeft advies ten aanzien van hoe het bestuursbeleid is uitgevoerd en hoe de processen en procedures zijn ingericht en verricht. De visitatiecommissie is belast met de beantwoording van de vragen zoals: 'Hoe zijn de besluiten tot stand gekomen?', 'Hoe is invulling gegeven aan de besluiten?' en 'Hoe is het vastgestelde beleid in de processen en procedures geïncorporeerd?'. Controle op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenbehartiging spelen een belangrijke rol bij de beantwoording van deze vragen.

De visitatiecommissie legt verantwoording af in een bijeenkomst met het bestuur en het verantwoordingsorgaan en door middel van een visitatierapport. Daarin geeft de visitatiecommissie een oordeel over het functioneren van het (bestuur van het) pensioenfonds. Tevens bevat het visitatierapport aanbevelingen ter bevordering van de naleving van wet- en regelgeving, adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenbehartiging. De visitatiecommissie oordeelt nadrukkelijk niet over de genomen besluiten, het (inhoudelijk) gevoerde beleid en het toekomstig beleid. In het visitatierapport redigeert de visitatiecommissie een samenvatting welke als bijlage bij het bestuursverslag wordt opgenomen. Het bestuur neemt een reactie op de samenvatting in het jaarverslag op.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur ten aanzien van het door het bestuur gevoerde beleid.

Taken en verantwoordelijkheden van het verantwoordingsorgaan zijn bij de oprichting vastgesteld. Deze zijn vastgelegd in het reglement 'Verantwoordingsorgaan Stichting Pensioenfonds British American Tobacco'. Dit reglement is als gevolg van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen in 2014 gewijzigd.

Het verantwoordingsorgaan is bevoegd jaarlijks een algemeen oordeel te geven over:

- Het handelen van het bestuur in algemene zin;
- Het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar;
- Beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben; en
- De naleving van de Code Pensioenfondsen door het bestuur.

Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur, gevraagd of uit eigen beweging, over:

- Het beleid inzake beloningen;
- De vorm, inrichting en samenstelling van het intern toezicht;
- Indien van toepassing de profielschets voor leden van de raad van toezicht;
- Het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- Het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- Gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- Liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- Het sluiten, wijzigen of beëindigen van de uitvoeringsovereenkomst;
- Het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek; en
- De samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Er is voor gekozen om het verslag van de visitatiecommissie en van het verantwoordingsorgaan en de reacties van het bestuur hierop op te nemen in aparte bijlagen achter het bestuursverslag.

Boetes en dwangsommen

Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Code Pensioenfondsen

Vanaf 1 januari 2014 is de Code Pensioenfondsen van kracht. Deze code vervangt de StAr-principes voor goed pensioenfondsbestuur. In het dit jaarverslag legt het bestuur verantwoording af over de naleving van de Code Pensioenfondsen. Hierbij wordt, voor zover een norm van toepassing is, gebruik gemaakt van het 'pas toe of leg uit' principe.

De Code Pensioenfondsen bestaat uit 83 normen.

De volgende normen zijn niet van toepassing op het pensioenfonds, omdat deze betrekking hebben op een Belanghebbendenorgaan (BO) of Raad van Toezicht en het pensioenfonds geen van deze organen heeft ingesteld: 10,11,12,13,16,53,54,55,57,58,62,63.

Onderstaand wordt gemotiveerd weergegeven ten aanzien van welke normen het pensioenfonds afwijkt.

Norm	Beschrijving	Toelichting
45	Benoeming en ontslag worden uitgevoerd door belanghebbenden, zo mogelijk door het orgaan zelf, met betrokkenheid van een ander orgaan van het pensioenfonds. Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan.	Het pensioenfonds wijkt af ten opzichte van de norm dat een lid van de visitatiecommissie wordt benoemd na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan . Het pensioenfonds maakt gebruik van een externe partij die zorgdraagt voor voordracht van extern onafhankelijke deskundigen voor de uitvoering van de visitatie. Het verantwoordingsorgaan kan zich vinden in deze aanpak. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur jaarlijks inzake de door de externe voorstelde samenstelling van de visitatiecommissie, waarbij wordt gelet op de deskundigheid in de gewenste aandachtsgebieden en de deskundigheid van de visitatiecommissie als geheel.
67	In het bestuur, het VO of het BO zitten ten minste één man en één vrouw.	Deze norm kan door het pensioenfonds moeilijk na te leven zijn. Geschiktheid staat op de eerste plaats. Bij het werven van kandidaten wordt een diversiteitsdoelstelling meegezonden. Indien er sprake is van twee gelijkwaardige kandidaten dan zal de diversiteitsdoelstelling de doorslag geven in de keuze.
68	In het bestuur, het VO of het BO zitten ten minste één lid boven en één lid onder de veertig jaar.	Deze norm kan door het pensioenfonds moeilijk na te leven zijn. Geschiktheid staat op de eerste plaats. Bij het werven van kandidaten wordt een diversiteitsdoelstelling meegezonden. Indien er sprake is van twee gelijkwaardige kandidaten dan zal de diversiteitsdoelstelling de doorslag geven in de keuze.
69	Het bestuur, het BO en het intern toezicht houden bij het opstellen van de profielschets rekening met het diversiteitsbeleid. Het VO houdt hier rekening mee bij het opstellen van de competentievisie.	De diversiteitsdoelstelling wordt opgenomen in het begeleidend schrijven bij kandidaatstellingen/verkiezingen, maar niet in de profielschets.

Vanuit de monitoringscommissie Code Pensioenfondsen is aangegeven dat ten aanzien van de normen 18, 20, 21 en 41 hier specifiek aandacht besteed dient te worden in het jaarverslag.

Norm 18 betreft een beschrijving van de Missie, Visie en Strategie en in hoeverre de gestelde doelen zijn bereikt. De Missie, Visie en Strategie en de realisatie van de doelen, is opgenomen aan het einde van paragraaf 1 van het bestuursverslag. Jaarlijks stelt het bestuur vast of, en in hoeverre de gestelde doelen zijn behaald en of de doelen ook voor het volgende jaar van toepassing zijn.

Het rapporteren over de kosten van de uitvoering van de pensioenregeling wordt beschreven in norm 20. Aan deze norm wordt, met de toelichting op de uitvoeringskosten in paragraaf 1 van het bestuursverslag, voldaan.

In norm 21 wordt gesteld dat gerapporteerd dient te worden over de naleving van de gedragscode en over de evaluatie van het functioneren van het bestuur. In de onderstaande paragraaf 'Compliance' wordt invulling gegeven aan de naleving van de gedragscode. Over de evaluatie van het functioneren van het bestuur wordt in onderstaande paragraaf 'Deskundigheidsbevordering' gerapporteerd.

Ten aanzien van norm 41, betreffende de afhandeling van klachten en de verandering van regelingen of processen die daaruit voortvloeien, is verantwoording afgelegd in de paragraaf 'Klachten- en geschillencommissie' in paragraaf 1. In het kader van norm 41 heeft het bestuur, horende het advies van het verantwoordingsorgaan, de klachten- en geschillenprocedure uitgebreid met een verwijzing naar de Ombudsman Pensioenen.

Daarnaast moet op basis van de Pensioenwet, in relatie tot norm 27 van de Code Pensioenfondsen, beschreven worden op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Deze beschrijving is opgenomen in paragraaf 8 onder de paragraaf 'duurzaam beleggen'.

Diversiteit

Op grond van de Pensioenwet dient in het jaarverslag gerapporteerd te worden over de beoordeling in hoeverre diversiteitsdoelstellingen (in relatie tot norm 66 van de Code Pensioenfondsen) zijn gehaald.

Het bestuur van het pensioenfonds acht een naar leeftijd en geslacht gediversifieerde samenstelling van de bestuursleden en de leden van het verantwoordingsorgaan wenselijk, waarbij de diversificatie een zoveel mogelijke afspiegeling van het deelnemersbestand reflecteert. In dat licht heeft het bestuur geruime tijd geleden gekozen voor een vertegenwoordiging van gepensioneerden in het bestuur. Tevens hebben de afgelopen jaren zowel jongeren als vrouwen zitting genomen in het bestuur van het pensioenfonds. Ultimo 2017 is de samenstelling van het bestuur en het verantwoordingsorgaan naar geslacht en leeftijd als volgt:

Bestuur:

Naam	Geleding	Geslacht	Leeftijd
Mr. J. van Dulst	Onafhankelijk	Man	61
Drs. R.J. Sommeling	Werkgever	Man	50
R.H. Pennings	Werkgever	Man	50
Mr. J.E.P. Bollen	Werknemer	Vrouw	55
Mr. W.C.M. Bénard	Pensioengerechtigden	Man	67
Drs. R.J. Schepen	Onafhankelijk	Man	53

De gemiddelde leeftijd van het bestuur is 56 jaar, met een spreiding tussen 50 jaar en 67 jaar. De samenstelling naar geslacht is binnen het bestuur 16,7% vrouwen en 83,3% mannen.

Verantwoordingsorgaan:

Naam	Geleding	Geslacht	Leeftijd
M. Wiechers	Werkgever	Man	49
J.C. Nooij	Werknemer	Man	59
T.F. Zwollo	Pensioengerechtigden	Man	68
S. van Laar	Pensioengerechtigden	Man	67

De gemiddelde leeftijd van het verantwoordingsorgaan is 61 jaar, met een spreiding tussen 49 jaar en 68 jaar. De gemiddelde leeftijd van het verantwoordingsorgaan wordt door het aantal pensioengerechtigden enigszins vertekend. De samenstelling naar geslacht is binnen het verantwoordingsorgaan 0% vrouwen en 100% mannen.

Het deelnemersbestand van het pensioenfonds kent de volgende samenstelling:

Geleding	% man	% vrouw	Gem. Leeftijd
Actieven en arbeidsongeschikten	62%	38%	52
Gewezen deelnemers	70%	30%	52
Pensioengerechtigden	61%	39%	72
Alle geledingen	66%	34%	61

Uit bovenstaande tabellen is af te lezen dat de samenstelling naar leeftijd van het bestuur redelijk in lijn ligt met de samenstelling van het deelnemersbestand. De samenstelling naar geslacht van zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan ligt niet in lijn met de samenstelling van het deelnemersbestand. Om dit meer met elkaar in lijn te

brengen is het wenselijk om één of twee vrouwelijke leden deel van het bestuur uit te laten maken en een vrouw in het verantwoordingsorgaan op te nemen. Concrete doelen zijn hierbij in het kader van de deskundigheidseisen, de gesloten regeling en het afnemend aantal actieven niet geformuleerd.

Compliance

Het bestuur van het pensioenfonds heeft voor boekjaar 2017 Willis Towers Watson benoemd als externe compliance officer. Gedurende 2017 zijn de compliance dienstverlening activiteiten vanuit Willis Towers Watson afgesplitst naar Trivu. De voornaamste taken van de compliance officer omvatten:

- Onafhankelijk toezicht op de naleving van de gedragscode; en
- Onafhankelijk toezicht op de naleving van wettelijke regelingen.

Deze taken leiden tot het toetsen van de naleving van wettelijke regelingen met betrekking tot onder andere koersgevoelige informatie en privé-effectentransacties door aan de pensioenfondsorganisatie gelieerde personen die door het bestuur zijn aangemerkt als 'betrokkenen' of 'insiders'. Het rapport van de compliance officer over 2017 meldt geen overtredingen inzake naleving van de gedragscode en andere wettelijke bepalingen.

Deskundigheidsbevordering

In 2017 hebben de bestuursleden drie permanente educatiedagen bijgewoond en hebben bestuursleden door het jaar heen diverse seminars en congressen bijgewoond.

In 2017 heeft er geen externe toetsing van de deskundigheid plaatsgevonden.

In februari 2018 heeft de jaarlijkse evaluatie plaatsgevonden van het bestuur van het pensioenfonds. Door de voorzitter en plaatsvervangend voorzitter zijn individuele gesprekken gevoerd met de bestuursleden, op basis van een vooraf ingevulde vragenlijst en de deskundigheidsmatrix. Het functioneren van de voorzitter is besproken met de plaatsvervangend voorzitter en vice versa, in aanwezigheid van een externe.

Samenvatting van de uitkomsten van de zelfevaluatie van het bestuur

In de loop van 2017 is het onderzoek naar een nieuw bestuursmodel en daaropvolgend de samenstelling en formele benoeming van een kleiner bestuur en verantwoordingsorgaan afgerond. Het aantreden van de voormalige voorzitter van de Belco als bestuurslid wordt als een versterking en goede aanvulling gezien.

De binnen het bestuur fungerende taakverdeling op basis van specifieke aandachtsgebieden binnen het raamwerk van voorbereiding, bestuurlijke discussie en besluitvorming blijft, mede gegeven de nieuwe bestuursamenstelling en de strategische positionering van het fonds, een punt van aandacht. De bestuursleden achten hun specifiek benodigde competenties en deskundigheid zowel individueel als binnen het bestuur als geheel toereikend en afdoende complementair. Door voortgaande scholing in de vorm van cursussen, seminars en Permanente Educatiedagen zal de deskundigheid van het bestuur op een adequaat niveau worden gehouden. Het bestuur zal hier een pro-actieve houding in moeten nemen en aan het begin van het jaar een opleidingsplanning met bijbehorend budget samenstellen. Per saldo ziet het bestuur de robuuste en adequate vervulling van de bestuurlijke rol naar de toekomst met vertrouwen tegemoet.

De bestuurscultuur kenmerkt zich door een sfeer van vertrouwen, waarbij discussies niet worden vermeden en afdoende ruimte is voor de uitwisseling van argumenten die de evenwichtige behartiging van de belangen van de verschillende belanghebbenden mogelijk maakt. Hierbij ligt de uiteindelijke focus op het algemeen belang van het fonds en niet alleen op de belanghebbenden die de individuele bestuurder vertegenwoordigt. De bestuursvergaderingen worden zeer goed bezocht en voorbereid op basis van een kwalitatief goede en tijdige informatievoorziening en beleidsadvisering door het pensioenbureau. Met de transitie naar iBabs is een belangrijke efficiëntieslag gemaakt. De beschikbare vergadertijd wordt als adequaat ervaren. De notulen en beleidsdocumenten zijn van toenemende, goede kwaliteit en de bestuursbesluiten worden helder en beargumenteerd genomen en vastgelegd. De opvolging van de bestuursbesluiten, evenals van de actiepunten wordt strak gemonitord. De reeks van rapportages die het bestuur, al dan niet van het pensioenbureau, ontvangt zijn van goede kwaliteit en worden door het bestuur positief-kritisch besproken en gewaardeerd.

De samenwerking tussen bestuur en de interne commissies Belco en JAC wordt als goed ervaren, zij het dat het bestuur de zichtbaarheid van en interactie met de JAC wenst te vergroten. Inmiddels zijn hiervoor voorstellen gedaan die in 2018 zullen worden opgevolgd.

De opstelling van en relatie met het verantwoordingsorgaan wordt als positief ervaren, met als kanttekening dat een aantal aandachtsgebieden door dit orgaan nog niet optimaal wordt bestreken. Dit is met de voorzitter van het verantwoordingsorgaan besproken en zal meegenomen worden in het opleidingsplan van het verantwoordingsorgaan.

De verkleining van het aantal leden van het verantwoordingsorgaan zal naar verwachting de afstemming met en advisering aan het bestuur een verdere impuls geven. Daarnaast zal het verantwoordingsorgaan intern gebruik gaan maken van modernere communicatiemiddelen.

Inmiddels is een overleg met de sponsors geformaliseerd door de instelling van een Commissie Pensioenzaken die tenminste tweemaal per jaar overleg en afstemming pleegt met de werkgevers. Met de externe toezichthouder DNB vindt pro-actief overleg plaats vanuit het pensioenbureau en bestuur en is de relatie als goed te schetsen.

De strategische positionering van het fonds naar de toekomst, het risicobeheer en de communicatie met haar deelnemers worden als zeer belangrijk ervaren en verdienen permanente aandacht. Het bestuur is van mening dat het alert moet zijn op eventuele zelfgenoegzaamheid over het functioneren van het fonds, waardoor de kwaliteit van bestuurlijke aansturing onder druk zou kunnen komen te staan. Ook de informatievoorziening over nieuwe relevante ontwikkelingen, evenals het onderzoek naar de beleving van de deelnemers inzake de begrijpelijke, gelaagde en tijdige communicatie vanuit het fonds zouden vaker op de bestuurlijke agenda dienen te komen staan.

Bevindingen van het verantwoordingsorgaan (“VO”) over het verslagjaar 2017

Het VO heeft, in het kader van zijn taakuitoefening, kennisgenomen van het jaarverslag en de jaarrekening over 2017 (in concept), het conceptrapport van de visitatiecommissie, alsmede het concept actuariel rapport en de bijlagen van Mercer.

Het VO is gedurende het gehele jaar, op directe wijze door actieve participatie of indirecte wijze door de voorafgaande ontvangst van alle relevante stukken en de mogelijkheid vragen te stellen dienaangaande, betrokken geweest bij vergaderingen van het bestuur. Tevens heeft het VO deelgenomen aan de permanente educatiedagen van het bestuur en het pensioenbureau en heeft het regelmatig overleg gehad met het pensioenbureau. Een afvaardiging van het VO is bij het visitatieproces betrokken geweest en heeft overleg gehad met de visitatiecommissie.

Het VO heeft tijdens zijn deelname aan bestuursvergaderingen en de permanente educatiedagen wederom kunnen constateren dat deze plaatsvinden in een positief kritische omgeving, waarbij de bestuurders demonstreren dat zij als individu en als collectief constructief en op een verantwoorde wijze tot hun (belangen-) afwegingen en besluiten komen.

Het VO is, conform het Reglement Verantwoordingsorgaan, bevoegd om jaarlijks een algemeen oordeel te geven over het handelen van het bestuur in algemene zin en het uitgevoerde beleid, alsmede beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben en de naleving van de Code Pensioenfondsen door het bestuur. Hieronder wordt nader ingegaan op het algemene oordeel van het VO ten aanzien van voornoemde onderdelen.

Handelen in algemene zin

Het VO heeft geconstateerd dat:

- Het bestuur heeft gehandeld in lijn met vigerende wet- en regelgeving en de statuten van het pensioenfonds;
- Het bestuur heeft daarbij waar nodig stilgestaan bij de belangen van de verschillende belanghebbenden en heeft deze op adequate wijze in zijn besluitvorming meegewogen;
- Het bestuur heeft de missie en visie van het pensioenfonds op actualiteit geëvalueerd en heeft geoordeeld dat de beleidsuitgangspunten en de doelstellingen zijn behaald.

Het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar

Het uitgevoerde beleid is consistent met de beleidsuitgangspunten en de doelstellingen van het pensioenfonds.

In het bijzonder heeft het VO het onderzoek naar een passend bestuursmodel op de voet gevolgd. Hierbij is het VO tot de conclusie gekomen dat het bestuur een project heeft ingericht, waarin op een passende wijze de belangen van de verschillende stakeholders zijn afgewogen, rekening is gehouden met de karakteristieken van een gesloten pensioenfonds en rekening is gehouden met een efficiënte overgang naar de nieuwe situatie. Het VO is van mening dat het verkleinde paritaire bestuur met twee onafhankelijke bestuursleden past bij de omgeving waarin het fonds zich begeeft en dat hiermee een verdere professionaliseringsslag is gemaakt. Daarnaast is het VO van mening dat de verkleining van het VO zal leiden tot een efficiëntere uitvoering van haar taken, waarbij de belangen van de verschillende geledingen afdoende worden geborgd.

Beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben

Het bestuur heeft het toeslagenbeleid gewijzigd. Als er sprake is van een negatieve ontwikkeling in de gebruikte prijsindex dan zal dat niet worden verrekend met de eventuele achterstanden of met de toekomstige toeslagen. Het VO kan zich vinden in dit besluit. Verder heeft het bestuur zich, in het bijzijn van het VO, laten informeren over de ontwikkelingen op de buy-out markt en de inkoop van toeslagen bij verzekeraars. Over dit onderwerp heeft het bestuur nog geen besluiten genomen.

Naleving van de Code Pensioenfondsen door het bestuur

Vanaf de inwerkingtreding van de Code Pensioenfondsen monitort en beoordeelt het bestuur jaarlijks op een gestructureerde wijze of en in hoeverre de Code Pensioenfondsen wordt nageleefd en onderbouwt het bestuur helder en duidelijk waar het van de normen van de Code Pensioenfondsen afwijkt. Deze onderbouwing is tevens in paragraaf 10 (Rapportage over governance) van het bestuursverslag opgenomen. Het VO is van mening dat het bestuur de Code Pensioenfondsen op een correcte wijze naleeft.

Adviesrecht VO

In het Reglement Verantwoordingsorgaan is de taakbeschrijving van het VO ten aanzien van het adviesrecht opgenomen, welke in lijn is met de voorgeschreven adviesrechten vanuit de Pensioenwet. Het bestuur heeft naast het wettelijke adviesrecht inzake het beloningsbeleid ook advies gevraagd ten aanzien van het verkiezingsreglement van het VO. Onderstaand worden de twee adviesaanvragen nader toegelicht.

Beloningsbeleid

In het kader van de aanpassing en verdere professionalisering van de bestuurssamenstelling heeft het bestuur een beloningsbeleid opgesteld welke ter advisering aan het VO is voorgelegd. Het VO heeft een positief advies gegeven ten aanzien van het beloningsbeleid, waarbij wel een tekstuele inconsistentie is aangekaart. Deze tekstuele inconsistentie is door het bestuur gecorrigeerd.

Verkiezingsreglement VO

Het verkiezingsreglement moest aangepast worden om wijzigingen in de statuten ten aanzien van samenstelling van het verantwoordingsorgaan te reflecteren. Daarnaast zijn er definities verder aangescherpt en is de vereiste minimale omvang van de verkiezingscommissie verkleind. Het VO heeft nog een aantal tekstuele suggesties aan het bestuur voorgelegd en vervolgens een positief advies gegeven.

Het bovenstaande leidt ertoe dat het VO positief oordeelt ten aanzien van het door het bestuur gevoerde beleid in 2017.

Reactie van het bestuur op bevindingen verantwoordingsorgaan over het verslagjaar 2017

Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor de constructieve discussies aangaande het gevoerde beleid in 2017. Het bestuur heeft geconstateerd dat het verantwoordingsorgaan positief staat tegenover: de uitkomst van de heroriëntatie van de bestuursmodellen, het opgestelde beloningsbeleid en het aangepaste verkiezingsreglement van het VO. De vorig jaar door het VO gevraagde speciale aandacht voor een aantal items bij genoemde heroriëntatie heeft het bestuur ter harte genomen. Het bestuur streeft er naar om de positieve en constructieve samenwerking met het verantwoordingsorgaan komend jaar weer verder uit te bouwen.

Samenvatting van Rapport Bevindingen Visitatiecommissie Stichting Pensioenfonds British American Tobacco

1. Inleiding

Het bestuur heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie, na advies van het Verantwoordingsorgaan (VO) van het Fonds, de opdracht gegeven tot de uitvoering van een visitatie bij het Fonds.

De visitatiecommissie (VC) heeft tot (wettelijke) taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds.

De visitatiecommissie is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het verantwoordingsorgaan en de werkgever, en in het jaarverslag.

Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de visitatiecommissie. De visitatieperiode strekte zich uit tot de op medio januari 2018 beschikbare informatie.

2. Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel:

De VC is van oordeel dat het beleid van het bestuur voldoende evenwichtig en op een voldoende zorgvuldige manier tot stand is gekomen en uitgevoerd. Daarbij is sprake van een bestendige gedragslijn. De VC heeft geen majeure constateringen met betrekking tot de algemene gang van zaken in het Fonds en de risicobeheersing.

a. Follow-up vorige visitatie

Het Fonds voldoet aan de normen met betrekking tot het al dan niet opvolgen van aanbevelingen uit vorige visitaties. De beslissingen om aanbevelingen niet op te volgen worden duidelijk gemotiveerd.

b. Algemene gang van zaken

Het bestuur van het Fonds wordt op toereikende wijze voorzien van informatie over de (ontwikkelingen) in wet- en regelgeving. Daarbij vervult het Pensioenbureau van het Fonds een centrale rol in de advisering naar het bestuur over de te ondernemen acties en bewaakt daarbij ook de voortgang.

Het Fonds is een gesloten pensioenfonds waarbij door het bestuur op adequate wijze aandacht wordt gegeven aan de kwetsbaarheden en mogelijke alternatieve uitvoeringsvormen.

Er is een voldoende duidelijke aansluiting tussen het beleid en de overeengekomen risicohouding.

c. Governance

De oordeelsvorming en besluitvorming van het bestuur vindt op een toereikende en evenwichtige wijze plaats op grond van een goede voorbereiding en documentatie van de in de bestuursvergaderingen te behandelen onderwerpen. De aanbevelingen van de VC zien onder meer op nadere concretisering van de beschrijving van het uitbestedingsproces.

d. Geschiktheid

De omvang van het bestuur van het Fonds is teruggebracht van 8 naar 6 personen en het aantal onafhankelijke bestuursleden is verhoogd naar twee. De VC is van oordeel dat dit de continuïteit in de bezetting van het bestuur ten goede komt. De fondsorganen zijn geschikt en ondernemen voldoende actie om dit te blijven.

e. Beleggingen

De VC is van mening dat het beleggingsbeleid, alsmede de uitvoering en de uitbesteding ervan adequaat wordt ingevuld. Bij de totstandkoming van het beleggingsbeleid is sprake van een structurele aanpak mede gebaseerd op een gedegen analyse. Er bestaat consistentie tussen het beleggingsbeleid enerzijds en de missie, visie en strategie en beleggingsbeginselen anderzijds.

Er is ruimte voor verbetering bij de vastlegging van het oordeel over de uitvoering van het ESG-beleid door de vermogensbeheerders en de documentatie van de eigen actie met betrekking tot modelmatig gewaardeerde beleggingen.

f. Risico's

De VC heeft kunnen vaststellen dat de algemene beginselen van het risicobeheer door het Fonds op adequate wijze wordt ingevuld. Daarbij is sprake van een systematische risicoanalyse die ook onderdeel uitmaakt van de bestuurscyclus. De risico's die voortvloeien uit de uitbestede processen wordt bewaakt vanuit de ISAE en SOC-rapporten van de uitbestedingspartners. Deze rapporten worden niet normatief beoordeeld vanuit het eigen risico-universum. De VC beveelt aan om dit wel te doen, aangezien het Fonds eindverantwoordelijk is voor de uitbesteding en eventuele omissies moeten worden gecompenseerd met aanvullende maatregelen.

g. Communicatie

Het communicatiebeleid en de communicatie aan individuen en op de website zijn adequaat ingericht. De aanbevelingen van de VC zien op actualisering en concretisering van het beleid en verbetering van de toegankelijkheid van bepaalde documenten op de website.

De visitatiecommissie

Mariëtte Simons
Jan Peter Vrieleman
Niek de Jager

Reactie van het bestuur op het verslag intern toezicht

Het bestuur dankt de visitatiecommissie voor het definitieve visitierapport en daarin opgenomen aanbevelingen ten aanzien van het functioneren van het bestuur en de processen en procedures van het pensioenfonds. In een open, kritische dialoog tussen de visitatiecommissie en een afvaardiging van het bestuur en het verantwoordingsorgaan is dit definitieve rapport plus aanbevelingen tot stand gekomen.

De bevindingen van de visitatiecommissie onderschrijven dat het bestuur en het pensioenbureau goed functioneren en dat de processen en procedures over het algemeen goed op orde zijn.

Het bestuur zal de aanbevelingen, net als met de aanbevelingen over 2016 het geval was, op een zorgvuldige wijze gaan behandelen.

II Jaarrekening

Balans per 31 december 2017

Na bestemming van het saldo van baten en lasten

(In duizenden €)

	Ref.	31 december 2017		31 december 2016	
		€	€	€	€
<i>Activa</i>					
Beleggingen voor risico pensioenfonds	4				
Aandelen		185.372		176.393	
Vastrentende waarden		457.630		458.166	
Derivaten		24.771		31.697	
			667.773		666.256
Vorderingen en overlopende activa	5				
Vorderingen uit hoofde van beleggingen		-		375	
Overige vorderingen en overlopende activa		-		242	
			-		617
Overige activa					
Liquide middelen		2.178		966	
			2.178		966
Totaal activa			669.951		667.839

(In duizenden €)

	Ref.	31 december 2017		31 december 2016	
		€	€	€	€
<i>Passiva</i>					
Stichtingskapitaal en reserves					
Stichtingskapitaal	6	1		1	
Algemene reserve		127.492		104.562	
			127.493		104.563
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	7	521.129		535.346	
Overige technische voorzieningen		1.783		1.851	
			522.912		537.197
Overige schulden en overlopende passiva					
Derivaten	8	18.555		25.496	
Overige schulden en overlopende passiva		991		583	
			19.546		26.079
Totaal passiva			669.951		667.839

Staat van baten en lasten over 2017

(In duizenden €)

	Ref.	€	2017 €	€	2016 €
Baten					
Premiebijdragen (van werkgever en werknemers) en koopsommen	11	1.753		2.661	
Beleggingsresultaten risico pensioenfondsen	12	22.655		37.751	
Overige baten	13		-	3	
Totaal Baten			24.408		40.415
Lasten					
Pensioenuitkeringen	14		-14.650		-14.072
Pensioenuitvoeringskosten	15		-1.106		-1.849
Pensioenopbouw		-1.266		-1.412	
Indexering en overige toeslagen		-7.424		-958	
Rentetoevoeging		1.145		297	
Onttrekking voor pensioenuitkering en pensioenuitvoeringskosten		15.188		14.522	
Wijziging marktrente		6.592		-43.122	
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-		-	
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen		-18		2.943	
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	16		14.217		-27.730
Mutatie overige technische voorzieningen	17		68		94
Betaalde rente			-7		-9
Totaal Lasten			-1.478		-43.566
Saldo van baten en lasten			22.930		-3.151
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>					
Algemene Reserve			22.930		-3.151
Totaal saldo van baten en lasten			22.930		-3.151

Kasstroomoverzicht over 2017

(In duizenden €)

	2017		2016	
	€	€	€	€
Kasstroom uit pensioen-activiteiten				
Ontvangen premies en koopsommen	2.066		2.814	
Betaalde pensioenuitkeringen	-14.332		-14.072	
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.231		-1.730	
Diversen	-		-6	
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		-13.497		-12.994
Kasstroom uit beleggings-activiteiten				
Verkopen en aflossingen van beleggingen	246.670		62.193	
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	488		50.546	
Aankopen beleggingen	-231.935		-98.481	
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-514		-659	
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		14.709		13.599
Netto kasstroom		1.212		605
Mutatie liquide middelen		1.212		605
Het verloop van de liquide middelen is als volgt:				
Stand per 1 januari		966		361
Mutatie liquide middelen		1.212		605
Stand per 31 december		2.178		966

Toelichting op de balans en staat van baten en lasten

1 Algemene toelichting

1.1 Activiteiten

Het pensioenfonds heeft ten doel het verlenen van pensioenaanspraken en het doen van pensioenuitkeringen aan deelnemers, deelnemers en gewezen deelnemers en gepensioneerden, alsmede aan hun nabestaanden, een en ander overeenkomstig het pensioenreglement. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van de volgende aangesloten ondernemingen: British American Tobacco Nederland B.V., British American Tobacco Holdings (The Netherlands) B.V. en een groep werknemers bij Theodorus Niemeyer B.V. van wie per 1 januari 2009 het arbeidscontract is overgegaan van British American Tobacco Manufacturing B.V. naar Theodorus Niemeyer B.V.. Tevens wordt de pensioenregeling uitgevoerd voor de medewerkers van het pensioenbureau.

1.2 Toelichting op het kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

1.3 Vestigingsplaats

Stichting Pensioenfonds British American Tobacco is statutair gevestigd in Amstelveen, kantoor houdende aan de Handelsweg 53 A te Amstelveen en staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41200082.

2 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1 Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving, met uitzondering van RJ 390 in verband met artikel 146 van de Pensioenwet. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde (dit is niet gelijk aan de reële verplichtingen, welke de verplichtingen inclusief toekomstige prijsinflatie omvatten). De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

2.2 Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn niet gewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

2.2.1 Presentatiewijziging

Derivaten met een negatieve reële waarde worden in de balans per 31 december 2017 volledig onder de schulden opgenomen. In 2016 werd alleen een schuld voor derivaten opgenomen wanneer het saldo van de waarden van alle per ultimo verslagjaar uitstaande derivaten negatief was. In verband met deze gewijzigde presentatie in de balans per 31 december 2017 zijn de vergelijkende cijfers per 31 december 2016 in de balans aangepast. Deze wijzigingen hebben geen invloed gehad op het vermogen en het resultaat van de vergelijkende cijfers.

2.3 Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening heeft het bestuur van het pensioenfonds zich een oordeel gevormd en schattingen gedaan die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen in de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

2.4 Opname van actief, verplichting, bate of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden ten gunste van de baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden ten laste van de baten en lasten opgenomen wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

2.5 Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Niet-monetaire activa die volgens de actuele waarde wordt gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op het moment waarop de actuele waarde wordt bepaald.

2.6 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Aandelen

De reële waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsinstellingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden en participaties in beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde wordt bepaald aan de hand van de beursnotering per balansdatum. De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Derivaten

Derivaten worden in de jaarrekening opgenomen tegen reële waarde. De verwerking van waardeveranderingen in de reële is afhankelijk van het feit of het afgeleide instrument al dan niet als een afdekkingsinstrument wordt aangemerkt. Indien geen marktwaarde beschikbaar is, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Indien een derivatenpositie negatief is wordt de tegenwaarde onder de schulden verantwoord.

2.7 Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie en worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties. Voor deze vorderingen benadert de reële waarde de boekwaarde.

2.8 Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn opgenomen de banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen als schulden aan kredietinstellingen onder de kortlopende schulden. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting.

2.9 Overige schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

2.10 Stichtingskapitaal en reserves

Het stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389 en artikel 2:390 BW aanhoudt, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Door het pensioenfonds is besloten geen herwaarderingsreserve (conform artikel 2:390 lid 1 BW) op te nemen, omdat dit op grond van artikel 146 van de Pensioenwet niet verplicht is voor pensioenfondsen.

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend door de laatste 12 maandelijkse actuele DNB dekkingsgraden bij elkaar op te tellen en te delen door 12.

2.11 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen (VPV) voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op basis van de door DNB gepubliceerde RTS. De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van de toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en eventuele onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de actuele RTS zoals gepubliceerd door DNB.

Bij de berekening van de VPV is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of en eventueel in hoeverre een toeslag wordt toegekend over ingegane pensioenen en premievrije pensioenaanspraken. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van *ex ante*-condities) zijn bij de vaststelling van de VPV inbegrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

De VPV is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB, rekening houdend met een duration van de nominale uitkeringen van 17 jaar (2016: 17 jaar);
- Prognosetafel AG2016;
- Sterftec correctiefactoren voor mannelijke hoofdverzekerden ten opzichte van de Nederlandse bevolking met de Mercer-correctietabel 2016 op basis van inkomensklasse "Midden" en voor de vrouwelijke hoofdverzekerden een correctie ten opzichte van de Nederlandse bevolking met de Mercer-correctietabel 2016 op basis van inkomensklasse "Hoog". Voor de medeverzekerden geldt het omgekeerde ("Midden" voor vrouwen en "Hoog" voor mannen);
- Leeftijdverschil man – vrouw is 3 jaar, waarbij man ouder wordt verondersteld;
- De opslag voor uitgesteld wezenpensioen is 5% van de voorziening pensioenverplichtingen voor uitgesteld partnerpensioen;
- De gehanteerde staffel met betrekking tot de veronderstelde gehuwdheidsfrequentie loopt vanaf 18 jaar met een gehuwdheidsfrequentie van 0% op tot 100% gehuwdheidsfrequentie vanaf 67 jaar; en
- Kostenopslag ter grootte van 2% van de VPV in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Overige technische voorzieningen

Overige technische voorzieningen worden opgenomen voor met de pensioenverplichtingen samenhangende risico's voor zover niet opgenomen in de berekening van de VPV.

In de voortzetting van pensioenopbouw in verband met arbeidsongeschiktheid wordt voorzien door het opnemen van de post voorziening arbeidsongeschiktheid in de overige technische voorzieningen. Bij de berekening van deze voorziening

wordt rekening gehouden met de contante waarde van de toekomstige premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid. Hierbij wordt uitgegaan van ongewijzigde voortzetting van het arbeidsongeschiktheidspercentage. Voor arbeidsongeschikte deelnemers welke vóór 1 januari 2007 arbeidsongeschikt zijn geworden is de reglementswijziging van 2015 niet van toepassing. Deelnemers welke na 1 januari 2007 arbeidsongeschikt zijn geworden, volgen de reglementswijzigingen van de actieve deelnemers.

3 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

3.1 Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

3.2 Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies en koopsommen zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.3 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden en soortgelijke opbrengsten, eventueel geassocieerd vanuit indirecte beleggingsopbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Onder deze interne kosten worden onder andere de kosten voor de bewaarbank verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d. verrekend.

3.4 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. WAO/WIA-bedragen worden op de uitkering in mindering gebracht.

3.5 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Personeelsbeloningen (lonen, sociale lasten enz.) voor medewerkers van het pensioenbureau vormen geen aparte regel in de winst-en-verliesrekening. Deze kosten zijn opgenomen onder pensioenuitvoeringskosten. Voor een nadere specificatie wordt verwezen naar de betreffende toelichting.

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers respectievelijk de belastingautoriteit.

De medewerkers van het pensioenbureau hebben een bonusregeling gekoppeld aan die van BAT. De waarde van deze regeling wordt als kosten in de staat van baten en lasten verwerkt. Het totale als kosten te verwerken bedrag is de reële waarde van de toegekende beloning.

3.6 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd op het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Indexering en overige toeslagen

Voor zover het bestuur in een boekjaar heeft besloten om aan de ingegane pensioenen, premievrije rechten en de pensioengrondslag voor de arbeidsongeschikten een toeslag toe te kennen wordt deze toeslag in de voorziening per ultimo boekjaar opgenomen.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de éénjaars rekenrente primo jaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar. Primo 2016 en 2017 was de éénjaars rekenrente negatief.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Door uitbetaling van pensioenen vervalt een deel van de pensioenverplichting. Tevens valt door uitbetaling van pensioenen gedurende het verslagjaar de excasso-opslag op de gedane uitkeringen vrij, waardoor de pensioenverplichtingen eveneens afnemen.

Wijziging marktrente

De cijfers per ultimo 2017 en 2016 zijn op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur berekend.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

De voorziening pensioenverplichtingen verandert door inkomende en uitgaande waardeoverdrachten.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

Deze post betreft de overige mutaties van de voorziening pensioenverplichting.

3.7 Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

3.8 Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

4 Beleggingen voor risico pensioenfonds

(In duizenden €)	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vast- rentende waarden	Derivaten	Totaal
	€	€	€	€	€
Stand per 31 december 2015	4.281	156.349	458.697	-2.358	616.969
Aankopen	-	23.213	71.115	4.153	98.481
Verkopen	-4.265	-25.615	-29.643	-2.670	-62.193
Waardeontwikkeling	-16	22.446	-42.003	7.076	-12.497
Stand per 31 december 2016	-	176.393	458.166	6.201	640.760
Bij: derivaten met een negatieve waarde				25.496	25.496
				31.697	666.256
Aankopen	-	11.534	230.349	1.637	243.520
Verkopen	-	-21.984	-224.670	-11.828	-258.482
Waardeontwikkeling	-	19.429	-6.215	10.206	23.420
Stand per 31 december 2017		185.372	457.630	6.216	649.218
Bij: derivaten met een negatieve waarde				18.555	18.555
				24.771	667.773

De hogere aan en verkopen van vastrentende waarden zijn het resultaat van de spreiding van de beleggingen in één

geldmarktfonds naar drie geldmarktfondsen.

Door het pensioenfonds wordt, net als in 2016, niet belegd in premiebijdragende ondernemingen.

Aandelen

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Niet-beursgenoteerde aandelenbeleggingsfondsen	185.372	176.393
Stand per 31 december	185.372	176.393

Per ultimo 2017 en 2016 was er geen sprake van Securities Lending.

Vastrentende waarden

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Obligaties	157.817	162.707
Geldmarktfondsen/liquide middelen	299.813	295.459
Stand per 31 december	457.630	458.166

Het pensioenfonds heeft gedurende het verslagjaar, net als over 2016, wat betreft vastrentende waarden geen gebruik gemaakt van een Securities Lending Program. Uit dien hoofde werden derhalve ook geen inkomsten gegenereerd.

Derivatven

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Valutaderivatven	533	-183
Nominale renteswaps	5.683	6.384
Stand per 31 december	6.216	6.201

Onderstaand wordt inzichtelijk gemaakt hoe de verdeling van de derivatven in de balans worden gepresenteerd.

Type contract (In duizenden €)	Expiratiedatum	Onderliggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva
		€	€	€
Valutatermijncontracten	4 juni 2018	124.015	740	207
Renteswaps	2018-2064	11.540	24.031	18.348
Totaal		135.555	24.771	18.555

Per soort derivaat wordt het totaal van contracten met positieve of negatieve waarde gegeven. In vorig jaarverslag werd de onderverdeling gesaldeerd per mandaat weergegeven.

Overige toelichtingen

De volgende balansposities en/of toekomstige kasstromen worden door het fonds door middel van derivatven afgedekt:

- Alle valuta exposure van aandelenbeleggingen in ontwikkelde landen (niet van aandelenbeleggingen in opkomende landen) wordt volgens de strategische benchmark afgedekt door het gebruik van 'forwards'; en
- Een gedeelte van de geprognosticeerde nominale verplichtingen van het fonds wordt afgedekt middels een combinatie van vastrentende waarden en rentederivatven ter verlaging van het renterisico. Ultimo 2017 bedraagt deze afdekking voor het renterisico 31% (2016: 31%).

Voor aanvullende toelichtingen uit hoofde van derivatven wordt verwezen naar *Specifieke financiële instrumenten (derivatven)* in paragraaf 10 van de toelichting op de jaarrekening, Risicobeheer en derivatven.

Methodiek bepaling marktwaarde

Onderstaand wordt weergegeven op welke methoden de beleggingen ultimo 2017 zijn gewaardeerd.

(In duizenden €)	Genoteerde marktprijzen	Contante waarde berekeningen	Intrinsieke waarde	Waarderings- modellen	Totaal
	€	€	€	€	€
Aandelen	-	-	185.372	-	185.372
Vastrentende waarden	-	-	457.630	-	457.630
Derivaten	-	-	-	6.216	6.216
Totaal	-	457.630	185.372	6.216	649.218

Onderstaand wordt weergegeven op welke methoden de beleggingen ultimo 2016 waren gewaardeerd.

(In duizenden €)	Genoteerde marktprijzen	Contante waarde berekeningen	Intrinsieke waarde	Waarderings- modellen	Totaal
	€	€	€	€	€
Aandelen	-	-	176.393	-	176.393
Vastrentende waarden	-	-	458.166	-	458.166
Derivaten	-	-	-	6.201	6.201
Totaal	-	458.166	176.393	6.201	640.760

Opgemerkt wordt dat schattingen naar hun aard subjectief zijn en dat de geschatte actuele waarden van financiële instrumenten derhalve inherent onderhevig zijn aan onzekerheden en waardeoordelen ten aanzien van volatiliteit, rentestand en kasstromen. Deze schattingen zijn momentopnames, gebaseerd op de marktomstandigheden en de op dat moment beschikbare informatie.

Schatting van reële waarde in geval van ontbreken van directe marktnoteringen

De belangrijkste waarderingsmodellen en -technieken zijn gehanteerd bij het schatten van de reële waarde van de swaps en de valutatermijncontracten.

5 Vorderingen en overlopende activa

(In duizenden €)	2017	2016
	€	€
Vorderingen uit hoofde van beleggingen	-	375
Overige vorderingen en overlopende activa	-	242
Stand per 31 december	-	617

Ultimo 2017 zijn geen voorzieningen getroffen.

6 Stichtingskapitaal en reserves

(In duizenden €)	Stichtings- kapitaal	Algemene reserve	Totaal
	€	€	€
Stand per 31 december 2015	1	107.713	107.714
Bestemming saldo van baten en lasten	-	-3.151	-3.151
Stand per 31 december 2016	1	104.562	104.563
Bestemming saldo van baten en lasten	-	22.930	22.930
Stand per 31 december 2017	1	127.492	127.493

Solvabiliteit en dekkingsgraad
(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Minimaal vereist eigen vermogen	21.755	22.352
Vereist eigen vermogen	69.347	68.062
Eigen vermogen per 31 december	127.493	104.563

De solvabiliteitspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als toereikend. Het vereist eigen vermogen is berekend op 13,3% van de nominale verplichtingen. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bedraagt per 31 december 2017 124,3% (2016: 115,1%). De wettelijke reële dekkingsgraad bedroeg ultimo 2017 101,5% (2016: 94,0%).

Zie voor toelichting op de berekening van de dekkingsgraden paragraaf 2 van het bestuursverslag.

In de statuten is geen bepaling opgenomen inzake de bestemming van het saldo van baten en lasten.

Het saldo van baten en lasten is toegevoegd aan de algemene reserve:

(In duizenden €)

Algemene reserve	22.930
Saldo baten en lasten	22.930

7 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Het mutatieoverzicht van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds luidt als volgt:

(In duizenden €)

	2017	2016
	Totaal	Totaal
	€	€
Stand per 1 januari	535.346	507.616
Bij:		
- Toevoeging pensioenopbouw	1.266	1.412
- Indexering en overige toeslagen	7.424	958
- Wijziging marktrente	-	43.122
- Overige mutaties	-	659
Af:		
- Onttrekking voor pensioenuitkeringen	14.864	14.229
- Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	298	285
- Mutatie overdrachten van rechten	-	-
- Renteonttrekking	1.145	297
- Mutatie sterftegrondslagen	-	3.610
- Wijziging marktrente	6.592	-
- Overige mutaties	8	-
Stand per 31 december	521.129	535.346

Korte beschrijving van de aard van de pensioenregelingen

De pensioenregelingen 1999 en 2006 kunnen worden gekenmerkt als voorwaardelijke eindloos regelingen met een pensioenleeftijd van 62 jaar voor pensioenreglement 1999 (versie 2013) en een pensioenleeftijd van 65 jaar voor het pensioenreglement 2006 (versie 2013). Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 2% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan 12,5 maal het basismaandsalaris plus eventuele ploegtoeslag voor pensioenreglement 1999 (versie 2013) en 12 maal het basismaandsalaris plus eventueel vakantiegeld, dertiende maand en ploegtoeslag voor pensioenreglement 2006 (versie 2013), beide onder aftrek van een franchise. Deze franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op partner- en wezenpensioen. Jaarlijks beslist het bestuur of, en in hoeverre, op ingegane pensioenuitkeringen en premievrije rechten een toeslag wordt verleend.

Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeren deze pensioenregelingen zich als een uitkeringsovereenkomst. Vanaf 1 januari 2014 is de pensioenregeling voor de actieve deelnemers gewijzigd. De pensioenleeftijd is verhoogd naar 67 jaar en het opbouwpercentage is verlaagd naar 1,9%.

Vanaf 1 januari 2015 is de pensioenregeling voor de actieve deelnemers wederom gewijzigd. De sociale partners hebben de regeling gewijzigd in een middelloon regeling met een opbouwpercentage van 1,875%. Tevens is aangesloten bij het wettelijke maximum pensioengevend salaris van € 100.000,-. Voor de aanspraken die actieven vanaf 1 januari 2015 opbouwen zal elk jaar een onvoorwaardelijke toeslag van 3% worden toegekend, welke door premie wordt gefinancierd. Deze onvoorwaardelijke toeslag is alleen van toepassing voor zover en zolang de deelnemer in dienst is bij een aangesloten onderneming. Bij uitdiensttreding zullen deze aanspraken premievrij worden gemaakt en geldt de voorwaardelijke toeslagverlening. De aanspraken die actieven tot en met 31 december 2014 hadden opgebouwd, zijn premievrij gemaakt. Op deze aanspraken is ook de voorwaardelijke toeslagverlening van toepassing.

Per 1 januari 2010 is de pensioenregeling gesloten voor nieuwe deelnemers.

Toeslagverlening

De toeslagverlening van ingegane pensioenuitkeringen en premievrije rechten wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur. Het bestuur streeft er naar om ingegane pensioenuitkeringen en premievrije rechten jaarlijks aan te passen aan de gerealiseerde maatstaf voor prijsinflatie (CPI alle huishoudens afgeleid). In 2016 is deze ambitie als gevolg van de introductie van de wettelijke reële dekkingsgraad, verhoogd van 70% naar 100% van de maatstaf voor prijsinflatie.

De toeslagverlening binnen het pensioenfonds is afhankelijk van de financiële situatie van het pensioenfonds. De toeslagverlening is voorwaardelijk en het besluit tot toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur genomen. Het toeslagbeleid van het pensioenfonds is in 2015 gewijzigd en sluit aan bij de grenzen zoals opgenomen in het nieuw FTK. Op basis van de financiële positie per ultimo november 2017 kon conform de principes van toekomstbestendig indexeren besloten worden om per 1 januari 2018 100% van de maatstaf aan toeslag toe te kennen. De maatstaf CPI Alle Huishoudens afgeleid (referentieperiode oktober 2016 tot en met oktober 2017) bedroeg 1,34%. Het bestuur heeft de belangen van de verschillende belanghebbenden in overweging genomen en besloten, conform de toeslagenstaffel, per 1 januari 2018 een toeslag toe te kennen van 1,34%. Tevens is er per 1 januari 2018 een inhaaltoeslag van 0,15% toegekend aan de deelnemers die de toeslag van 1 januari 2009 hebben gemist. Deze toeslagen zijn verwerkt in de cijfers per 31 december 2017.

Er bestaat geen recht op toekomstige toeslagverlening.

Het is niet zeker of, en in hoeverre in de toekomst toeslagen worden toegekend. Het fonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslagen worden uit het overrendement betaald.

Inhaaltoeslagen

Indien in het verleden geen volledige toeslag heeft plaatsgevonden, kunnen onder bepaalde omstandigheden inhaalindexaties worden toegekend. Stichting Pensioenfonds British American Tobacco heeft per 1/1/2009, 1/1/2011, 1/1/2012, 1/1/2013, 1/1/2014, 1/1/2015, 1/1/2017 en 1/1/2018 geen (volledige) toeslag kunnen verlenen.

	Toegekende indexatie	Volledige indexatie	Verschil	Verleende inhaaltoeslag	Datum verleende inhaaltoeslag
	%	%	%		
Jaar 2017 (per 1/1/2018)	1,34	1,34	0,00		
Jaar 2016 (per 1/1/2017)	0,18	0,36	0,18		
Jaar 2015 (per 1/1/2016)	0,41	0,41	0,00		
Jaar 2014 (per 1/1/2015)	0,52	0,75	0,23		
Jaar 2013 (per 1/1/2014)	0,63	0,90	0,27		
Jaar 2012 (per 1/1/2013)	0,64	2,03	1,39		
Jaar 2011 (per 1/1/2012)	0,00	2,33	2,33		
Jaar 2010 (per 1/1/2011)	0,21	1,38	1,17		
Jaar 2009 (per 1/1/2010)	0,40	0,40	0,00		
Jaar 2008 (per 1/1/2009)	0,00	2,53	2,53	0,15%	1/1/2018

Aangezien de reële dekkingsgraad per ultimo november 2017 hoger was dan 100% bestond er de mogelijkheid tot het verlenen van een inhaaltoeslag. Als er ruimte is voor inhaaltoeslag, wordt als eerste (een gedeelte van) de oudste gemiste toeslag ingehaald. De toeslag per 1 januari 2009 is de oudste gemiste toeslag. De inhaaltoeslag is alleen van toepassing op de deelnemers die de toeslag per 1 januari 2009 ook werkelijk hebben gemist. Het bestuur heeft besloten om de deelnemers die de toeslag per 1 januari 2009 hebben gemist, per 1 januari 2018 een inhaaltoeslag van 0,15% toe te kennen.

Ultimo 2017 bedraagt de gemiddelde interne rekenrente 1,45% bij een nominale duration van de pensioenverplichtingen van 17 jaar (2016 : 1,28% bij een nominale duration van de pensioenverplichtingen van 17 jaar). Ter bepaling van de gemiddelde interne rekenrente is de DNB rentetermijnstructuur (inclusief UFR) gebruikt.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld:

	2017		2016	
	In duizenden €	Aantallen	In duizenden €	Aantallen
Actieven en arbeidsongeschikten	40.483	94	50.563	114
Gepensioneerden (en NP en WP)	241.206	1.114	233.379	1.064
Slapers	239.440	1.211	251.404	1.253
Stand per 31 december	521.129	2.419	535.346	2.431

Overige technische voorzieningen
(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Voorziening voor arbeidsongeschiktheid	1.270	1.296
Voorziening onvoorwaardelijke indexatie	513	555
Stand per 31 december	1.783	1.851

De voorziening arbeidsongeschiktheid betreft de contante waarde (op basis van de DNB RTS) van de toekomstig op te bouwen aanspraken voor arbeidsongeschikte deelnemers op basis van hun huidige arbeidsongeschiktheidspercentage. In deze voorziening is tevens het uitloopriscio opgenomen.

Voor een aantal deelnemers is door de werkgever toekomstige indexatie ingekocht bij het pensioenfonds. Hiermee is een voorziening gevormd. Vanuit deze voorziening wordt jaarlijks de indexatie van de betreffende deelnemers bekostigd. Beide voorzieningen hebben een langlopend karakter.

Het mutatieoverzicht van de overige technische voorzieningen is hieronder opgenomen:

	2017	2016
	€	€
Stand per 1 januari	1.851	1.945
Saldo onttrekking	68	94
Stand per 31 december	1.783	1.851

8 Overige schulden en overlopende passiva

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Derivaten	18.555	25.496
Overige schulden en overlopende passiva	991	583
Stand per 31 december	19.546	26.079

Alle overige schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar. De looptijd van de derivaten met negatieve waarde varieert van 5 maanden tot 27 jaar.

9 Risicobeheer en derivaten

Beleid en risicobeheer

Ten aanzien van het risicobeheer heeft het bestuur de beschikking over de volgende beleidsinstrumenten:

- ALM-beleid en duration-matching;
- Financieringsbeleid;
- Premiebeleid;
- Toeslagenbeleid;

- Herverzekeringsbeleid;
- Risicobeleid alternatieve beleggingen; en
- Risicobeleid ten aanzien van uitbesteding.

Welke beleidsinstrumenten het bestuur op welke manier zal hanteren wordt bepaald op basis van uitvoerige analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de ontwikkelingen op de financiële markten. Voor deze analyses wordt onder andere gebruikt gemaakt van Asset Liability Management studies (ALM). Een ALM studie analyseert de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

Op basis van de uitkomsten van deze analyses stelt het bestuur beleggingsrichtlijnen vast waarop het uit te voeren beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen zetten uiteen binnen welke normen en grenzen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd, en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings-)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

1. Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte is voor toeslagverlening op opgebouwde pensioenaanspraken en bestaat het risico dat het fonds een werkgeversbijdrage ter dekking van het tekort moet heffen. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven aanspraken en pensioenrechten verlaagt.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het fonds buffers in het eigen vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de fonds specifieke restrisico's (na afdekking).

(In duizenden €)

	31 december 2017	31 december 2016
	€	€
S1 Renterisico	21.606	19.797
S2 Aandelen en vastgoed	52.383	51.609
S3 Valutarisico	10.879	11.156
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	4.833	5.339
S6 Verzekeringstechnisch risico	14.643	15.703
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer risico	-	-
Diversificatie effect	-34.997	-35.542
Totaal S (vereiste buffers)	69.347	68.062
Aanwezig vermogen (totale activa – schulden)	127.493	104.563
Surplus	58.146	36.501

2. Marktrisico (S1 – S4)

Marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. De beleggingsdoelstellingen bepalen de strategie die het pensioenfonds volgt ten aanzien van het beleggingsrisico. In de dagelijkse praktijk ziet het pensioenbureau erop toe dat het marktrisico conform de aanwezige beleidskaders binnen de beleggingsrichtlijnen blijft. De totale marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur en de beleggingsadviescommissie.

2.1 Rente- en inflatierisico

Het rente- en inflatierisico is het risico dat de waarden van de 'matching' portefeuille en de (reële) pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van (on)gunstige veranderingen in de marktrente en/of de inflatie.

De beheerder van de 'matching' portefeuille heeft een mandaat gekregen waarbij de tracking error van de portefeuille ten opzichte van de in beheer gegeven kasstromen niet groter mag zijn dan 2% (op marktwaarde). Dit betekent in de praktijk dat de afwijkingen tussen het mandaat en de in beheer gegeven kasstromen van het pensioenfonds zeer beperkt zijn.

2.2 Valutarisico

Uitgangspunt van het beleggingsbeleid is dat in beginsel niet lonende risico's voor zover mogelijk zullen worden afgedekt. Hieronder valt, strategische gezien, ook het valutarisico. Waar mogelijk worden beleggingen voor het valutarisico vrijwel volledig afgedekt naar de euro. Tactisch gezien kan hiervan worden afgeweken. Bij de aandelenbeleggingen in opkomende markten worden valuta om praktische en kostentechnische redenen niet afgedekt.

Ultimo 2017 wordt voor circa 26 % (2016 : 25%) van de totale beleggingsportefeuille belegd in een andere valuta dan de Euro, met name in de Verenigde Staten. Hierbij is 73% van de aanwezige valutapositie (2016: 66%) afgedekt naar de euro. De waarde van de per einde verslagjaar uitstaande valutatermijncontracten bedraagt € 0,533 mln. (2016: € -0,183 mln.) De beleggingen in vreemde valuta kunnen per categorie als volgt worden gespecificeerd:

(In duizenden €)	31 december 2017	31 december 2016
	€	€
Aandelen	168.283	162.838
Vastrentende waarden	-	-
Totaal	168.283	162.838

De valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

(In duizenden €)	Voor afdekking	Valuta-derivaten	2017 Netto positie (na)	2016 Netto positie (na)
	€	€	€	€
Euro	17.089	124.015	141.104	120.641
Britse pond	9.287	-9.252	35	23
Japanse yen	12.722	-12.624	98	41
Amerikaanse dollar	83.595	-83.287	308	-273
Overige	62.679	-18.319	44.360	55.778
Totaal	185.372	533	185.905	176.210

Het bestuur heeft besloten de risico's met betrekking tot de valuta van aandelen opkomende markten om praktische en kostentechnische redenen niet af te dekken. Deze zijn onder 'Overige' opgenomen.

2.3 Prijsrisico

Prijsrisico is het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardeveranderingen plaatsvinden. Wijzigingen in marktomstandigheden hebben altijd direct invloed op het beleggingsresultaat, omdat alle beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde waarbij waardeveranderingen direct worden verwerkt in het saldo van baten en lasten. Spreiding binnen de portefeuille (diversificatie) kan het prijsrisico dempen. Het prijsrisico kan ook afgedekt worden door gebruik te maken van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

De aandelenbeleggingen van het pensioenfonds kunnen als volgt naar sectoren en regio's worden onderverdeeld:

Aandelen (regio) (In duizenden €)	31 december 2017	31 december 2016
	€	€
Europa	33.486	27.753
Noord Amerika	88.641	77.054
Azië	19.224	16.329
Opkomende landen	44.021	55.257
Totaal	185.372	176.393

3. Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het 'settlement risico'. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn de overeengekomen tegenprestatie na te komen waardoor het fonds mogelijk financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaal niveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij jegens het fonds heeft: het stellen van extra zekerheden zoals onderpand en het uitleenen van effecten. Ter afdekking van het settlement risico wordt door het fonds alleen belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten (renteswaps), wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat openstaande posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door middel van onderpand. Bij valutatermijncontracten wordt niet gewerkt met ISDA/CSA-overeenkomsten.

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de beleggingen (vastrentende waarden, renteswaps en valutatermijncontracten) naar sector weergegeven:

(In duizenden €)

	31 december 2017	31 december 2016
	€	€
Overheidsinstellingen	52.160	56.255
Financiële instellingen	411.685	408.112
Totaal	463.845	464.367

De verdeling van de beleggingen (vastrentende waarden, renteswaps en valutatermijncontracten) naar regio is weergegeven in onderstaande tabel:

(In duizenden €)

	31 december 2017	31 december 2016
	€	€
Ontwikkelde markten	463.845	464.367
Totaal	463.845	464.367

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de beleggingen (vastrentende waarden, renteswaps en valutatermijncontracten) kan het volgende overzicht worden gegeven, op basis van de credit ratings van Moody's :

(In duizenden €)

	31 december 2017	31 december 2016
	€	€
AAA	447.763	445.503
AA	9.863	12.660
A	6.219	6.204
BBB	-	-
BB	-	-
B	-	-
CCC	-	-
Totaal	463.845	464.367

4. Verzekeringstechnische risico's (S6)

De belangrijkste actuariële risico's zijn het langlevens-, overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico.

Het belangrijkste actuariële risico is het langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen). Het gevolg hiervan is dat het binnen het pensioenfonds opgebouwde pensioenvermogen niet toereikend is voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van de prognosetabel AG2016, met de Mercer-correctietabel 2016 op basis van inkomensklasse 'Hoog' voor

vrouwen en 'Midden' voor mannen (meeverzekerden vice versa), is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een partnerpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorziening is getroffen. Het betreft hier het partnerpensioen dat tijdens actief dienstverband is verzekerd, maar nog niet is opgebouwd.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit. Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht als onderdeel van de actuariële pensioenpremie. Jaarlijks wordt getoetst of de voorziening hoog genoeg is om de verwachte toekomstige opbouw te bekostigen, hierbij wordt tevens rekening gehouden met het uitloopt risico van mogelijk nieuwe arbeidsongeschikten in geval dit risico moet worden herverzekerd.

5. Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig, of geheel niet, tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan haar verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij specifiek om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische- en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities, rekening houdend met directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals pensioenpremies.

De volgende zaken zijn van belang met betrekking tot het liquiditeitsrisico:

- Het niveau van de uitkeringen oversteeft gedurende het verslagjaar het niveau van de ontvangen reguliere pensioenpremies;
- Ultimo 2017 bezit het fonds voldoende liquide beleggingen en bestaat daarnaast de mogelijkheid om agio uit te keren uit het mandaat bij First Liability Matching N.V., om een mogelijke onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te kunnen financieren; en
- Er is geen direct opvraagbare stand-by-faciliteit met de bank.

6. Concentratierisico (S8)

Grote posten kunnen leiden tot een concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden geaggregeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke debiteur die meer dan 2% van de waarde van de beleggingen uitmaakt. Per ultimo 2017 zijn er geen posten die groter zijn dan 13 miljoen euro.

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie binnen de portefeuille in vermogenstitels, uitgevende instellingen, regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sector gebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico. Overigens beperken concentratierisico's zich niet uitsluitend tot de beleggingen.

7. Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico dat optreedt bij een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles en kwaliteit van geautomatiseerde systemen. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

8. Actief beheer risico (S10)

Het actief beheer heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer is bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de betreffende portefeuille vastgestelde benchmark. Verschillende portefeuilles kennen verschillende maximale tracking error richtlijnen; het maximum is een tracking error van 2% (2016: 2%).

Overige risico's

1. Toeslagrisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om ingegane pensioenen en premievrije rechten te verhogen met een toeslag middels een toeslagenbeleid. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in rente, rendement, (loon)inflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat het toeslagenbeleid voorwaardelijk is. Dit betekent dat geen recht op toeslagverlening bestaat en dat het niet zeker is of, en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

De principes voor toekomstbestendig indexeren bepalen de mate waarin toeslagen kunnen worden verleend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad, conform artikel 7 Regeling Pensioenwet, worden de onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een door DNB gepubliceerde nominale rentetermijnstructuur. Daarnaast worden de toekomstige inflatiekasstromen, rekening houdend met het ingroei-pad, verdisconteerd met het verwacht rendement van aandelen (na kosten) van 6,75%.

2. Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale financiële markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

3. Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor zover dit binnen de grenzen van het beleggingsbeleid van het fonds past maakt het fonds gebruik van financiële derivaten, voornamelijk bij het afdekken van marktrisico's. De economische effecten van deze financiële instrumenten dienen onderdeel uit te maken van de waarderingen en analyses.

Kredietrisico is een belangrijk risico bij het gebruik van derivaten (het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen). Het tegenpartijrisico verbonden aan het gebruik van afgeleide financiële instrumenten wordt op marktconforme wijze beheerst door het op reguliere basis uitwisselen van onderpand. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van verschillende tegenpartijen met een goede kredietwaardigheid om dit risico verder te diversifiëren.

De volgende instrumenten worden gebruikt:

- **Valutatermijncontracten.** Dit zijn met individuele financiële instellingen afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt;
- **Renteswaps.** Dit betreft met individuele financiële instellingen afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van renteswaps kan het fonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2017:

Type contract (In duizenden €)	Expiratiedatum	Onderliggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva
		€	€	€
Valutatermijncontracten	4 juni 2018	124.015	740	207
Renteswaps	2018-2064	11.540	24.031	18.348
Totaal		135.555	24.771	18.555

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2016:

Type contract (In duizenden €)	Expiratiedatum	Onderliggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva
		€	€	€
Valutatermijncontracten	3 maart 2017	112.123	502	685
Renteswaps	2017-2064	-58.500	31.195	24.811
Totaal		53.623	31.697	25.496

Ultimo 2017 is er binnen het FLM mandaat voor netto € 6,4 mln. aan zekerheden ontvangen (2016: 6,9 mln. zekerheden ontvangen) ten aanzien van afgesloten renteswaps. Ultimo 2017 bevatte de portefeuille geen repo-contracten (2016: repo contracten binnen het NT Global Cash Fund).

4. Gevoeligheidsanalyse

De beleggingen zijn ingedeeld in twee portefeuilles. De 'matching' portefeuille bevat de beleggingen welke als doel hebben de waardeontwikkeling (op marktwaarde) van de in beheer gegeven kasstromen (opgehoogd met een percentage waardevastheid) zo nauwkeurig mogelijk te repliceren. Door een beperkte 'tracking error' van 2% toe te staan, is het risico ten opzichte van de hiervoor genoemde kasstromen in de praktijk beperkt. De 'return' portefeuille heeft als doel rendement te genereren.

In onderstaande tabel wordt weergegeven welke dekkingsgraadverandering er optreedt in de verschillende scenario's. De verandering in dekkingsgraad is berekend op basis een instantane schok op de marktwaarde dekkingsgraad en houdt geen rekening met het UFR effect in de waardering van de verplichtingen.

Verandering in dekkingsgraad	Rente -0,5%	Rente gelijk	Rente +0,5%
Aandelen -30%	-17,1%	-10,5%	-3,7%
Aandelen onveranderd	-7,5%	0,0%	+7,8%
Aandelen +30%	+2,2%	+10,5%	+19,1%

10 Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Bestuursleden, het management van het pensioenbureau en sponsors van het pensioenfonds zijn verbonden partijen.

Transacties met bestuurders

De bezoldiging van de bestuurders wordt nader toegelicht in paragraaf 20. Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan (voormalig) bestuurders. Daarnaast heeft het pensioenfonds geen vorderingen op (voormalig) bestuurders. Meerdere bestuursleden zijn (gewezen) deelnemer van het pensioenfonds.

Overige transacties met verbonden partijen

Het pensioenfonds heeft per 1 januari 2015 een uitvoeringsovereenkomst afgesloten met de aangesloten werkgever(s) ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement. In deze uitvoeringsovereenkomst is onder andere opgenomen; wederzijdse verplichtingen, premiebetaling, informatieverstrekking door de werkgever, procedures bij niet nakomen van premiebetalingsovereenkomst, procedure bij vermogensoverschotten en de procedure bij vermogenstekorten.

De aangesloten werkgevers hebben over 2017 € 808 duizend (2016: € 1.564 duizend) aan pensioenuitvoerings- en administratiekosten als opslag in de premie betaald. Totaal bedroegen de pensioenuitvoerings- en administratiekosten over 2017 € 1.106 duizend (2016: € 1.849 duizend). Het verschil wordt gedekt door de excassovrijval.

11 Premiebijdragen (van werkgever en werknemers) en koopsommen

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Werkgeversdeel inclusief koopsommen	1.753	2.661
Werknemersdeel	-	-
Totaal	1.753	2.661

De premiebijdragen van werkgever en werknemers bedragen over 2017 totaal 40,5% van de loonsom.

De kostendekkende, gedempte kostendekkende en feitelijke premies zijn als volgt bepaald conform artikel 130 Pensioenwet:

Kostendekkende premie:

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Actuariële premie	1.266	1.412
Opslag kosten	808	1.564
Solvabiliteitsopslag	161	179
Totaal	2.235	3.155

Het verschil tussen de gedempte kostendekkende premie en de kostendekkende premie is de toegepaste rekenrente. In de kostendekkende premie wordt de DNB yieldcurve primo jaar als basis genomen. Bij de gedempte kostendekkende premie wordt gebruik gemaakt van het 10-jaars gemiddelde DNB RTS. Primo 2017 bedroeg deze 3,0% (primo 2016: 3,2%).

Gedempte kostendeekkende premie:
(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Actuariële premie	839	976
Opslag kosten	808	1.564
Solvabiliteitsopslag	106	121
Totaal	1.753	2.661

De feitelijke premie over 2017 is gelijk aan de gedempte kostendeekkende premie.

12 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Type belegging (In duizenden €)	Directe beleggings- opbrengsten €	Indirecte beleggings- opbrengsten €	Kosten vermogens- beheer €	Totaal €
2017				
Aandelen	42	19.429	-468	19.003
Vastrentende waarden	-156	-6.215	-	-6.371
Derivaten	-	10.206	-	10.206
Kosten vermogensbeheer	-	-	-183	-183
Totaal	-114	23.420	-651	22.655
2016				
Vastgoedbeleggingen	68	-16	-	52
Aandelen	42	22.446	-489	21.999
Vastrentende waarden	50.810	-42.003	-	8.807
Derivaten	-	7.076	-	7.076
Kosten vermogensbeheer	-	-	-183	-183
Totaal	50.920	-12.497	-672	37.751

De kosten vermogensbeheer betreffen enkel de door het pensioenfonds betaalde kosten voor vermogensbeheer. De direct betaalde kosten voor vermogensbeheer bedroegen over 2017 € 651 duizend (2016: € 672 duizend). De geldmarktfondsen en de portefeuille van First Liability Matching werken met een nettovermogenswaarde na kosten; derhalve is geen sprake van direct betaalde kosten voor vermogensbeheer. Door afrondingen kunnen er kleine verschillen ontstaan.

Zie paragraaf 1 van het bestuursverslag voor een toelichting op de vermogensbeheer kosten.

13 Overige baten

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Diverse baten	-	3
Totaal	-	3

14 Pensioenuitkeringen

(In duizenden €)	2017	2016
	€	€
Ouderdomspensioen	12.516	12.006
Partnerpensioen	2.309	2.224
Wezenpensioen	8	16
Afkopen	24	7
Ingehouden WAO uitkeringen	-207	-181
Totaal	14.650	14.072

De post afkopen pensioenuitkeringen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 467,89 (2016: € 465,94) per jaar, de wettelijke afkoopgrens overeenkomstig de Pensioenwet. Deze afkoopgrens is in euro's, afwijkend van de overige cijfers in het jaarverslag welke in duizenden euro's genoteerd is.

15 Pensioenuitvoeringskosten

(In duizenden €)	2017	2016
	€	€
Personeelskosten	518	957
Administratiekostenvergoeding	231	516
Controle- en advieskosten	220	194
Contributies en bijdragen	46	53
Dwangsommen en boetes	-	-
Overige	91	129
Totaal	1.106	1.849

Personeelskosten

De onderverdeling van de personeelskosten zijn conform Titel 9 boek 2 BW als volgt:

(In duizenden €)	2017	2016
	€	€
Lonen en salarissen	412	707
Sociale lasten	22	39
Pensioenkosten	61	168
Overige kosten	23	43
Totaal	518	957

Accountants honoraria

In het boekjaar en voorafgaande boekjaar zijn de volgende bedragen aan accountants honoraria ten laste van het resultaat geboekt. De onderstaande kosten maken deel uit van de hierboven genoemde 'controle- en advieskosten'. De werkzaamheden zijn uitgevoerd door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (PwC).

(In duizenden €)	2017 PwC Accountants	2017 overig PwC netwerk	2017 Totaal PwC netwerk	2016 Totaal PwC netwerk
	€	€	€	€
Controle van de jaarrekening	37	-	37	35
Andere controle werkzaamheden	-	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-	-
Andere niet-controlediensten	23	-	23	24
Totaal	60	-	60	59

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij het pensioenfonds zijn uitgevoerd door accountants-organisaties en onafhankelijke accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort.

De honoraria met betrekking tot het onderzoek van de jaarrekening worden opgenomen in het jaar waarin de werkzaamheden zijn verricht.

Zie paragraaf 1 van het bestuursverslag voor een toelichting op de uitvoeringskosten.

16 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en partnerpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Indexering en overige toeslagen

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om ingegane pensioenen en premievrije rechten te verhogen met een toeslag middels een toeslagenbeleid. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in rente, rendement, (loon)inflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat het toeslagenbeleid voorwaardelijk is. Dit betekent dat geen recht op toeslagverlening bestaat en dat het niet zeker is of, en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in toeslagverlening kan in principe binnen een maximale periode van 10 jaar worden ingehaald.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn gedurende het verslagjaar opgerent met -0,217% (2016: -0,060%). De rentetoevoeging is bepaald door de voorziening pensioenverplichtingen te vermenigvuldigen met de 1-jaars rente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur primo jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt met betrekking tot de verwachte toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen welke in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen gedurende het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend middels toepassing van de DNB rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de DNB rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het kopje 'wijziging marktrente'.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

(In duizenden €)

	2017	2016
	€	€
Sterfte	-303	-1.176
Mutaties	285	509
Verwerking nieuwe sterftegrondslagen per 31/12/2016	-	3.610
	-18	2.943

17 Mutatie overige technische voorzieningen

De mutatie voorziening overige technische pensioenverplichtingen staat beschreven in paragraaf 7.

18 Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen. In 2017 en 2016 hebben er geen waardeoverdrachten plaatsgevonden.

19 Aantal personeelsleden

Gedurende 2017 is het aantal personeelsleden verlaagd van 3 naar 2. Het pensioenfonds heeft ultimo 2017 2 werknemers in dienst (2 FTE), waarvan niemand in het buitenland werkzaam is. Deze kosten maken onderdeel uit van de pensioen- en uitvoeringskosten.

20 Bezoldiging bestuurders

In 2017 is de samenstelling van het bestuur gewijzigd en is er, na positief advies van het verantwoordingsorgaan, een remuneratiebeleid vastgesteld. Voor de onafhankelijke bestuursleden betekent dit dat zij direct door het pensioenfonds worden betaald. De afgevaardigde namens de pensioengerechtigde ontvangt ook een vergoeding. De kosten voor de onafhankelijke bestuursleden en de afgevaardigde namens de pensioengerechtigde maken onderdeel uit van de pensioen- en uitvoeringkosten en bedroegen over 2017 € 21 duizend (2016: € 0 duizend).. De bestuursleden die een dienstverband met BAT hebben, ontvangen geen bezoldiging.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

III Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds British American Tobacco te Amstelveen is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds British American Tobacco, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 3,9 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 260.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is 124,3%.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds British American Tobacco is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening goed. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen toereikend zijn.

Amstelveen, 12 juni 2018

drs. S.I. Keijmel AAG

verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds British American Tobacco

Verklaring over de jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds British American Tobacco een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds British American Tobacco te Amstelveen ('de stichting') gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- de staat van baten en lasten over 2017
- kasstroomoverzicht over 2017; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds British American Tobacco zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden van het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 12 juni 2018
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. H.C. van der Rijst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds British American Tobacco

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Appendix A: Afkortingen en begrippen

AFKORTINGEN:

ABTN	Actuariële Bedrijfstechnische Nota
AFM	Autoriteit Financiële Markten
ALM	Analyse van de onderlinge samenhang van de ontwikkeling van beleggingen en verplichtingen ter toetsing van het premie-, indexatie- en beleggingsbeleid
DNB	De Nederlandsche Bank N.V.
FTK	Financieel Toetsingskader
StAr	Stichting van de Arbeid
WIA	Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen

BEGRIPPEN:

Asset	Beleggingscategorie
Benchmark	Norm waarmee kosten en prestaties van instellingen uit dezelfde sector worden vergeleken
Basispunt	0,01 procentpunt
Compliance	Handelen in overeenstemming met (in- en externe) wet- en regelgeving en integriteitsbeleid
Dekkingsgraad	De mate waarin de toegezegde-pensioenverplichtingen zijn gedekt door aanwezig vermogen
Duration	Is de gewogen gemiddelde looptijd van cashflows van vastrentende waarden.
Feitelijke premie	Is de daadwerkelijke premie die betaald wordt door de werkgever in de pensioenregeling
Financiële instrumenten	Omvatten 'primaire' financiële instrumenten zoals vorderingen en schulden, en afgeleide financiële instrumenten zoals opties, termijncontracten en swaps
Future	Op de beurs verhandeld termijncontract met verplichte levering van de onderliggende waarden in de toekomst tegen een vooraf vastgestelde prijs
Geamortiseerde kostprijs	Is het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten
Gedempte kostendekkende premie	Is de berekening van de jaarlijkse premie op basis van grondslagen anders dan de kostendekkende premie door rekening te houden met een gemiddelde rentevoet
Indexatie	Aanpassing van de toegezegde pensioenrechten en o.a. aanspraken van gewezen deelnemers aan de prijsontwikkeling in enig jaar; de indexatie is strikt voorwaardelijk
Inflatie	Geldontwaarding
Kostendekkende premie	Is de kostendekkende premie die gelijk is aan de actuariële benodigde premie voor de inkoop van de onvoorwaardelijke onderdelen van de pensioentoezegging
Nominaal	Uitgedrukt in geldwaarde of procenten zonder rekening te houden met toekomstige loon- of prijsinflatie
Private Equity	Participatie in het risicodragend vermogen van niet-beursgenoteerde ondernemingen
Reële dekkingsgraad	Is de verhouding tussen het pensioenvermogen en de pensioenverplichtingen rekening houdend met het volledig indexeren daarvan conform artikel 7 Regeling Pensioenwet.
Reële rente	Bedraagt de nominale rente gecorrigeerd voor de mogelijke indexatie.
Rentetermijnstructuur	Is het verband tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds
Repo	Overeenkomst (<i>repurchase agreement</i>) waarbij tegen een vooraf bepaalde aan- of

	verkoopprijs en vooraf bepaald tijdstip stukken worden uitgewisseld met behoud van economisch risico
Slapers	Deelnemers van een pensioenfonds die niet langer bij dit fonds pensioenrechten opbouwen
Swap	Is een overeenkomst tussen twee partijen waarbij wordt afgesproken om gedurende een bepaalde periode bepaalde betalingen met elkaar uit te wisselen, bijvoorbeeld het ruilen van vaste rentebetalingen en variabele rentebetalingen
Valutarisico	Is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen
Vastgoedfondsen	Een beleggingsfonds waarvan het kapitaal is belegd in vastgoed
Vastrentende waarden	Beleggingen met een vaste looptijd en een overeengekomen plan van rente en aflossing, zoals onderhandse leningen, obligaties en hypothecaire leningen
Verantwoordingsorgaan	Is een orgaan waaraan het bestuur van het pensioenfonds verantwoording moet afleggen
Visitatiecommissie	Bestaat tenminste uit drie externe deskundigen; de visitatiecommissie beoordeelt jaarlijks het functioneren van het pensioenfonds
Zakelijke waarden	Aandelen, private equity, commodities en onroerend goed